

Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Спілка підприємців малих, середніх і приватизованих
підприємств України
Університет Кі Вест (США)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ. ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ

Матеріали
XV Міжнародного бізнес-форуму

(Київ, 21 березня 2024 року)

Київ 2024

**Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Спілка підприємців малих, середніх і приватизованих
підприємств України
Університет Кі Вест (США)**

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УКРАЇНІ. ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ**

**МАТЕРІАЛИ
XV МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕС-ФОРУМУ**

(Київ, 21 березня 2024 року)

Київ 2024

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ
заборонено**

УДК 330.341.1(477):355“364”

П 78

Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні. Виклики воєнного часу [Електронний ресурс] : матеріали XV Міжнародного бізнес-форуму (Київ, 21 берез. 2024 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. – Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. – 116 с. – Укр. та англ. мовами.

ISBN 978-966-918-117-6

DOI: 10.31617/k.knute.2024-03-21

У матеріалах бізнес-форуму розкрито сучасні проблеми інноваційної діяльності в аспекті світової інтеграції та в умовах впливу війни на інноваційні процеси в країні і світі, зокрема висвітлено роль інноваційних процесів у діяльності малих і середніх підприємств у воєнний час, потенціал бізнес-середовища України, стратегічне управління підприємствами в умовах воєнного стану, розвиток трудового потенціалу, антикризове забезпечення інформаційної безпеки підприємств, фінансові заходи підтримки інноваційного відновлення економіки, штучний інтелект у торгівлі та сферу вищої освіти як складову інноваційного розвитку. Видання містить корисну інформацію для представників органів державної влади, бізнесу, наукових, освітніх і громадських організацій, науковців та студентів.

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

УДК 330.341.1(477):350“364”

Редакційна колегія: А. А. Мазаракі (відп. ред.), д-р екон. наук, проф., академік НАПН України, заслужений діяч науки і техніки України; Н. В. Притульська, д-р техн. наук, проф.; А. М. Бідюк, канд. екон. наук, директор Інституту вищої кваліфікації.

Відповідальна за випуск М. А. Попова, заступник директора Інституту вищої кваліфікації.

ISBN 978-966-918-117-6

© Державний торговельно-економічний
університет, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	8
------------------------	---

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У КРАЇНІ

ВЕЛИЧКО О. В.

Стратегічне управління підприємствами в умовах воєнного стану ...	10
---	----

ГАНУЩАК Т. В.

Інноваційне антикризове забезпечення інформаційної безпеки підприємств роздрібно́ї торгівлі	13
---	----

ГУЛЯЄВА Н. М., ВАВДІЙЧИК І. М.

Потенціал бізнес-середовища України.....	15
--	----

ZAVHORODNYA E. O., MELNYK T. M.

Navigating the innovation gap: R&D challenges in Ukraine's ICT sector	17
---	----

ЗАЮКОВ І. В.

Упровадження освітніх інновацій у ЗВО як фактор зростання глобального інноваційного індексу України	19
---	----

КИВГИЛО В. С.

Вплив сфери публічних закупівель на сталість інноваційних процесів в Україні під час воєнного стану.....	21
--	----

КУЛЬГАНІК О. М.

Роль інноваційних процесів у діяльності малих та середніх підприємств у воєнний час	24
---	----

ЛИСЯНА В. О.

Моделювання як інструмент управління цифровізацією туристичних підприємств в умовах невизначеності	26
--	----

ПРОКОПЕНКО Н. О.

Трудовий потенціал як фактор інноваційного розвитку економіки та повоєнного відновлення України	29
---	----

РЯЗАНЦЕВ Д. С. Податок на прибуток підприємств як надійне джерело наповнення державного бюджету	31
--	----

ШЕВЧУН М. Б. Удосконалення процесу управління інноваційною діяльністю виробничого підприємства в умовах війни	33
--	----

ІННОВАЦІЙНА АКТИВНІСТЬ ЯК ФАКТОР СВІТОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

БУХАНЕНКО І. І. Інновації у будівельній галузі	36
--	----

ЖЕЛЄЗКО А. М. Державна регіональна політика України в умовах євроінтеграції та російсько-української війни.....	38
--	----

КОЗОРІЗ О. Є. Інклюзивна інноваційна діяльність у контексті повоєнного відновлення України	40
---	----

КУЖЕЛЬ Е. В., УЖЕГОВА О. А., ЗАДОРЖНИКОВА І. В. Теплоенергетика у бідівництві: інноваційний аспект	43
--	----

ЛУНІНА І. О., БІЛОУСОВА О. С. Фіскальні заходи підтримки інноваційного відновлення економіки України	45
---	----

МИХАЛЬЧЕНКОВА О. Є., БАЛАНЧУК І. С. УКРІНТЕІ – інформаційний хаб інновацій як фактор світової інтеграції та повоєнного відновлення України.....	47
--	----

НАЗУКОВА Н. М. Людський капітал у період війни та для повоєнного відновлення на інноваційній основі	49
--	----

СОКОЛЬСЬКА Т. В., ПОЛЩУК С. П. Інноваційна політика України як важливий інструмент післявоєнного відновлення.....	52
--	----

СТАРОВОЙТОВ О. І. Інноваційне забезпечення резильєнтності в галузі електронної комерції.....	54
TANKLEVSKA N. S. Innovations as a driver of economic development	56
ЦИКУЛОВА А. Е., МАРЧЕНКО О. І. Вдосконалення «зеленої» економіки як підґрунтя інноваційного розвитку.....	58
УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ У БІЗНЕСІ: ЗМІНА ЦІННОСТЕЙ, ПРІОРИТЕТІВ, ТРЕНДІВ	
БАБЧИНСЬКА О. І. Вимоги до формування інституційних засад інноваційного розвитку підприємств.....	61
БОЙКО М. Г., КУЛИК М. В. Інтеграція як інноваційний тренд готельного бізнесу	64
ВИСОЧИН І. В., ЛЯХ С. М. Адаптаційні інструменти розвитку підприємств торгівлі в умовах цифровізації	66
ВОЛКОВА Я. О., ХМУРОВА В. В. Стратегічне планування фінансування установ охорони здоров'я.....	69
ГЛУШКО О. С. Диверсифікація бізнесу та зміна перспективних стратегій управління інноваційною діяльністю під час воєнного стану.....	71
КІНДЗЕРСЬКИЙ Ю. В. Про промислову політику та інноваційну діяльність у період війни	73
ЛЯШОК Я. О., ПОДКОПАЄВ С. В., КУЖЕЛЬ Е. В. Енергозбереження та екологізація середовища – надійний шлях до стабільної розбудови економіки країни	75

МЕЛЬНИЧУК О. П.	
Інжиніринг інноваційної пропозиції споживчої цінності.....	78
ОНОФРІЙЧУК І. В.	
Рекламні тексти у соціальних мережах	80
ФЕДУЛОВА І. В.	
Штучний інтелект у торгівлі	82
ЦШУРИНДА В. С.	
Управління інноваційною діяльністю у сучасному бізнесі.....	84
ШАРКО В. В., АНДРУСЕНКО Н. В.	
Інструменти інтернет-маркетингу підприємства торгівлі	86
ШТУРМАК О. О., КАХОВСЬКА О. В.	
Корпоративна соціальна відповідальність та інновації бізнесу в Україні.....	88
ЯКОВЕНКО Р. В.	
Інноваційність у системі управління продовольчою безпекою України під час війни.....	90
УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЄКТАМИ ТА СТАРТАПАМИ	
КЛИМАНСЬКИЙ В. І.	
Інноваційні інструменти аналізу управління підприємствами електронної торгівлі в сучасних умовах	92
ЧАЙЧЕНКО С., ШУЛИК Т., ОЛЬХОВСЬКА Ю.	
Досвід діяльності регіонального акселератора GSIP для інновацій, технологій та стартапів у Донецькій області.....	94
ЗАХИСТ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ Й МІЖНАРОДНИЙ ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ	
ЖУКОВСЬКА В. М., МИКОЛАЙЧУК І. П.	
Стратегія захисту інтелектуальної власності в умовах цифрових викликів	96

КОВАЛЕНКО Т. В.
Вплив інноваційних проєктів на торговельні марки..... 98

РАІМОВ Р. І.
Право особливого роду та творчий внесок людини 100

ІННОВАЦІЙНА ФУНКЦІЯ БІЗНЕС-ОСВІТИ

ВОЛОШИН А. С.
Упровадження інноваційних методів навчання в бізнес-освіті 103

RAKSHA N. V.
The main business education technology trends 2024..... 105

РЯЗАНЦЕВА В. В.
Вища освіта як складова інноваційного розвитку України 107

ДОСВІД БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЙ ТА ГАЛУЗЕВИХ ОБ'ЄДНАНЬ У СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

БАГАЦЬКА К. В.
Роль агенцій економічного розвитку в системі підтримки
інновацій 110

БИКОВЕЦЬ В. М.
Бізнес-асоціації та галузеві об'єднання у системі розвитку
інноваційної діяльності в Україні 112

ГАНЕЧКО І. Г., АФАНАСЬЄВ К. М.
Використання інноваційних технологій
в процесі оцінки збитків внаслідок війни 114

ПЕРЕДМОВА

Інновації мають вирішальне значення для сталого розвитку національної економіки й суспільства країни навіть під час війни. Інноваційна продуктивність є критичною для конкурентоспроможності та національного прогресу, а інвестиції приватного бізнесу та інновації – рушійними силами економічного зростання та створення робочих місць.

Зважаючи на обмеженість ресурсів, спричинену збройною агресією російської федерації, державна інноваційна політика України спрямована на підтримку та розвиток загальної інноваційної інфраструктури та оптимізацію інструментів підтримки інновацій, а також передбачає зосередження особливої уваги на пріоритетних галузях.

Безперечно, розвиток економіки завдяки інноваціям та підвищення конкурентоспроможності мають залишатися головними стратегічними завданнями країни. Сприяння інноваційним процесам внаслідок удосконалення людського капіталу, дерегуляції, комерціалізації наукових результатів та трансферу технологій, створення високотехнологічних виробництв, розвитку підприємництва та міжнародного співробітництва є ключовими чинниками економічного зростання. Усе це потрібно вирішувати у надважких умовах для країни.

У цьому контексті важливо розуміти значення інноваційного аспекту в процесі відбудови країни, що не може обмежуватися лише поверненням на довоєнний рівень. Справжнім викликом є здійснення повноцінної інноваційної розбудови, спрямованої на інтеграцію України у Європейське Співтовариство.

З 2009 року Державний торговельно-економічний університет забезпечує обмін науковими думками та практичним досвідом у сфері інновацій як у національному, так і глобальному світовому середовищі, надає можливість використати найкращі надбання для практичної реалізації спільних інноваційних проєктів і програм у різних секторах економіки.

У матеріалах XV Міжнародного бізнес-форуму «Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: виклики воєнного часу» (м. Київ, 21 березня 2024 р.) висвітлено питання удосконалення процесу управління інноваційною діяльністю, розвитку трудового потенціалу, антикризового забезпечення інформаційної безпеки, фіскальних заходів підтримки інноваційного відновлення економіки, штучного інтелекту та сфери вищої освіти як складової інноваційного розвитку під час дії воєнного стану та в період повоєнної відбудови.

Запропоновані у виданні результати наукових досліджень, проведених у межах тематики бізнес-форуму, можуть сприяти створенню умов для співробітництва, консолідації інтелектуальних ресурсів для пришвидшення інноваційного розвитку України та забезпечення цього процесу висококваліфікованими кадрами, поширенню прогресивного досвіду і практики, приверненню уваги до винесеної на обговорення проблеми підприємців, інвесторів, влади, медіа.

**Ректор Державного торговельно-
економічного університету
доктор економічних наук, професор,
академік Національної академії
педагогічних наук України,
заслужений діяч науки і техніки України,
лауреат Державної премії України
в галузі науки і техніки,
лауреат премії Кабінету Міністрів України
за розроблення і впровадження
інноваційних технологій**

Анатолій МАЗАРАКІ

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У КРАЇНІ

Величко О. В.,

канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту ДТЕУ

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

За умов нестабільного та непередбачуваного зовнішнього середовища під впливом війни в усіх сферах господарської діяльності змінюється роль і задачі стратегічного управління підприємствами. Основними заходами, що дають змогу орієнтуватися та існувати на ринку в довгостроковій перспективі стають гнучке, адаптивне та швидке реагування на зміни. Існування та розвиток вітчизняного бізнесу за умов нових реалій вимагає сучасних рішень та інструментів стратегічного управління, зорієнтованих на якість інформаційного забезпечення, лідерські та управлінські здібності керівництва, аналітичні навички персоналу та готовність до прийняття нестандартних рішень [1].

Стратегічний менеджмент представляє собою послідовність дій підприємства, орієнтованих на довгострокову перспективу, які дають можливість вижити на ринку в умовах конкуренції та розвиватися за будь-яких умов зовнішнього середовища. За більш нестабільних умов даного середовища, потреба підприємства в чіткій стратегії зростає [2].

До початку повномасштабного вторгнення більшість українських компаній мали розроблену систему стратегічного управління, успішно функціонували та реалізовували свої плани розвитку, які після 24 лютого в більшості своїй стали неактуальними і нереалістичними для втілення та вимагали швидкої адаптації до нових умов. Доречно виокремити особливості стратегічного управління у кризових умовах (рис. 1).

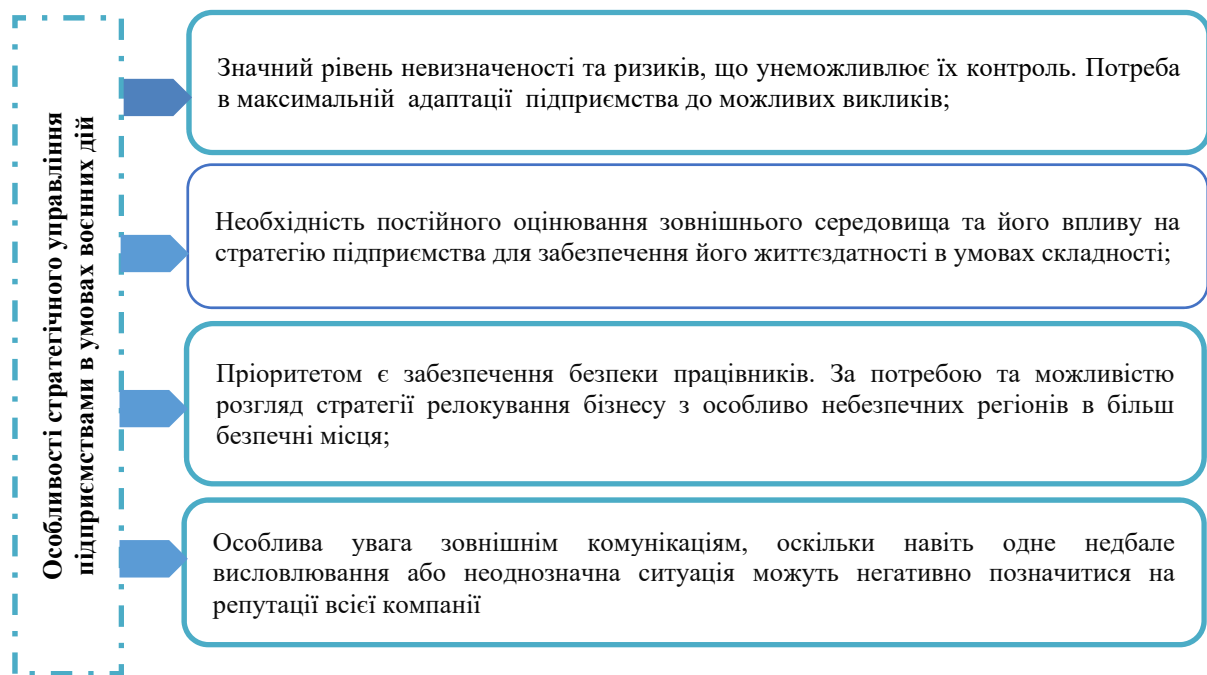

Рис. 1. Особливості стратегічного управління підприємствами в умовах воєнних дій

Джерело: складено автором

Введення воєнного стану завжди впливає на різні аспекти життя країни та її суспільства, що викликає шоківі реакції. Це пояснюється як інституційно-правовими змінами, які породжуються в таких умовах, так і основною причиною введення воєнного стану – зовнішньою військовою агресією, що призводить до раптових змін у різних неформальних інститутах, які з цим пов’язані. Досвід інших країн показує, що основними викликами, з якими стикаються країни під час воєнних дій на своїй території, є руйнування встановлених механізмів державного управління, раптові зміни в економічній структурі, втрата значної частини бюджетних коштів, загострення соціальних і демографічних проблем, збільшення рівня бідності, інфляція, а також зниження інвестиційної активності в бізнесі.

У 2022 році український бізнес зазнав значних прямих збитків через повномасштабне вторгнення, які оцінюються у 13 млрд доларів США. Близько 9 млрд доларів США з цієї суми припадає на великий та середній бізнес. Понад 100 підприємств великого бізнесу постраждали: 19 були повністю зруйновані, а ще 90 отримали часткові пошкодження. Непрямі збитки підприємницького сектору України за той же період склали 33,1 млрд доларів США [3].

Цифри свідчать про критичний стан підприємництва в Україні, оскільки джерела та ресурси для покриття втрат та відновлення

активності є дуже обмеженими. Через воєнний стан особливо вразливими стали малі та середні підприємства, зокрема ті, які спеціалізуються на локальному ринку та мають обмежені резерви фінансової міцності порівняно з великими підприємствами. За дослідженням Асоціації експертів зі сталого розвитку, наразі 95,3% компаній мікро-, малого та середнього бізнесу потребують фінансової підтримки. Війна є найбільш руйнівним чинником для підприємництва та призводить до загальної слабкості економіки, зростання витрат держави на забезпечення воєнних дій та оборони, непередбачуваних фінансових і матеріальних втрат, постійних ризиків та значних обмежень у сфері міжнародної торгівлі, що спричиняє поступову дестабілізацію кожної ланки системи.

Отже, умови воєнного стану, нестабільність та непередбачуваність розвитку подій ставлять перед підприємствами складні завдання, включаючи швидку реакцію на зміни в зовнішньому середовищі та адаптацію стратегічного управління до нових реалій.

Список використаних джерел

1. Феєр О. В., Хаустова К. М., Густі С. М. Стратегічне управління підприємством в умовах воєнного стану. *Innovation and Sustainability*. 2023. №4. С. 90-97. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.4.90.97>.

2. Шашина М. В., Мосійчук Д. О. Управління плануванням стратегічного менеджменту на рівні підприємства в умовах економіки війни. *Науковий журнал «ECONOMIC SYNERGY»*. Випуск 4 (6). 2022. С. 92-103. DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2022-4-7>.

3. Збитки, завдані українському бізнесу внаслідок російської агресії, оцінюються в \$13 млрд. Kyiv School of Economics, 2023. URL: <https://damaged.in.ua/damage-assessment>.

Ганущак Т. В.,
*канд. екон. наук, доц., доцент кафедри економіки
та фінансів ДТЕУ*

ІННОВАЦІЙНЕ АНТИКРИЗОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Діяльність підприємств в умовах: економічної кризи під час війни, пандемії, євроінтеграції України – потребує інноваційних методів антикризового управління та протидії кіберзлочинам. Необхідність діджител інновацій і впровадження багатоканального торговельного середовища сприяють трансформації мережі, антикризового забезпечення інформаційної безпеки на підприємствах роздрібною торгівлі, що постає важливим завданням, яке необхідно розв'язувати.

На думку автора, інновації в роздрібній торгівлі є системою заходів, спрямованою на генерування нових бізнес-ідей для формування механізму забезпечення інноваційного розвитку підприємств роздрібною торгівлі з використанням новітніх діджител технологій, врахуванням екзогенних та ендогенних змін приплинності часу.

Зокрема, майже три чверті (73%) підприємств вказують, що для стимулювання інноваційної діяльності необхідні спеціальні довгострокові програми підтримки на галузевому рівні. [1, с.10-12]

Розглянемо об'єкти, що потребують захисту від протиправних дій кіберзлочинців. Системи торгових терміналів (POS) та інші пристрої, що дозволяють отримати доступ до фінансових даних клієнтів, є найчастішими об'єктами атак. У порівнянні з іншими сферами діяльності до роздрібною торгівлі застосовуються суворіші нормативні вимоги щодо дотримання стандарту безпеки даних індустрії платіжних карток (PCI DSS) та нового стандарту PCI Software Security Framework (SSF), що визначає суворі заходи безпеки для захисту фінансових даних. [2]

Наведемо приклади підприємств торгівлі, які постраждали від кіберзлочинності: eBay (хакери отримали доступ до 145 мільйонів облікових записів), Neiman Marcus Group (хакери зламали близько 4,6 мільйона онлайн-акаунтів). [3] Наразі, не всі підприємства роздрібною торгівлі мають достатній досвід і грошові ресурси для запобігання хакерським атакам, що шкодить репутації і потенційним клієнтам.

1. Перед ризик-менеджерами постають нові виклики та можливості управління: 1.В умовах війни є проблема розвитку, утримання на ринку, що потребує пошуку методів запобігання кіберзагрозам.

2. Специфіка діяльності підприємств роздрібної торгівлі зумовлює необхідність фінансовими менеджерами синхронізувати витрати та виконання проєктів в розрізі етапів та жорстких дедлайнів.

Також, необхідно проводити ряд превентивних заходів в процесі управління ризиками, а саме: 1. Використовувати ризик-менеджерами карту ризиків, як технологію ситуаційного управління. 2. Захищати персональні дані та забезпечувати належний рівень гарантій безпеки від ризику втрати, несанкціонованого доступу, знищення, зміни, ненавмисного розголошення або ненавмисного розкриття персональних даних під час ділового листування, переговорів, конференцій, онлайн дискусій, використовуючи кодування інформації. Це особливо стало важливим в еру Industry 5.0., що уособлює людиноцентризм із використанням новітніх інформаційних технологій.

3. Розвивати цифровий маркетинг, що зробить відносини з клієнтами більш стійкими.

4. Проводити роз'яснювальні роботи, тренінги, семінари з питань протидії кіберзлочинам.

5. Проводити конкурси бізнес-проєктів у напрямку запобігання хакерським атакам з метою пошуку талановитої молоді, отримання навичок бізнес-моделювання і перевірки безбес-ідей на реальність серед студентів ЗВО та школярів.

6. Налагоджувати зв'язки з іноземними країнами, у тому числі з країнами Європейського союзу, враховуючи особливості культури, релігії, особливості ведення бізнесу, з метою вивчення досвіду забезпечення інформаційної безпеки на підприємствах роздрібної торгівлі та імплементації у вітчизняний бізнес.

На розвиток в нашій країні цифровізації впливають військові дії та пандемія. Ці фактори зумовлюють скорочення статей видатків з державного бюджету. Уряду і місцевим органам державної влади необхідно займатися пошуком грантів у розвинутих країн світу.

Список використаних джерел

1. Кузяків О., Ангел Є., Гулік А., Федець І. Український бізнес під час війни. Нове щомісячне опитування підприємств. 2023. Вип.12. С.10-12.

2. Кібербезпека підприємств роздрібної торгівлі. URL: <https://wiseit.com.ua/fortinet-for-retail/>(дата звернення 11.03.2024)

3. Кібербезпека для ритейлу. Як протистояти хакерським атакам у роздрібній торгівлі URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/kiberbezpeka-dlya-rytejlu-yak-protystoyaty-hakerskym-atakam-u-rozdribnij-torgivli> (дата звернення 11.03.2024)

Гуляєва Н. М.,
*канд. екон. наук, професор кафедри економіки
та фінансів підприємства ДТЕУ*
Вавдійчик І. М.,
*канд. екон. наук, доцент кафедри економіки
та фінансів підприємства ДТЕУ*

ПОТЕНЦІАЛ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ

Війна зумовила нові та посилила деякі з існуючих проблем для підприємств малого та середнього бізнесу. Порушення ланцюгів постачань та скорочення попиту на товари і послуги на внутрішньому ринку збільшують потребу підприємств ще активніше шукати нових ділових партнерів та клієнтів, а також досліджувати можливості на зовнішніх ринках. Як доступ до фінансування, так і доступність кредитних ресурсів стали головною проблемою для підприємств малого та середнього бізнесу з початку війни. Комерційні банки практично припинили активне кредитування підприємств малого та середнього бізнесу, а кредитні ресурси для фінансування робочого капіталу та проєктів тепер доступні лише за державними програмами. На додаток до вищезазначених проблем, підприємства малого та середнього бізнесу змушені боротися з ризиками та наслідками війни, що включають втрати від знищення активів, ризики, пов'язані з безпекою персоналу, зруйновану інфраструктуру та кібератаки. Експортери стикаються зі значними проблемами у транспортуванні продукції на зовнішні ринки з огляду на блокування українських морських портів російським флотом та вузькі місця у транспортних каналах залізничного та вантажного транспорту.

З початком війни уряд запровадив низку законодавчих змін та державних програм, щоб полегшити ведення бізнесу та підтримати українські підприємства у цей безпрецедентно складний час. В якості підтримки бізнесу продовжує діяти програма «5-7-9%» [1].

Гранти, надані міжнародними донорами на додаток до механізмів факторингу та залучення приватних інвестицій можуть забезпечити додаткову фінансову підтримку українським підприємствам. З початком війни багато донорських організацій продовжили впроваджувати свої програми в Україні, за винятком випадків, коли діяльність програми мала серйозні ризики, пов'язані з безпекою. Були запуснені нові ініціативи, спрямовані на підтримку українських підприємств під час війни як у рамках вже наявних програм, так і в якості нових проєктів, розроблених спеціально для пом'якшення негативних наслідків війни.

Зокрема Програма «EU4Business: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП», співфінансована ЄС та урядом Німеччини та реалізована Генеральною федеральною компанією Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, запровадила ініціативу з підтримки малого та середнього бізнесу через бізнес-об'єднання у формі кластерів. Окрім програми мікрогрантів, програма надає консультаційну підтримку підприємствам з метою переорієнтації бізнес-процесів та посилення їх стійкості. Вона також включає компонент закупівлі обладнання для партнерів програми, в тому числі МСП, для забезпечення ресурсами для щоденної роботи та відновлення виробництва. Це переважно покриває потреби в ІТ-обладнанні та рішеннях, але також забезпечує пряму підтримку для відновлення бізнесу через партнерів [2].

Платформа Industry4Ukraine через свій кластерний комітет створила ініціативу Cluster4Ukraine50. Однією з цілей ініціативи є надання підтримки ММСП. Серед заходів ініціативи – релокація, підтримка та запуск виробничих потужностей у відносно безпечних регіонах. Наразі учасниками ініціативи є кластери машинобудування, автоматизації і техніки (ЕАМ) із Запоріжжя, Києва, та Харкова, Український морський кластер, Вінницький кластер промислової автоматизації та приладобудування, Полтавський центр 4.0, а також декілька кластерів зі Львова та Хмельницького. Ініціатива підтримується Українською радою бізнесу, яка складається з 90 бізнес-об'єднань [3].

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 року №18 «Про надання державної фінансової підтримки» URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP200028?an=1>
2. The «EU4Business: SME Competitiveness and Internationalisation» programme will support Ukrainian SMEs during the state of war URL: [https:// eu4business.org.ua/en/news/the-eu4business-sme-competitiveness-and-internationalisation-programme-will-support-ukrainian-smes/](https://eu4business.org.ua/en/news/the-eu4business-sme-competitiveness-and-internationalisation-programme-will-support-ukrainian-smes/)
3. Industry4Ukraine. URL: [https:// www.industry4ukraine.net](https://www.industry4ukraine.net)

Zavhorodnya E. O.,
*Postgraduate student of the Department
of International Management,
State University of Trade and Economics*

Melnyk T. M.,
*Doctor of Economics,
Professor of the Department of International Management,
State University of Trade and Economics*

NAVIGATING THE INNOVATION GAP: R&D CHALLENGES IN UKRAINE'S ICT SECTOR

Russia's full-scale aggression against Ukraine has led to devastating consequences and highlighted barriers to scientific research, knowledge dissemination, and industrial innovation. The preparation of Ukraine's National Recovery and Development Plan [1] revealed a multitude of challenges that hinder progress in these critical areas, in particular: (1) lack of comprehensive implementation of a national strategy for innovation (without a clear roadmap and coordinated efforts, it becomes difficult to channel resources effectively towards research and development initiatives); (2) prevailing issue of low priority given to R&D spending (0.29% of GERD in GDP) [2], with many viewing it as a cost rather than an investment in the future (this mindset hampers the growth of innovative projects and limits the potential for breakthrough discoveries); (3) governance challenges further exacerbate the situation, as bureaucratic hurdles and inefficiencies can impede the progress of research initiatives; (4) human capital challenges, such as brain drain and inadequate training opportunities, pose a threat to the development of a skilled workforce capable of driving innovation forward (approximately, 587.5 researchers on 1 mln. Of population in 2021) [2]; (5) infrastructure challenges, including outdated facilities and limited access to cutting-edge technology, also hinder the research capabilities of Ukrainian scientists; (6) weak business-academia linkages impede the translation of research findings into practical applications that can benefit society and the economy; (7) insufficient development of applied research limits the impact of scientific discoveries on real-world problems, while inadequate international cooperation restricts opportunities for collaboration and knowledge exchange with global partners.

Despite the war-related risks associated with establishing an R&D facility or offshore R&D firms in Ukraine, there are certain advantages and potential rewards to this venture. Particularly, Ukraine's ICT sector as a location for R&D offshoring has several competitive advantages: (1) Ukraine,

a rapidly growing IT hub, is home to top companies like Jooble, Petcube, and Grammarly, showcasing its high education and IT expertise; (2) Ukraine-based IT service providers have a global network, collaborating with global tech experts for R&D projects, and are easily accessible and time-zone-friendly; (3) Ukraine offers a more cost-effective and manageable option for opening an R&D centre compared to countries with thriving tech industries; (4) Ukraine offers less stringent legal restrictions and tax processes for businesses establishing R&D companies or partnering with offshore firms.

R&D activity of domestic IT companies focuses on machine learning, robotic process automation, virtual assistants, computer vision, Edge Computing for embedded systems with limited computing capabilities and unguaranteed Internet connection, virtualization in embedded systems with high functional safety requirements, etc. On the contrary, the ratio in Table 1 provides an insight into the innovation ability of different countries in ICT. In this context, Ukraine's results indicate a significant gap between scientific output and tangible innovations in the field of ICT compared to other European countries.

Table 1

The Ratio of Patent Grants and Published Scientific Papers in ICT in Ukraine and Selected Countries

Country	2007	2008	2009	2010	2019	2020	2021	2022
The Netherlands	5,5	4,0	3,0	3,0	2,6	1,9	2,7	3,4
Germany	19,1	13,1	10,4	9,8	7,2	7,4	8,3	9,7
France	13,6	10,1	8,6	7,1	8,6	7,9	11,8	9,2
UK	10,6	7,8	7,7	7,0	5,6	9,8	10,0	8,7
Ukraine	14,1	15,6	23,8	23,1	0,9	0,1	0,2	0,1
Czech Republic	3,5	2,3	2,8	1,7	0,5	0,5	0,6	0,4
Hungary	1,4	2,0	1,4	1,4	0,5	0,1	0,2	0,3
Poland	4,4	3,2	3,4	2,2	1,3	0,6	1,2	0,8
Slovak Republic	1,8	2,7	1,2	1,5	0,8	1,0	0,4	0,6
Romania	1,7	1,6	1,1	0,4	0,3	0,6	0,2	0,4

Source: developed based on [3-4]

While Ukraine has a strong scientific base, as evidenced by its published scientific papers, the low number of patent grants suggests that there may be challenges in translating research findings into practical applications and commercializing innovations. This discrepancy highlights the need for Ukraine to focus on strengthening its innovation ecosystem,

fostering closer collaboration between academia and industry, and incentivizing the commercialization of research outcomes to bridge the gap between scientific research and tangible inventions.

References

1. Website «Recovery Plan». [Electronic resource] URL: <https://www.urc-international.com/urc2022-recovery-plan> (date of access: 01.03.2024).

2. Website «UIS Statistics – UNESCO». [Electronic resource] URL: <http://data.uis.unesco.org/> (date of access: 01.03.2024).

3. Website «Scimago Journal & Country Rank». [Electronic resource] URL: <https://www.scimagojr.com/> (date of access: 01.03.2024).

4. Website «Intellectual Property Statistics». [Electronic resource] URL: <https://www.wipo.int/ipstats/en/> (date of access: 01.03.2024).

Заюков І. В.,

д-р екон. наук, доц.,

*професор кафедри менеджменту та адміністрування
Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ*

УПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ У ЗВО ЯК ФАКТОР ЗРОСТАННЯ ГЛОБАЛЬНОГО ІННОВАЦІЙНОГО ІНДЕКСУ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження пов'язана із необхідністю забезпечення розвитку реального сектору економіки України в сучасних військових умовах, зокрема за рахунок впровадження інновацій у всіх сферах економічної діяльності. При цьому освітній фактор має відігравати ключову роль.

Метою роботи є дослідження сучасних світових освітніх інновацій та надання пропозицій щодо їх застосування в систему ЗВО України як фактору зростання «Глобального інноваційного індексу» (Global Innovation Index (GII)).

За даними [1], сучасна наукова та науково-технічна діяльність в Україні характеризується високим ступенем ризикованості, дефіцитом фінансування, зокрема бюджетним, відтоком висококваліфікованих кадрів. Ці дані підтверджуються інформацією Національного фонду досліджень України (НФДУ). Так, за даними НФДУ в 2022 році було

скорочення видатків державного бюджету України на грантове фінансування проєктів, які направлені на наукові дослідження і розробки [2]. Ці та інші причини, зокрема знижують міжнародні рейтинги, які оцінюють інноваційний потенціал, результативність інноваційної діяльності і політики України. Серед них можна виділити, зокрема: GII, «Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів» (GTCI), «Зведений інноваційний індекс» (SII), «Індекс людського розвитку» (HDI).

Представлені результати рівня GII за даними [3], свідчать, що серед 132 економік світу в 2022 році Україна посіла 57 позицію в рейтингу GII, а в 2023 році – 55 позицію, що свідчить про покращення рейтингу, зокрема серед країн Європи (39 позицій) – 34 позицію. GII в своїй структурі містить такі складові: регуляторне середовище; людський капітал та дослідження; бізнес-середовище; освіта; науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (R&D); інформаційно-комунікаційні технології, знання та результати наукових досліджень.

В зазначеній структурі виокремимо таку важливу складову як – «освіта». В 2023 році дана складова покращилась на 5 позицій та має суттєвий резерв до зростання за рахунок реалізації сучасних освітніх інновацій в ЗВО України. Такими інноваціями, які здатні зміцнити структурний компонент освіти та в цілому GII, як свідчать дані досліджень [4], є: «цифрова освіта»; «психологічний добробут», «екологія та стиль життя», «навички майбутнього», «надолуження освітніх втрат». Ці сучасні освітні інновації нині широко використовуються в світі в закладах середньої освіти, але їх можна адаптувати і в систему ЗВО, що, безумовно, підвищить якість навчання, а в загальному підсумку і прискорить інноваційний розвиток України та до покращення GII України.

Наприклад, в умовах війни, коли не всі студенти мають доступ до персональних комп'ютерів, ноутбуків, планшетів та інших комп'ютерних пристроїв, мережі Інтернет тощо важливою технологією, яка дозволяє вирішити дану проблему є «цифрова освіта». Дана освітня технологія дозволить як учням, так і студентам ЗВО, зокрема через використання смартфонів і встановлення безкоштовної спеціальної програми (за підтримки ЮНІСЕФ) опанувати навчальний матеріал. Дана технологія, за даними [4], дає можливість на 10% поліпшувати окремі освітні навички, що є дуже важливим в сучасних військових умовах розвитку України.

Таким чином, використання сучасних світових освітніх інновацій в ЗВО («цифрова освіта»; «психологічний добробут», «екологія

та стиль життя», «навички майбутнього», «надолуження освітніх втрат» тощо) є потенційним напрямом інноваційного розвитку України та, є фактором зростання ГП України.

Список використаних джерел

1. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2022 році: науково-аналітична доповідь / за ред. Т.В. Писаренко та ін. Київ : УкрІНТЕІ, 2023.

2. Звіт про діяльність Національного фонду досліджень України за 2022 рік. URL: https://nrfu.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/zvit-2022-finalnyj_merged-2.pdf

3. Сайт Міністерства економіки України. Інформаційні матеріали щодо стану інноваційної діяльності. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=69b9a9bf-5fbc-4035-8c0f-ac26b853c0eb&title=InformatsiiniMaterialiSchodoStanuInnovatsiinoiDialnosti>

4. Сайт Освіторія. Найкращі освітні ідеї 2024: тренди, до яких вам варто долучатися. URL: <https://osvitoria.media/experience/najkrashhi-osvitni-ideyi-2024-trendy-do-yakuh-vam-var-to-doluchytys/>

Кивгило В. С.,

*завідувач відділу аналітики закупівельного процесу
Національного центру «Мала академія наук України»*

ВПЛИВ СФЕРИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ НА СТАЛІСТЬ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Слово «інновація» у сучасних економічних словниках тлумачиться як процес впровадження нових підходів, ідей, продуктів, процесів або методів виробництва чи управління, які призводять до виникнення конкурентних переваг компанії, або ж суттєво покращують результативність та ефективність підприємств чи цілих галузей економіки.

Кінцевий результат інноваційної діяльності завжди втілений у вигляді нового або вдосконаленого продукту чи технологічного процесу, який використовується в практичній діяльності або в новому підході до соціальних послуг.

Держава має значний вплив на розвиток сфери інновацій всередині країни шляхом: фінансування досліджень і розробок; створення сприятливого регулятивного середовища; створення власних інноваційних центрів і інфраструктури; підтримки стартапів та малих і середніх підприємств; розвиток сфери освіти і підготовки кадрів; сприяння партнерствам між галузями. В той же час, за даними Рейтингового дослідження 2020 року, яке здійснювалося The IMD World Competitiveness Yearbook [1], Україна посіла 55 місце в рейтингу 2020 року і залишалась на той час найменш конкурентоздатною в регіоні Західної та Східної Європи.

Враховуючи необхідність розвитку інноваційного потенціалу, Урядом в 2019 році було схвалено Стратегію розвитку інноваційної діяльності на період до 2030 року [2], далі – Стратегія, головна мета якої – розбудова національної інноваційної екосистеми для забезпечення швидкого та якісного перетворення креативних ідей в інноваційні продукти та послуги, підвищення рівня інноваційності національної економіки, що передбачає створення сприятливих умов для розвитку інноваційної сфери, збільшення кількості впроваджуваних розробок, підвищення економічної віддачі від них, залучення інвестицій в інноваційну діяльність. Основним джерелом фінансування заходів з реалізації Стратегії були визначені кошти державного та місцевих бюджетів.

Правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави, територіальних громад та об'єднаних територіальних громад, а відповідно, і реалізації Стратегії, з 2016 року встановлюються Законом України «Про публічні закупівлі».

План заходів з її реалізації [3] передбачав залучення 9 центральних органів виконавчої влади для впровадження необхідних ініціатив, а ключові з них планувалося впровадити в період II квартал 2022р. – IV квартал 2023р. і хоча повномасштабне вторгнення російської федерації змістило реалізацію Стратегії в часі, однак Україна спромоглася виконати деякі з заходів, які вже мають вплив на інноваційну сферу країни.

Міністерством цифрової трансформації України реалізовано заходи, які стосувалися Єдиного державного вебпорталу електронних послуг «Портал Дія» для надання електронних послуг; Міністерством освіти і науки України частково запроваджено експериментальний проєкт щодо розширення мережі стартап-школа-інкубатор-акселератор на базі закладів вищої освіти та наукових установ для розвитку трансферу знань.

Однією з головних проблем для розвитку інноваційних процесів, що фінансуються державою, які виникли після початку війни, стало запровадження змін до особливого режиму повноважень Державною казначейською службою України щодо здійснення казначейського обслуговування бюджетних коштів [4]. Фактично, з початком війни Держказначейство має перелік пріоритетності здійснення платежів, якому має слідувати та який обов'язковий для всіх замовників, окрім органів, залучених до захисту суверенітету України.

Склалася ситуація, коли не всі необхідні товарні групи чи послуги можуть бути оплачені за контрактами між державою, як замовником та приватним бізнесом, як постачальником, що унеможлиблює реалізацію Стратегії розвитку інноваційної діяльності на період до 2030 року в повній мірі, однак відкрився шлях для розвитку інноваційних продуктів у військовій сфері, законодавчих обмежень для яких на сьогодні немає.

Список використаних джерел

1. <https://cip.gov.ua/services/cm/api/attachment/download?id=37433>
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року».
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2021 р. № 1687-р «Про затвердження плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року».
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 червня 2021 р. № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану».

Кульганік О. М.,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економіки та міжнародних відносин
Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ У ВОЄННИЙ ЧАС

Війна в Україні створила безпрецедентні виклики для малих та середніх підприємств. Зруйнована інфраструктура, порушені ланцюжки постачання, міграція робочої сили та падіння попиту змушують малі та середні підприємства адаптуватися до нових умов ведення бізнесу. Впровадження нових технологій може допомогти малим та середнім підприємствам знизити витрати на виробництво та реалізувати їх потенціал.

Закон України «Про інноваційну діяльність» визначає правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямований на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом [1]. В умовах війни інноваційні процеси стають ключовим фактором виживання та розвитку малих та середніх підприємств. Адже, інноваційний процес – це узагальнення системи знань, через яку створюються ідеї, що у подальшому впроваджуються у вигляді комерціалізації або системи змін, які поширюються через нові товари, послуги або процеси, які здатні задовольнити потреби на якісно новому рівні (рис. 1).

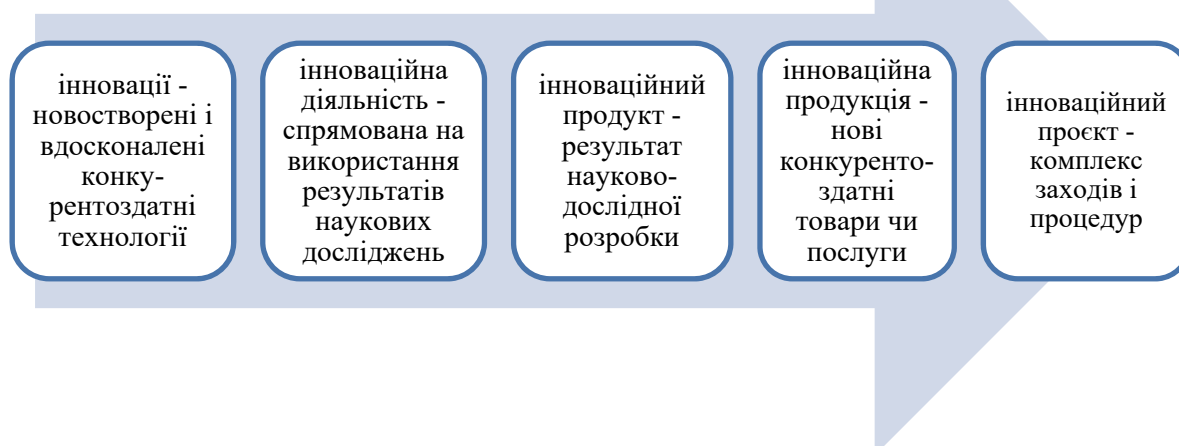

Рис. 1. Взаємозв'язок трактувань інноваційних процесів малих та середніх підприємств

Згідно інформації інституту економічних досліджень та політичних консультацій про результати опитування підприємств про стан інновацій в 2023 році у період війни, 23 % підприємств наголошують, що інновації є дуже актуальними та пріоритетними у функціонуванні; 46 % вважають актуальними тільки у випадку окремих (конкурентних) ситуацій; а для 31 % респондентів запровадження інновацій не є на часі [2].

Загалом, малі та середні підприємства можуть розробляти нові продукти та послуги, які відповідають потребам воєнного часу, наприклад, продукти харчування тривалого зберігання, захисні споруди, мобільні додатки для допомоги волонтерам. Впровадження нових технологій та рішень може допомогти підприємствам оптимізувати виробничі та управлінські процеси, економити ресурси та знижувати собівартість продукції. Крім того, інновації повинні використовуватися для вирішення соціальних проблем, таких як бідність, нерівність, безробіття, зміна клімату. Соціальна відповідальність – це не лише модний тренд, а й важливий фактор стійкості та успіху підприємства у довгостроковій перспективі. Впровадження соціальної відповідальності в інноваційні процеси дозволяє підприємству не лише отримати конкурентні переваги, а й зробити свій внесок у розвиток суспільства та довкілля [3]. Дієвим інструментом інноваційних процесів є впровадження грантових програм, як можливість для розвитку бізнесу, реалізації соціальних проєктів, зміцнення громадянського суспільства.

Отже, інноваційні процеси є ключовим фактором виживання та розвитку малих та середніх підприємств у воєнний час. Завдяки впровадженню інновацій малі та середні підприємства можуть не лише вижити, а й процвітати навіть у найскладніших умовах. Державна підтримка може істотно стимулювати інноваційні процеси в бізнесі та допомогти їм стати рушійною силою відновлення української економіки.

Список використаних джерел

1. Про інноваційну діяльність: Закон України від 2002, № 36, ст.266. Відомості Верховної Ради України. Документ 40-IV, від 31.03.2023, підстава – 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

2. Стан інновацій в Україні під час війни. URL: https://www.slideshare.net/APPAU_Ukraine/ss-258071994

3. Хачатрян В.В., Стратійчук В.М. Оцінка соціальної відповідальності як основа інноваційного розвитку сучасного підприємства. *Modern Engineering and Innovative Technologies*. 2022. №2(21-02). С. 53–58.

Лисяна В. О.,
*здобувачка PhD, аспірантка кафедри туризму
та рекреації ДТЕУ*

МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЄЮ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Квітень 2020 року. Пандемія. Всі міжнародні дестинації вводять обмеження на в'їзд. За прогнозами, кількість міжнародних туристичних прибуттів знизяться від 58 % до 78 % за рік. Потенційними на той момент негативними наслідками є «скорочення прибуттів міжнародних туристів від 850 мільйонів до 1,1 млрд осіб, сума недоотриманих експортних надходжень від туризму – від 910 мільярдів до 1,2 трильйона доларів США, від 100 до 120 мільйонів втрачених робочих місць у туристичній сфері». У 2020 році в Україні прогнозували падіння ВВП до 7,7 %, при цьому рівень безробіття 10 % [1]. Фактично, згідно даних Державної служби статистики України, через пандемію COVID-19 у 2020 році ВВП впав на 4% у порівнянні з 2019 роком [2].

Грудень 2022 року. Розгортання широкомасштабної війни рф проти України. Зниження купівельної спроможності населення, руйнування частини інфраструктури, введення безпекових заходи. За 2022 рік представники вітчизняної туристичної галузі сплатили 1,5 млрд грн туристичного збору, що на 31% менше у порівнянні з 2021 роком (2,2 млрд грн), а кількість платників податків у сфері туризму скоротилася на 17% (юридичних осіб стало на 14% менше, фізичних менше на 18%).

Проте вже в 2023 році ми спостерігали підвищення рівня антикризового менеджменту у порівнянні з минулими дестабілізуючими явищами та гнучкість як попиту, так і пропозиції в умовах ризиковості. Згідно даних опитування Державної агенції розвитку туризму (ДАРТ), з початку повномасштабного вторгнення до вересня 2023 року 26% опитаних українців переміщались з туристичною метою регіонами країни один-два рази, 12% – три-п'ять разів, 7% респондентів – понад п'ять разів. 21% респондентів зазначили, що подорожуючи вони «підтримують економіку країни» [3, 4].

В умовах невизначеності, в яких наразі розвивається бізнес, особливо туристична галузь, моделювання є одним з основним інструментів прийняття управлінських рішень. Лише розробка моделі дозволяє здійснювати експерименти, які в свою чергу дозволяють аналізувати випробування різних стратегій розвитку та оцінювати

їхню ефективність, в тому числі маркетингових стратегій, пропозицій нових продуктів та послуг. Окрім того, експерименти дозволяють вивчати вплив різних факторів, таких як економічні умови, сезонні коливання, зміни у політичному напрямку, на туристичну діяльність та споживання. Моделі можуть бути корисним інструментом для прогнозування, аналізу та прийняття рішень в умовах невизначеності на туристичному ринку (Рис.1).

*Рис. 1. Застосування моделювання в туристичному бізнесі
Джерело: складено автором*

Другою важливою складовою для туристичного ринку є забезпечення необхідного рівня цифровізації, яка дозволяє гнучко реагувати за дестабілізуючі фактори ринку. На сьогоднішній день для підвищення ефективності своєї діяльності, забезпечення більшої задоволеності споживачів та досягнення конкурентних переваг на ринку, невід’ємною складовою туристичного бізнесу стає система управління відносинами з клієнтами (CRM система). Туристичне підприємство, яке використовує аналітику даних для підвищення ефективності маркетингу та персоналізації послуг, закриває ряд потреб формування моделі розвитку, зважаючи на ресурси та змінні фактори ринку:

1. Туристичне підприємство збирає дані про своїх клієнтів, включаючи їхній профіль, історію подорожей, вподобання тощо.
2. За допомогою аналітичних інструментів та моделей обробки даних туристичне підприємство аналізує ці дані для виявлення тенденцій, попиту та поведінки клієнтів.
3. На основі аналізу даних туристичне підприємство персоналізує свої послуги, пропонуючи індивідуальні та цільовані пропозиції, які відповідають потребам та вподобанням споживачів та обмеженим можливостям ринку.

4. З використанням моделей прогнозування та аналізу даних туристичне підприємство може оптимізувати свої маркетингові зусилля, визначаючи найбільш ефективні канали залучення клієнтів та створюючи цільовані рекламні кампанії.

5. Цифрові моделі також можуть допомогти туристичному підприємству управляти ризиками, проводити аналіз ризиків та приймати обґрунтовані рішення з урахуванням невизначеності на ринку.

Варто зазначити, що цифровізація як стратегія розвитку сприяє підвищенню ефективності бізнес-процесів, покращенню взаємодії з клієнтами та розширює аудиторію, проте це спричинає такі ризики, як збільшення конкуренції зі зростанням доступу до інформації та збільшенням кількості онлайн-платформ, збільшення вірогідності кібернетичних загроз та наявність технологічних бар'єрів, які включають високі витрати на розвиток інфраструктури та навчання персоналу. Але за умови невизначеності ринку, впровадження цифровізації підвищує гнучкість пропозиції, управлінської та операційної системи. В свою чергу, моделі як інструмент управління, дозволяють оцінити ризики та можливі наслідки стратегії, сценарії розвитку в умовах невизначеності на туристичному ринку, що допомагає виявляти та управляти ризиками, приймати обґрунтовані рішення за умови максимального збору достовірної інформації.

Список використаних джерел

1. Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні (Оновлення до документу «дорожня карта конкурентоспроможного розвитку сфери туризму в Україні») // Національна туристична організація України. URL: <https://nto.ua/assets/files/ntou-book-strategic-ebrd-covidreport.pdf> (дата звернення: 07.03.2023).

2. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 07.03.2023).

3. Тарасовський Ю. Внутрішній туризм. З початку війни понад 45% українців подорожували країною – Forbes.ua. *Forbes.ua / Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії*. URL: <https://forbes.ua/news/vnutrishniy-turizm-z-pochatku-viyni-ponad-45-ukraintsiv-podorozhuvali-krainoyu-08092023-15885> (дата звернення: 07.03.2024).

4. Туризм в умовах війни. «Перетворювати місця живої трагедії на варіант розваги – неприпустимо». *Wprost Ukraina*. URL: <https://www.wprostukraine.eu/ua/kultura/10715638/tyrizm-v-ymovah-vijini-peretvoruvati-miscya-jivoyi-tragediyi-na-variant-rozvagi-nepriypustimo.html> (дата звернення: 07.03.2024).

5. Ivanova O. STRUCTURAL MODELLING OF CRM SYSTEM OF TOURISM ENTERPRISES. *Efektivna ekonomika*. 2021. No. 1. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.1.94> (date of access: 07.03.2024).

Прокопенко Н. О.,

*д-р біол. наук, завідувачка лабораторії соціальної геронтології
ДУ «Інститут геронтології ім. Д.Ф. Чеботарьова
НАМН України»*

ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ФАКТОР ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

В умовах повномасштабних військових дій через особливості демографічних обставин спостерігається істотне погіршення ситуації в галузі забезпеченості трудовими ресурсами. У наш час особливу актуальність здобувають проблеми, зв'язані з переходом економіки України на інноваційний шлях розвитку. Одним зі значимих напрямків інноваційного розвитку економіки є її регіональний аспект. Інноваційний розвиток у регіоні залежить від багатьох факторів, основним з яких є рівень розвитку його інноваційного потенціалу, що у значній мірі визначається якісної складової трудового потенціалу регіону.

Вимірювання трудового потенціалу як соціально-економічного явища є досить складним завданням. У зарубіжній науці найчастіше використовуються категорії людського капіталу, людських ресурсів та робочої сили. При цьому якісні та кількісні характеристики трудового потенціалу тісно взаємопов'язані. Однак, у сучасних умовах якісним характеристикам надається перевага, оскільки вони формують чинний та майбутній каркас трудового потенціалу. Аналіз існуючих наукових підходів до оцінки використання трудового потенціалу регіону показав, що це питання недостатньо досліджено і

потребує формування відповідного науково-методичного забезпечення. Вищезазначене обумовило актуальність теми дослідження у теоретичному і науково-практичному плані. В умовах, що склалися, потрібна розробка ефективного інструментарію діагностики стану та рівня використання трудового потенціалу. Це дозволить приймати стратегічні та оперативні рішення щодо управління трудовим потенціалом на рівні регіону та країни в цілому.

Запропонований автором підхід до трактування структури трудового потенціалу регіону з обґрунтуванням його кількісних та якісних характеристик і розроблений методичний інструментарій для оцінки стану трудового потенціалу регіону дозволяє провести комплексну оцінку трудового потенціалу регіонів України і визначити ефективність його використання, а також встановити просторові закономірності у розподілі трудового потенціалу територій України [1].

Економічна ефективність суспільної праці залежить від наявного трудового потенціалу, тобто від обсягу ресурсів праці, який визначається чисельністю людей працездатного віку, а також їхнім фізичним станом, знаннями, досвідом, духовними і моральними цінностями. Це якісна складова трудових ресурсів. Тож для якісної характеристики було відібрано такі показники: коефіцієнт смертності населення в працездатному віці; коефіцієнт смертності населення через навмисне самоушкодження (X60-X84); кількість уперше зареєстрованих випадків захворювань розладів психіки та поведінки (F00-F99); частка докторів і кандидатів наук у загальній чисельності зайнятих; частка працівників, зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці, у загальній чисельності зайнятих; валовий регіональний продукт (ВРП) у розрахунку на одну людину; частка студентів у ЗВО на початок навчального року.

Серед індивідуальних індексів якісної характеристики трудового потенціалу найбільші коефіцієнти варіації мають індекси інтелектуальної складової потенціалу. Освіта стає більш вагомим чинником регіонального соціально-економічного розвитку.

Проведені за авторською методикою розрахунки дозволяють отримати досить повну і вірогідну інформацію про фактичний рівень розвитку трудового потенціалу в регіонах, виділити найбільш уразливі території, а також причини такого їхнього стану.

Отже, в умовах стратегічної орієнтованості України на європейську інтеграцію формування державної регіональної політики має здійснюватися на принципах, що спрощують залучення регіонального потенціалу в економічну діяльність на загальнонаціональному рівні. При цьому регіональна політика повинна бути спрямована на

подолання депресивного стану територій, мінімізацію диференціації просторового розвитку, забезпечення територіальної єдності. Результати дослідження можуть бути використані в діяльності муніципальних та регіональних органів управління при прийнятті стратегічних та оперативних рішень, формуванні пріоритетних цілей та завдань перспективного управління розвитком трудового потенціалу регіону.

Список використаних джерел

1. Прокопенко Н. О. Комплексне оцінювання трудового потенціалу регіонів України // Український географічний журнал (Ukrainian Geographical Journal). – 2023. – № 1. – С. 46-53. <https://doi.org/10.15407/ugz2023.01.046>.

Рязанцев Д. С.,
аспірант ДТЕУ

ПОДАТОК НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ ЯК НАДІЙНЕ ДЖЕРЕЛО НАПОВНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Податок на прибуток має велике значення для країни, тому що він є найвагомим з групи прямих податків і одним з наповнювачів державної скарбниці. Податок на прибуток підприємств – один із бюджетоутворюючих податків, який відіграє винятково важливу роль у фінансовому житті країни. Він водночас є важливим фактором, що визначає умови існування підприємства, умови функціонування державного бюджету та економічної системи в цілому. Це прямий податок, який сплачується підприємствами з прибутку, одержаного від реалізації продукції (робіт, послуг), основних фондів, нематеріальних активів, цінних паперів, валютних цінностей, інших видів фінансових ресурсів та матеріальних цінностей, а також із прибутку від орендних операцій, роялті та від позареалізаційних операцій. Податок на прибуток підприємств, крім великого фіскального значення, має й широкі можливості для регулювання і стимулювання підприємницької діяльності.

В умовах воєнного стану податок на прибуток підприємств, як один із бюджетоутворюючих податків, є інструментом підтримки фінансової стійкості держави.

Дефіцит Ухваленого Верховною Радою державного бюджету на 2024 рік [1] з урахуванням усіх військових потреб становить близько \$50 млрд. Зовнішнє фінансування не покриє всі потреби навіть за найкращого сценарію. Шукати розв'язання проблем фінансування нашої оборони можна лише у збільшенні надходжень до державного бюджету. З можливих є п'ять опцій:

- Коштом заморожених активів росії.
- Коштом прямих позик від Нацбанку.
- Коштом збільшення внутрішніх позик.
- За допомогою збільшення податкової бази.
- Шляхом збільшення податкового навантаження на економіку та ефективності збору податків.

Саме ефективність податків є основою нещодавно оприлюдненої Урядом України Національної стратегії доходів до 2030 року [2], яка стане ключовим елементом для визначення податкових і митних реформ у країні та визначатиме фінансові стратегії протягом наступних шести років. Це також умова на шляху до вступу до Євросоюзу. Ухвалення стратегії Урядом стало важливим етапом виконання програми МВФ. Також розробка Національної стратегії доходів викликана залежністю України від зовнішнього фінансування і необхідністю її послаблення.

Мета стратегії – посилити фіскальну спроможність держави, адаптувати податкове і митне законодавство до стандартів ЄС, створити стимули для післявоєнного відновлення та економічного зростання.

Що зміниться в оподаткуванні прибутку підприємств? Національна стратегія доходів передбачає удосконалення законодавства щодо оподаткування прибутку підприємств, а саме ефективне використання податкових стимулів для заохочення післявоєнної відбудови та реінвестування капіталу. Вирішення цієї задачі потребує перегляду та раціоналізації чинних режимів інвестиційного стимулювання в межах податку на прибуток підприємств та визначення нового підходу, що базується на витратах, зосередженого на негайних витратах (миттєвій амортизації).

Впровадження Стратегії відбуватиметься у три основні етапи:

- Зміна філософії податкових та митних органів шляхом обмеження втручання у діяльність бізнесу через консолідацію даних і перехід на роботу з неособленою інформацією.
- Відновлення рівня довіри громадян, що є критичним для успішності нових податкових ініціатив.

- Впровадження заходів податкової та митної політики.

В рамках змін податкової політики, Національною стратегією доходів закладені наступні удосконалення щодо податку на прибуток:

- Узгодження правил із законодавством ЄС (мінімальна ставка оподаткування 15%).

- Дотримання глобальних ініціатив (G20/BEPS), зокрема щодо трансферного ціноутворення.

- Перегляд і уніфікація пільгових режимів

Пошук надійних та стабільних джерел додаткового наповнення державного бюджету у 2024 році та на наступні роки дозволить забезпечити стабільний розвиток країни та її фінансову спроможність в умовах непередбачуваних викликів.

Список використаних джерел

1. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2024-698
2. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf

Шевчун М. Б.,

канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту ДТЕУ

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

На сьогоднішній день тема інновацій на виробничих підприємствах є дуже актуальною, оскільки вона допомагає підприємствам зберігати конкурентну перевагу, підвищувати ефективність виробництва, зменшувати витрати та забезпечувати стабільний ріст прибутковості.

В умовах війни, ефективний механізм управління інноваційною діяльністю виробничого підприємства може бути дуже важливим для його виживання та подальшого розвитку. Необхідно шукати нові способи виробництва та збуту продукції, щоб пристосуватися до постійно мінливих змін.

Інноваційна діяльність підприємства потребує постійного оновлення та удосконалення. Сутність даного чинника для ефективного функціонування та розвитку підприємства полягає в постійному пошуку сучасних новітніх ідей та технологій.

Існування сучасного конкуруючого підприємства неможливе без планування, організації та стимулювання інноваційної діяльності, зміцнення ринкових позицій підприємства та реалізації інноваційних процесів. Використання інновацій на підприємстві дають змогу змінити бізнес-процеси, підвищити якість виробництва, зробити його легшим та менш затратним, а також підвищити ефективність виробництва та продуктивність праці на самому підприємстві [1].

Якщо розглядати як засіб конкурентної боротьби на ринку, то можна побачити, що завдяки інноваціям у підприємства є можливість знизити собівартість продукції, тим самим залучити більше споживачів, збільшити кількість інвесторів для подальшої співпраці, підвищити імідж підприємства та вихід на нові ринки збуту.

Досягнення тих чи інших цілей залежить від ефективності управління інноваціями підприємства, передусім від якості управлінських інноваційних рішень. Більшість процесів ухвалення та реалізації рішень відбуваються в умовах нестабільного внутрішнього та зовнішнього середовища, які загострюються в кризових ситуаціях.

Одним з основних завдань системи управління інноваціями на підприємстві є реалізація заходів різних видів інноваційної діяльності, включаючи дослідження і розробки, освоєння обладнання і технологій, придбання ліцензій і патентних прав, придбання програмного забезпечення, впровадження інновацій при проектуванні виробництва, навчання персоналу, який проводить маркетингові дослідження і відслідковує впровадження стандартів якості на підприємстві.

Управління інноваційною діяльністю також охоплює контроль за проектами з впровадження програмного забезпечення, бізнес-аналітики та проектів по управлінню, встановлення обладнання, модернізація мережі та хмарних обчислень.

Загалом оцінку ефективності формування організаційного механізму управління інноваційним процесом на підприємстві доцільно здійснювати у наступній послідовності: аналіз структури інноваційного потенціалу; виявлення ступеня використання внутрішніх інноваційних можливостей підприємства; оцінка рівня інноваційних можливостей підприємства [2]. Саме дотримання цієї послідовності

дозволяє сформулювати найбільш повну характеристику інноваційного потенціалу та допомагає виявити можливості для обґрунтування організаційного механізму управління інноваційним процесом на підприємстві, а проведена комплексна оцінка дає можливість розробити оптимальну стратегію обґрунтування організаційного механізму управління інноваційним процесом на підприємстві. Також, слід відзначити, що результати (результативність, ефективність) соціальних інновацій визначаються за комплексом характеристик (якісних та кількісних), а також по специфіці здійснення самої інновації, з урахуванням її етапності, логіки, завершеності.

Ефективне управління інноваційним процесом здійснюється на основі сукупності фінансово-економічних, управлінських, технічних, організаційно-правових, морально-психологічних інформаційних факторів та їх взаємозв'язку, що сприяє успішному здійсненню інноваційної діяльності та підвищенню ефективності діяльності підприємства.

Список використаних джерел

1. Єрешко Ю. О., Крейдич І. М. Ключовий інноваційний ресурс сталого розвитку. Економічний вісник НТТУ «КПІ», 2021. №18.
2. Маслак О.І., Данилко В. К., Гришко Н. Є., Скрипнюк К.О. Економіка знань: еволюція наукових уявлень, складові та чинники формування в новітніх умовах. Ефективна економіка. 2020. № 12.

ІННОВАЦІЙНА АКТИВНІСТЬ ЯК ФАКТОР СВІТОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Буханенко І. І.,
здобувач наукового ступеня «доктор філософії» ДТЕУ

ІННОВАЦІЇ У БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ

Будівництво має вирішальне значення для економіки. У Європі, де макроекономічна ситуація є переважно стабільною, будівельна галузь у середньому складає 5-7% від загального ВВП. Що стосується України, то частка будівництва у вітчизняному ВВП становить 2,3%. На сьогодні, кожна гривня, залучена в будівництво житла, дає до 7-9 грн ВВП. Через створення нових робочих місць, податкових надходжень в бюджет країни будівельна галузь стане однією зі сфер економіки, яка дозволить мінімізувати можливі наслідки економічної кризи.

Так, Україна вже третій рік знаходиться у стані повномасштабної війни з РФ, що значно впливає на будь-яку галузь, включаючи будівельну індустрію. Наразі більшість українських інвесторів готуються до відбудови зруйнованого. Для цього, крім значного фінансового ресурсу, знадобиться величезна кількість сучасних матеріалів, інвестиційні можливості галузі, а також готові та майбутні проекти.

Використання новаторських підходів, систем і матеріалів у будівництві дає можливість не тільки удосконалювати вже існуючі принципи побудови, але і створювати принципово нові технології, форми та методи у будівельній галузі.

Однією з ключових інновацій є розвиток біоінженерії матеріалів. Нові матеріали створюються з природних сировин, таких як дерево або бамбук, які володіють вражаючими механічними властивостями. Ці біоматеріали можуть бути використані для створення міцних і легких конструкцій, що зменшує екологічне навантаження будівельної галузі.

Технології, такі як 3D-друк, віртуальна та доповнена реальність, а також штучний інтелект, все більше впливають на будівельну індустрію. Інтелектуальні будинки також стають все більш поширеними. Вони використовують сучасні технології для автоматизації систем безпеки, освітлення, опалення та інших сервісів. Використання дронів і робототехніки в будівельній промисловості також вносить важливий вклад у збільшення продуктивності та безпеки. Завдяки таким технологіям, проекти можуть бути плановані з великою точністю та

ефективністю. Ці інновації відкривають нові горизонти для проектування, управління та реалізації будівельних проектів.

Одним з незаперечних плюсів інновацій в будівництві можна відзначити екологічність. Створення нових природо-зберігаючих будівельних матеріалів, вторинної переробки будівельних відходів, розробку і впровадження безвідходного виробництва, використання сучасних енергозберігаючих технологій дають можливість мінімально впливати на стан навколишнього середовища. Так, у 2022 році випущено ДСТУ 9171:2021 «Настанова щодо забезпечення збалансованого використання природних ресурсів під час проектування споруд». В певних положеннях стандартів затверджене повторне використання та вторинне перероблення матеріалів і виробів на рівні не менше 70%, що є частиною виконання угоди з ЄС. В Україні наразі вже імплементовані майже всі норми зі сталого розвитку: ДСТУ ISO 14000 «Екологічне управління», ДСТУ ISO 15686 «Планування терміну служби» та ін.

Крім того, у ДСТУ 9171 запропоновано три типи архітектурно-будівельних систем (АБС): оптимальна, раціональна та критична. Ключові відмінності між типами АБС – тривалість строку експлуатації, можливість заміни перегородок і огорожувальних конструкцій протягом експлуатації об'єкту. Надзвичайні випадки із будівлями, спричинені військовими подіями, показали вразливість критичних АБС, таких як залізобетонні панельні будинки, до прогресуючого руйнування. Фактично, для багатьох із них не працює і «правило двох стін», що мало б дати хоча б невеликий захист мешканцям при раптових обстрілах. Тому від панельних будинків в подальшому слід повністю відмовитися.

У ДСТУ описано критерії раціонального використання природних ресурсів при реконструкції АБС та методи зниження фінансових витрат на утримання будівель, наведено методика врахування екологічної ефективності використання будівельних матеріалів під час проектування, на різних рівнях аналізу, а також методика визначення ефектів від впровадження заходів зі збалансованого використання природних ресурсів. Встановлено обмеження на захоронення матеріалів, виробів і конструкцій. Мотивується реконструкція і капітальний ремонт, а не знесення і нове будівництво.

Більшість інновацій у галузі будівництва перед практичним використанням проходять ретельну перевірку. Обов'язкове ліцензування робить їх безпечними для тих, хто буде надалі експлуатувати об'єкт. Інноваційні матеріали і технології розробляються в першу чергу із урахуванням зручності у використанні об'єктів будівництва – а це один з головних критеріїв доцільності впровадження новинок.

Список використаних джерел

1. ДСТУ 9171:2021 Настанова щодо забезпечення збалансованого використання природних ресурсів під час проєктування споруд. – К.: ДП «УкрНДНЦ». – 91 с.

2. Інноваційні технології в будівництві: що нового у світі будівельних матеріалів? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://realstroysevice.kiev.ua/ua/blog-ua/653>

Желєзко А. М.,
*канд. іст. наук, заступник директора
Центру підвищення кваліфікації
Інституту вищої кваліфікації ДТЕУ*

ДЕРЖАВНА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

В умовах повномасштабного вторгнення РФ в Україну розпочався новий етап взаємовідносин України з Європейським Союзом – Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС, який «матеріалізував перспективи приєднання до євроспільноти», однак й зобов'язав до виконання низки вимог. Набуття статусу кандидата, навіть в умовах війни, не завершальний етап євроінтеграції. На порядку денному – адаптація національного законодавства до європейського правового простору, поглиблення інтеграції українського бізнесу до ринків Європейського Союзу, практичне запровадження «безвізового режиму» у різних сферах, подальша секторальна інтеграція [1, с. 2], і, найважливіше, вироблення та реалізація українських політик відновлення та розвитку мають відбуватися в інтересах людини і не суперечити ключовій інвестиційній політиці ЄС – згуртованості та регіонального розвитку [2].

В Україні політика згуртованості (згуртування) та регіонального розвитку визначається у форматі державної регіональної політики, і, на думку Л.Я. Беневської є явищем достатньо новим. Всі процеси долучення до системи інститутів державного управління, як вважає дослідниця, були пов'язані із спонуканням і підтримкою з боку партнерів Заходу та США [3, с. 3]. Імплементация адміністративно-фінансової децентралізації в Україні стала «логічним завершенням радянської моделі патерналістського розвитку територій та громад і

створила підвалини для орієнтування на власну ініціативу та відповідальність» [3, с. 4].

У 2020 р. Постановою Кабінету Міністрів України було затверджено Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки – основний планувальний документ для реалізації секторальних стратегій розвитку, координації державної політики у різних сферах. Але з початком повномасштабної російсько-української війни, а також з новими зобов'язаннями України як кандидата на вступ до ЄС Міністерство відновлення оновило, враховуючи «інклюзивний кроссекторальний підхід» та презентувало проєкт оновленої Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки [4].

Пріоритетами оновленої Стратегії стали:

- створення безпекового та соціально-економічних умов для повернення українців в регіони та територіальні громади;
- відновлення та розвиток інфраструктури з принципом «build back better»;
- розвиток людського капіталу та підсилення економіки на основі внутрішнього потенціалу територій;
- продовження реформи децентралізації, розвиток інституційної та фінансової спроможності громад та регіонів, розбудову багаторівневого урядування;
- збереження балансу екосистем та адаптації до зміни клімату;
- створення системи координації секторальних та державної регіональної політик;
- підвищення ефективності прозорості публічного інвестування, удосконалення фінансових інструментів стимулювання регіонального розвитку;
- побудову партнерств, розвиток міжмуніципального, міжрегіонального та транскордонного співробітництва;
- залучення громадян до прийняття рішень на державному, регіональному та місцевому рівнях [4].

Інноваційним впровадженням буде розроблена Документальна рамка стратегії регіонального розвитку, зокрема всі регіональні та місцеві стратегії розвитку мають бути представлені в новій системі – GIS моніторингу та оцінки регіонального розвитку [4].

Таким чином, Державна регіональна політика України на сучасному етапі формується відповідно до критеріїв вступу в Європейський Союз, воєнних викликів та ключових пунктів підтримки України Європейським Союзом (Ukraine Facility) з метою синхронізації системи мультирівневого урядування в Україні з наявними інструментами міжнародної підтримки.

Список використаних джерел

1. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. *Національна безпека і оборона*. № 1, 2022. 132 с. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. URL: NSD187-188_2022_ukr_ful.

2. Державна регіональна політика 2023: бути чи не бути? Реанімаційний пакет реформ. [Офіційний сайт]. URL: <https://rpr.org.ua/news/derzhavna-rehionalna-polityka-2023-butychy-ne-butychy/>

3. Бенюк Л.Я. Нова регіональна політика ЄС: особливості реалізації в контексті сучасних викликів та ризиків. Територіальний розвиток та регіональна економіка. Випуск 2 (159), 2023. С. 3 -11.

4. Міністерство відновлення презентувало проєкт оновленої Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки. 19 грудня 2023. Міністерство відновлення. [Офіційний сайт]. URL: <https://mtu.gov.ua/news/35052.html>

Козоріз О. Є.,

аспірант кафедри туризму та рекреації ДТЕУ

ІНКЛЮЗИВНА ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Ключовою метою будь-яких інновацій є інтенсифікація економічного зростання та сприяння соціально-економічному розвитку. Україна, перебуваючи у стані повномасштабної війни з 2022 року, зіткнулась з багатьма її наслідками, зокрема, демографічними, що проявляються у людських втратах та масштабної міграції населення; економічними – загальний економічний спад, зменшення доходів населення, пошкодження інфраструктури, виробничих об'єктів, закриття підприємств, втрати людського капіталу, ресурсів; соціальними – зростання рівня безробіття, проблеми біженців та переселенців, збільшення числа осіб, віднесених до категорії вразливих верств тощо.

Питання забезпечення усіх верств населення гідним рівнем життя та задоволення їх потреб різних рівнів внаслідок воєнних дій посилюється. За даними Світового банку рівень бідності в Україні за результатами 2022 року зріс до 24,2% (у 2021 році показник становив 5,5%) [1], а загальний рівень безробіття за даними Національного банку України у 2022 році сягнув 25-26% [2]. Внаслідок війни

невпинно зростає число осіб з інвалідністю, яке станем на кінець 2023 року становило близько 3 млн. осіб, менше 17% з яких, за даними Державної служби зайнятості працевлаштовані [3]. Відповідно, існує необхідність у реалізації рішень, які б комплексно вирішували проблеми (зокрема, щодо зайнятості, доходів громадян та загального добробуту), які постали перед країною, безпосередньо її населенням та особливо гостро перед окремими його верствами.

Інновації є драйвером прогресу, що проявляється на різних рівнях і призводить до відповідного ефекту. Інновації являють собою нові або вдосконалені продукти, які є результатом інноваційного процесу [4]. Однак за певних умов інновації можуть посилювати соціальну нерівність, тому все більшого значення набувають «інклюзивні» інновації, спрямовані на покращення добробуту вразливих, малозабезпечених та маргіналізованих груп населення, зокрема, щодо:

- доступності базових державних послуг для представників цих категорій (освіта, інфраструктура, охорона здоров'я охорона здоров'я);
- створення та запуску нових якісних продуктів та послуг, призначених для людей, позбавлених гідного рівня життя (наприклад, малозабезпечених, інвалідів, мігрантів, пенсіонерів тощо) [5].

Врачування даних аспектів може принести взаємні вигоди, тобто як для громадян, так і суб'єктів господарської діяльності. Наприклад, реалізація «інклюзивних» продуктів або адаптація існуючої пропозиції до потреб вразливих верств населення (зокрема, забезпечення доступності товарів та послуг для осіб з інвалідністю) сприятиме розширенню ринків збуту через залучення нових сегментів, які становлять дані особи, що відповідно потенційно позитивно відобразиться на економічних результатах діяльності.

Однак, на сьогоднішній день інклюзивність полягає не лише у забезпеченні визначених верств населення необхідними продуктами та послугами, а й у інтеграцію цих груп у різні стадії інноваційного процесу (наприклад, створення центрів колективного Інтернет-доступу, розробка і реалізація програми підвищення комп'ютерної грамотності; субсидування мобільного зв'язку й широкополосного Інтернету у депресивних регіонах та інше) [6], залучення даних осіб до спільної розробки та втілення у життя інклюзивних рішень, їх активна участь у подоланні загроз економічної небезпеки. Русійна сила активізації розвитку інклюзивних інновацій полягає в об'єднанні зусиль трьох економічних суб'єктів: держави, громадянського суспільства, бізнесу. Держава та безпосередньо суб'єкти господарської діяльності можуть впроваджувати нові технології та сучасні

обладнання, спрямовувати зусилля на скорочення важкої та фізичної праці, поліпшення умов праці тощо.

Отже, інновації є джерелом зростання та розвитку, проте для процесів розвитку характерною є певна нерівномірність. В даному випадку інклюзивні інновації можуть стати інструментом подолання як економічних, так і соціальних проблем, адже подібні інноваційні рішення реалізуються із метою боротьби з бідністю, нерівністю доходів, ефективного використання людських ресурсів, підвищення рівня життя й поліпшення його якості для незахищених верств населення, забезпечення прав людини, інтеграції громадян з числа осіб з інвалідністю до повноцінної участі в процесах їх життєдіяльності тощо. Тож розвиток інклюзивних інновацій в Україні у контексті повоєнного відновлення країни може стати важливим напрямком у забезпеченні зайнятості й скороченні безробіття серед малозабезпеченого населення та інших вразливих його верств.

Задля ефективного впровадження інклюзивних інновацій потрібно вивчити специфічні особливості вразливих верств населення, зокрема осіб з інвалідністю, на підставі чого визначити, як здійснювати інклюзивну інноваційну діяльність. Крім того, необхідним є активізація державно-приватного партнерства щодо реалізації даних інновацій, створення стимулів для вкладення бізнесом інвестицій у подібні соціально-направлені інновації, створивши підґрунтя для розвитку соціального підприємництва.

Список використаних джерел

1. The World Bank and Ukraine: Laying the Groundwork for Reconstruction in the Midst of War. The World Bank : веб-сайт. URL: <https://www.worldbank.org/en/results/2023/11/30/the-world-bank-and-ukraine-laying-the-groundwork-for-reconstruction-in-the-midst-of-war> (дата звернення: 04.03.2024).

2. Інфляційний звіт НБУ. Національний банк України : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-jovten-2023-roku> (дата звернення: 04.03.2024).

3. Мільйон за інклюзію: як працевлаштовують осіб з інвалідністю. Державний центр зайнятості : веб-сайт. URL: <https://www.dcz.gov.ua/publikaciya/milyon-za-inklyuziyu-yak-pracevlashtovuyut-lyudey-z-invalidnistyu> (дата звернення: 04.03.2024).

4. Карпенко В.О. Інклюзивні інновації та інвестиції як основні складові інноваційного розвитку в Україні. Інклюзивний розвиток

економіки в умовах глобальних викликів сьогодення : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м.Харків 1-28 лютого 2020). Харків, 2020. С. 152-153.

5.Продіус О.І. Інклюзивні інновації в контексті соціальної відповідальності підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. №14. С. 84-87.

6. Федулова Л.І. Інклюзивні інновації в системі соціально-економічного розвитку. *Економіка: реалії часу*. Науковий журнал. 2016. №3(25). С. 56-65.

Кужель Е. В.,

патентний повірений України

Ужегова О. А.,

канд.техн. наук, завідувачка кафедри будівництва та цивільної інженерії Луцького національного технічного університету

Задорожнікова І. В.,

канд.техн. наук, доцент кафедри будівництва та цивільної інженерії Луцького національного технічного університету

ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКА У БІДВНИЦТВІ: ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Цілком правомірно у сьогоденні є твердження про те, що сучасна цивілізація побудована на використанні енергії, а життєвий стиль є суттєвою кількісною залежністю від здобутої та використаної енергії у зростаючих пропорціях. Традиційні джерела енергії є вичерпними та не безкоштовними, а крім того вони щоденно посилюють екологічні борги людства природі.

Сучасне суспільство добре розуміє необхідність захисту середовища, проте ніхто не бажає падіння життєвого рівня, комфортності проживання, зменшення виробництва через брак енергозабезпеченості. Цілком очевидно, що вирішення проблеми полягає у енергозбережності активізації використання відновлювальних джерел енергії (ВДЕ). [1. С.85-86].

В Україні тепла енергетика відіграє ключову роль у забезпеченні енергопотреб держави, оскільки на цей сектор енергетики припадає близько 40% виробництва електроенергії. Але через фізичну застарілість більшості енергоблоків ТЕС, економічна ефективність

вітчизняної теплової енергогенерації є неприпустимо низькою. Крім того зобов'язання України перед Енергетичним співтовариством щодо обмеження викидів забруднюючих речовин накладають додаткові економічні видатки на сектор теплової енергетики. Альтернативою санкціям, які можуть бути накладені на Україну за недотримання нею вимог Енергетичного співтовариства можуть стати інвестиції у реконструкцію ТЕС, або заміна викопних видів палива на інші джерела енергії. [2. С.31-32].

З часом проблема реконструкції та модернізації потребностей теплової енергетики набуває дедалі більшої актуальності, через те, що знос устаткування, технологічна відсталість роблять процес теплової енергогенерації все менш ефективним. Так, на думку знаних науковців та провідних спеціалістів А.А.Халатова, В.А. Жовтянського, С.В.Дубовського енергетична стратегія України повинна включати заходи щодо розвитку теплової енергетики, зокрема заміну котлів на діючих ТЕС [3,4]. На вітчизняний сектор теплової енергетики припадає 63% сумарної потужності енергетики, що складає 33,4 % загальної енергогенерації.

Задачі забезпечення високого рівня та якості енергонезалежності країни, екологізації середовища виводять на перший план нагальну потребу вдосконалення процесів енергогенерації для підняття ВВП для прискорення розвитку провідних галузей, зокрема будівництва через шкоду, нанесену військовими діями. Ситуація, що склалася в сьогоднішні зумовлює підвищений інтерес з боку науковців до проблеми теплоенергетики.

Так, наприклад, науковою елітою країни розроблена велика кількість енергогенеруючого обладнання з використанням ВДЕ: вітроустановок, сонячних колекторів, гібридних установок, установок з використанням гідроенергії. Розробка теплогенеруючого устаткування у свою чергу надала поштовх у розвитку технологій та нових конструкцій і матеріалів для ефективного теплозабезпечення будівель різноманітного призначення.

Проведення патентних досліджень у 2023 році за допомогою R&D – технологій для складання звітів про патентні ландшафти надало можливість з'ясувати, що велика кількість університетів та наукових установ перенесли акценти у розробках на дослідження та втілення розробок у розвиток сектору теплоенергетики з використанням ВДЕ.

Розробки нових технологій та конструкцій ВДЕ характеризуються можливістю їх використання не тільки у цивільному

будівництві, а й для військових потреб (наприклад сушарки для одягу та взуття в екстремальних умовах).

Отже, на даний час кількість розробок збільшується, винахідницька активність науковців зростає, а коло застосування пропозицій науки розширюється, незважаючи на тероризм агресора на території України.

Список використаних джерел

1. Стратегія енергозбереження в Україні: аналітично-довідкові матеріали/ За ред. В.А. Жовтянського, М.Н. Кулико, В.С. Стогнія. – К. Академ періодика. 2006.Т.П.С. 85-86.

2. Сердюк О.С., бґрунтування напрямків модернізації об’єктів теплової енергетики: проблеми попередньої оцінки та автоматизації розрахунків// Економіка України/ 2018 р./ № 4.С.31-31.

3. Халатов А.А. Енергетика України: сучасний стан і найближчі перспективи// Вісник НАН України-2016-№6-С.53-61.

4. Дубовський С.В., Коберник В.С. Техніко-економічні оцінки перспективних природоохоронних технологій теплової енергетики України.// Проблеми загальної енергетики – 20013- №2. С.49-56.

Луїна І. О.,

*д-р екон. наук, завідувачка відділу публічних фінансів
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»*

Білоусова О. С.,

*д-р екон. наук, провідний науковий співробітник
відділу публічних фінансів ДУ «Інститут економіки
та прогнозування НАН України»*

ФІСКАЛЬНІ ЗАХОДИ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Забезпечення розвитку України в умовах війни та повоєнного відновлення залежить від формування фундаменту сучасних інноваційних трансформацій національної економіки [1]. Це потребує застосування ефективних інструментів державної підтримки науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) бізнесу та реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів у стратегічних галузях економіки.

Узагальнення міжнародного досвіду державної підтримки НДДКР засвідчує, що у країнах ОЕСР за необхідності бюджетної консолідації (у випадках зменшення бюджетних надходжень) досить поширеним був проциклічний характер її надання [2]. Однак, у кризових умовах 2008-2009 рр. [3] та 2020 рр. такий підхід найчастіше використовувався у країнах, які не були орієнтовані на інновації, тоді як прискорення структурних трансформацій та пост-пандемічного відновлення економіки відбувалося завдяки контрциклічним заходам державної підтримки НДДКР та інноваційної діяльності бізнесу.

У 2009 р. у цілому по країнах ОЕСР спостерігалось збільшення порівняно із 2007 р.: прямої бюджетної підтримки бізнесу (як частки ВВП) – майже на 20% (у деяких країнах – більш, ніж у двічі); податкових пільг – майже на 28% (у Франції та Бельгії – навіть у 2,6-3 рази) та бюджетного фінансування загальних умов, що сприяють розвитку НДДКР, – на 15%. У 2020 р. збільшення прямої бюджетної підтримки НДДКР бізнесу майже на 24% стало суттєвим фактором стримування кризових явищ та відновлення економіки [4].

Інноваційне зростання України, враховуючи ключові характеристики інновацій (невизначений, колективний та кумулятивний характер, довготривале виконання [5]), потребує збільшення ролі держави у реалізації трансформаційної інноваційної політики, особливо в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення. Це має поширюватися, насамперед, на визначення пріоритетів інноваційного розвитку, наукової та науково-технічної діяльності; забезпечення надійного довгострокового фінансування всього інноваційного ланцюга на всіх етапах ділового циклу (від досліджень і розробок до створення підприємств та фінансування мереж, що поєднують бізнес та наукові кола, формування попиту на інновації) [5]. При цьому до важливих напрямів державної фінансової підтримки слід віднести: створення високотехнологічних виробництв із запровадженням вітчизняних інновацій, реалізацію стратегій «розумної спеціалізації, надання суспільних благ із високим потенціалом вторинних ефектів; фінансування досліджень і розробок, спрямованих на зменшення ризиків та підвищення безпеки різних сфер життєдіяльності [6]; підтримку НДДКР та інноваційної діяльності виробничих підприємств для забезпечення їх інтеграції у міжнародні ланцюги створення доданої вартості; розширення попиту на інноваційні товари та послуги (при проведенні державних закупівель).

Підвищення ефективності та результативності державної підтримки НДДКР та інновацій бізнесу потребує чіткого визначення цілей її надання, забезпечення балансу інструментів підтримки (бюджетні

витрати на формування загальних інфраструктурних факторів розвитку НДДКР, залучення та страхування інвестицій для реалізації проєктів у стратегічних галузях економіки; пряма бюджетна підтримка та податкові пільги на НДДКР та інновації тощо), а також удосконалення інформаційного забезпечення відповідних фіскальних рішень та контролю за цільовим використанням коштів.

Список використаних джерел

1. Луніна І. О., Білоусова О. С., Назукова Н. М. Стратегічні завдання державної підтримки повоєнного розвитку національної економіки. *Статистика України*. 2023. № 3–4. С. 51–66.
2. Pellens M., Peters B., Hud M., Rammer C., Licht G. (2018), Public Investment in R&D in Reaction to Economic Crises – A Longitudinal Study for OECD Countries. Discussion Paper No. 18-005.
3. Makkonen, T. (2013), Government science and technology budgets in times of crisis, *Research Policy* 42, pp.817–822.
4. OECD (2021), Science, Technology and Innovation Outlook 2021. Times of Crisis and Opportunity. *OECD*, Paris.
5. Mazzucato M., Semieniuk G. (2017), Public financing of innovation: new questions, *Oxford Review of Economic Policy*, Volume 33, Issue 1. PP. 24–48.
6. OECD (2023), OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2023: Enabling Transitions in Times of Disruption, *OECD*, Paris.

Михальченкова О. Є.,

*старший науковий співробітник, Державна наукова установа
«Український інститут науково-технічної
експертизи та інформації» (УкрІНТЕІ)*

Баланчук І. С.,

*завідувач відділу, Державна наукова установа «Український
інститут науково-технічної експертизи та інформації» (УкрІНТЕІ)*

УКРІНТЕІ – ІНФОРМАЦІЙНИЙ ХАБ ІННОВАЦІЙ ЯК ФАКТОР СВІТОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Науково-технологічний розвиток і конкурентоздатність країни, навіть в умовах воєнного стану, залежить від ступеня її участі у процесі генерації результатів інтелектуальної діяльності та її реалізації. При

цьому особливий інтерес та цінність представляють шляхи та засоби передачі та комерціалізації передових ноу-хау. Ці рішення посилюють оборонну здатність країни, зберігають життя захисників та цивільних і ефективно використовують ресурси завдяки технологічним інноваціям, а саме штучному інтелекту, роботизованим системам, центрам ситуаційної обізнаності, кібербезпеці, системам зв'язку, супутниковим даним тощо [1].

Активна участь та багаторічний досвід Державної наукової установи «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» (УкрІНТЕІ) у сфері трансферу технологій дозволяє інституту залишатися флагманом у цій сфері. Головними цілями виступають збільшення експорту національних технологій за кордон за рахунок формування структурних підрозділів науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, що розвивають свою діяльність за межами країни, з залученням іноземних інвестицій; модернізація національної економіки шляхом розширення ролі суб'єктів країни у міжнародному промисловому виробництві і збільшення кількості національних аутсорсингових компаній. Особливо це актуально в умовах повномасштабного вторгнення росії на територію України [2].

Враховуючи те, що одним із основних пріоритетів є інтеграція України до Європейського дослідницького простору (ЄДП), УкрІНТЕІ бере активну участь у міжнародному науково-технічному співробітництві в межах міжурядових угод і є активним учасником процесу технологічного трансферу закордоном. Тому, для прискорення процесу комерціалізації та впровадження інновацій, в інституті було розроблено і введено в дію Автоматизовану систему формування інтегрованих міждержавних інформаційних ресурсів (АСФІМІР) [3]. Система забезпечує гарантований інноваційний ефект у вигляді генерації нових ідей; гармонічне поєднання освітньої, наукової та інноваційної складових у створенні перспективних наукових розробок; розширення науково-виробничої кооперації та формування ефективних партнерств; підтримку науково-технологічної діяльності і процесів модернізації наукових сфер інноваційних підприємств; інтенсифікацію зусиль представників бізнесу, науки, держави в організації суспільної діяльності зі створення перспективних комерційних технологій, нових продуктів та послуг для подолання наслідків війни; залучення додаткових суспільних, корпоративних та приватних фінансових і матеріальних ресурсів з метою проведення необхідних досліджень і розробок тощо.

АСФІМІР стала фундаментом для побудови базової структури української інноваційної системи у вигляді: Платформи відкритих

інновацій з корпоративним доступом до інформації та баз даних ресурсу; Платформи колективного використання для торгово-економічного і науково-технічного співробітництва з технологічними центрами інновацій азійського регіону; об'єднаної національної між-регіональної мережі трансферу технологій; міждержавних наукових партнерств в рамках транскордонного співробітництва, що є особливо актуальним для України в умовах поточних викликів і зовнішніх загроз.

Багатовекторність інформаційних ресурсів УкрІНТЕІ надає змогу стати рівноправним партнером наукового співтовариства в сфері трансферу технологій в контексті входження України до Європейського дослідницького простору через призму повоєнної відбудови держави.

Список використаних джерел

1. В Україні запустили кластер з розвитку оборонних технологій BRAVE1 – Офіційний вебсайт Міністерства оборони України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mil.gov.ua/news/2023/04/26/v-ukraini-zapustili-klaster-z-rozvitku-oboronnih-tehnologij-brave1/>
2. Заява голів держав та урядів НАТО про напад росії на Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://1kr.ua/news-69953.html>
3. Автоматизована система формування інтегрованих міждержавних інформаційних ресурсів (АСФІМІР) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uinteі.kiev.ua/transfer/store/index.html>

Назукова Н. М.,
канд. екон. наук, старший науковий співробітник
відділу публічних фінансів
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАНУ»

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ У ПЕРІОД ВІЙНИ ТА ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Результатами освітньої політики формування людського капіталу в Україні стали «...системна криза у вищій освіті ...(у контексті)... значного відставання української науки і технологій, які матимуть визначальний вплив на соціально-економічний розвиток світу та на забезпечення національної, колективної безпеки і оборони» [1], а

також дефіцит інженерів та випускників у галузі природничих наук, що створює ризики освоєння сучасних високотехнологічних виробництв. В умовах війни ці результати проявляються у вигляді дефіциту фахівців з інженерії і технологій[2], що, зокрема, гальмує розробку зброї [3].

Кадрове забезпечення інноваційного розвитку, як свідчить досвід розвинених країн, відбувається за рахунок прив'язки освітньої системи до потреб індустріального розвитку (наприклад, Південна Корея), а також шляхом активної державної політики залучення висококваліфікованих кадрів з-за кордону, імміграції науковців (наприклад, США, Ізраїль).

У даному зв'язку, перспективною є бюджетна пріоритизація техніко-технологічних та інженерних спеціальностей та збільшення частки студентів, що навчаються за державним замовленням у технічних, інженерних закладах вищої освіти в Україні. Це, зокрема, потребує збільшення індексів вказаних вище спеціальностей у формулі розподілу видатків державного бюджету на вищу освіту між закладами вищої освіти [4]. На сьогодні найвищі індекси мають такі спеціальності: музичне мистецтво (індекс становить 3,0); стоматологія, медицина і педіатрія (2,5); образотворче, декоративне мистецтво, хореографія, сценічне мистецтво, архітектура та містобудування, ветеринарія, авіаційний транспорт (2,0). Натомість високотехнологічним галузям: хімічна та біоінженерія, механічна, електрична інженерія, автоматизація та приладобудування, – присвоєно індекс спеціальності 1,6.

Доцільним є перегляд пріоритетів державного фінансування на користь професійної підготовки – першого та другого етапів середньої освіти, а також післясередньої невищої освіти, які, як свідчить практика, надають найширші можливості для розвитку та диверсифікації виробничої діяльності. На сьогодні державне фінансування не забезпечує фінансові потреби закладів професійної освіти України в регіонах.

Важливим інструментом адаптації робочої сили до глобальних вимог та технологічних змін є забезпечення безперервної професійної освіти та навчання впродовж життя. Необхідно розвивати державну підтримку бізнесу, який інвестує у безперервну освіту та підвищення кваліфікації працівників на робочих місцях або з відривом від виробництва у частині зменшення бази оподаткування податком на прибуток підприємств завдяки вирахуванню проіндексованих (збільшених) фактичних витрат на навчання персоналу; навчальної податкової пільги, що дозволяє відстрочити сплату податку на прибуток підприємств, які

інвестують у людський капітал, для покриття поточних витрат на навчання; звільнення від сплати певних видів податків, наприклад податку з доходів фізичних осіб – стажерів [5, с. 21].

Державна політика залучення іноземних висококваліфікованих працівників, інженерів, науковців має враховувати податкову конкурентоспроможність України. Національна стратегія доходів до 2030 року передбачає «відновлення прогресивної шкали ставок з однією або двома значно вищими ставками ПДФО для частини доходу осіб з високими доходами, що перевищують встановлений Законом рівень» [6, с. 61-65]. Одним із законопроектів у цій сфері («Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо запровадження прогресивної шкали оподаткування при сплаті податку на доходи фізичних осіб)» №10066 від 19.02.2019 р.) пропонувалося запровадження ступінчастої шкали оподаткування трудових доходів зі ставками від 5% до 48%. Для працездатних осіб з доходом понад 100 прожиткових мінімумів, але не більше 300 прожиткових мінімумів пропонувалося встановити ставку ПДФО 33%. За нашими розрахунками, якщо ставка податку на доходи фізичних осіб із вказаним рівнем доходів зросте до 33% (тобто до 34,5% включно з військовим збором), то з урахуванням макрофінансових умов України у 2023 р. показник *середньої ефективної податкової ставки на трудові доходи висококваліфікованих працівників*, розрахованої за підходом Центру європейської економічних досліджень [7], збільшиться до 50,7%. Такий рівень податкового навантаження на висококваліфікованих працівників був би вищим від середнього показника для розвинених країн.

Список використаних джерел

1. О. Данілов: Реформування системи освіти у контексті вдосконалення державної політики інноваційного розвитку має стати предметом розгляду РНБО найближчим часом. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/4680.html>

2. Укроборонпром (2022). Підприємства «Укроборонпрому» потребують спеціалістів. Режим доступу <https://gur.gov.ua/content/pidpriyemstva-ukroboronpromu-potrebuiut-spetsialistiv.html>

3. Богдан Мірошніченко. (2023). Війна інженерів. Як оборонна промисловість потерпає від браку кадрів. Економічна правда. Режим доступу <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/09/20/704506/>

4. Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1146

5. Cedefop, (2009). Using tax incentives to promote education and training, Publications Office. Retrieved from <https://data.europa.eu/doi/10.2801/15385>

6. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року. Розпорядження Кабінету міністрів України № 1218-р. від 27 грудня 2023 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-natsionalnoi-stratehii-dokhodiv-do-2030-s1218-271223>

7. Elschner, Christina; Schwager, Robert. A Simulation Method to Measure the Tax Burden on Highly Skilled Manpower. *ZEW Discussion Papers*. 2004. No. 04-59. URL: <ftp://ftp.zew.de/pub/zew-docs/dp/dp0459.pdf>

Сокольська Т. В.,

д-р екон. наук, проф.,

Білоцерківський національний аграрний університет

Поліщук С. П.,

канд. екон. наук, доц.,

Білоцерківський національний аграрний університет

ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Повномасштабна війна, розв'язана росією, що призвела до жахливих руйнувань критичної та цивільної інфраструктури, загибелі людей, втрати найважливіших ресурсів, викликала нагальну необхідність розробки ефективної державної політики щодо відбудови нашої держави. І як свідчить світовий досвід, цей процес має стати для нас унікальним шансом перетворити Україну на не аграрну, а високотехнологічну європейську державу з високими стандартами та рівнем життя. В цьому контексті найважливіше місце відводиться інноваціям. Впровадження інновацій, в першу чергу, вкрай необхідне для посилення обороноздатності, створення нових робочих місць, підтримки конкурентоспроможності вітчизняної продукції на світових ринках, побудови екологічного суспільства та покращення якості нашого життя тощо.

Незважаючи на те, що пріоритет інноваціям, освіті й технологіям чітко простежується в окремих програмних документах, передвиборних обіцянках політиків, на практиці, в нашій країні так і не вдалось вибудувати ефективну державну політику їх реалізації. Водночас, у розвинених країнах світу 90 % приросту ВВП припадає на виробництво наукоємної продукції [1], (наприклад в ЄС за Лісабонським протоколом спрямовується не менше 3 % ВВП на науково-дослідні роботи) [2]. У 2020 році США спрямували 3,45 % від ВВП, Японія – 3,26 % [3] на наукові дослідження та дослідницько-конструкторські розробки, тоді як в Україні – 0,41 %, хоча за чинним законодавством передбачено 1,7 % [4]. Це відбувається на тлі складної демографічної ситуації та відтоку вітчизняних науковців до країн із більш сприятливими умовами та матеріальним забезпеченням, а вітчизняна економіка тримається на сировинній базі без належного використання інноваційних технологій. За два роки повномасштабної війни ми залежимо від постачань зброї нашими іноземними партнерами і лише прагнемо, вивезти якомога більше зерна, без відтворення тваринництва і побудови переробних підприємств, та створення додаткових робочих місць.

Зазначимо, що у 2023 році Уряд, працюючи над Стратегією інноваційного розвитку, анонсував, що бачить Україну 2030 року державою, де інновації є основою економіки та національної безпеки. Цією Стратегією передбачено [5]:

- розвиток української екосистеми інновацій, що передбачає створення умов для вільного виникнення і циркуляції ідей, зокрема допомогу науково-дослідницьким інституціям, інноваційним стартапам та технологічним компаніям;

- багатостороння державна політика підтримки інновацій: від дерегуляції до національних програм;

- стимулювання інновацій та розвиток технологій, які вирішують актуальні проблеми сучасності та майбутнього.

На нашу думку, анонсу добрих намірів замало, держава вже сьогодні має підтримувати та розвивати освіту, науку і нову систему взаємодії з бізнесом, засновану на діалозі та конструктивному партнерстві. Має бути і прозора процедура виділення коштів на наукові дослідження і суворий контроль ефективності їх використання, а не за принципом кумівства чи просто відомого імені науковця. Державні програми та стратегія повинні орієнтуватися на ефективні наукові проекти, щоб з України зробити наукового виконавця світового рівня. Ми маємо щось виробляти, причому, виробляти з максимальною доданою вартістю. Замість того, щоб експортувати

зернові культури можна постачати за кордон борошно і крохмаль. З огляду на безмежний попит на оборонну продукцію ми маємо налагодити виробництво бронетехніки, БПЛА, боєприпасів, компонентів для ракет і ракетних комплексів, бойових літаків та гелікоптерів. Пріоритет оборонний сектор, а в аграрній сфері переробка – іншого шляху немає.

Список використаних джерел

1. Українська наука: на шляху до Європи чи на роздоріжжі. URL: <http://surl.li/rqpoу>
2. The Lisbon European Council – an Agenda of Economic and Social Renewal for Europe. Contribution of the European Commission to the Special European Council in Lisbon, 23-24th. March 2000. Brussels, 28 February 2000. 73 p.
3. Innovation policy. URL: <http://surl.li/rqpnm>
4. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 3, ст.25. Редакція від 04.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
5. Шмигаль Д. Уряд напрацьовує Стратегію інноваційного розвитку України до 2030 року. URL: <http://surl.li/pegse>

Старовойтов О. І.,
аспірант кафедри менеджменту ДТЕУ

ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ В ГАЛУЗІ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

Четверта промислова революція стала каталізатором розвитку електронної комерції і відкрила нові перспективи для різноманітних гравців, від гігантів галузі до малих підприємств і стартапів. Також вона сприяла інклюзивності сфери продажів та послуг, зробивши доступнішими можливості для кінцевих споживачів та дозволивши підприємствам ефективно використовувати цей потенціал. Це відображає важливість інновацій у розвитку електронної комерції та її вплив на сучасні бізнес-процеси.

Електронну комерцію в Україні можна вважати відносно молодого галуззю, яка стрімко розвивається, наздоганяючи світовий досвід. Але у 2022 році повномасштабне вторгнення Росії в Україну кинуло новий, найскладніший для бізнесу, виклик в історії. Звичайно, галузь

електронної комерції не стала виключенням. Всі свої сили та ресурси компанії направили на забезпечення резильєнтності бізнесу. Основними етапами цього процесу є адаптація до негативних наслідків, які були спричинені повномасштабною війною, взяття курсу на відновлення до довоєнних показників та пошуку нових шляхів для збалансованого розвитку підприємства в нових умовах [1].

Варто відзначити, що спад інноваційної активності в сфері електронної комерції був досить помітним на початку процесу відновлення в 2022 р., але згодом як провідні компанії на ринку галузі, так і звичайні її представники повернулися до цієї діяльності. За статистикою компанії WIPO, яка щорічно публікує звіт «Глобальний інноваційний індекс», у 2022 р. Україна посіла 57 місце [2, с. 213], хоча ще у 2021 р. займала 49 [3, с. 163]. Але детальний аналіз блоку інновацій в галузі бізнесу та інноваційних технологічних розробок свідчить про стабільність України в цих сферах [2, 3].

До того ж, Україна наздоганяє світові тренди в галузі застосування інновацій в бізнесі. Очевидно, що використання штучного інтелекту в сфері електронної комерції було тільки питанням часу, адже це не тільки інструмент для оптимізації процесів на підприємстві, а й важливий маркетинговий фактор для підвищення конкурентоспроможності компанії на ринку. Великі ритейлери інтегрують ШІ в свої алгоритми рекомендацій та сегментації аудиторії. Штучний інтелект використовується для навчання персоналу та покращення підтримки користувачів. Окрім того, імплементація ШІ відбувається і на нижчих рівнях, як от прогнозування попиту на товари або послуги; оптимізація комунікації для обміну досвідом з зарубіжними партнерами або виходу на нові ринки тощо [4].

Отже, інноваційні технології та підходи до управління бізнес-процесами у сфері електронної комерції не можуть виключатися навіть в умовах військового конфлікту. У більшості випадків, вони відіграють провідну роль в забезпеченні швидкого темпу відновлення та розвитку галузі.

Список використаних джерел

1. Воронько-Невіднича Т. В., Черних О.В. Застосування концепції резильєнтності для забезпечення функціонування підприємств агропродовольчої сфери у повоєнний період. *Якість та безпечність продукції у внутрішній і зовнішній торгівлі й торговельне підприємництво: сучасні вектори розвитку і перспективи* : Міжнар. наук. конф., 15 лют. 2023 р. 2023. С. 50–52.

2. The Global Innovation Index 2022. Ukraine / World Intellectual Property Organization (WIPO) : website. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2022-en-main-report-global-innovation-index-2022-15th-edition.pdf> (access date: 07.03.2024).

3. The Global Innovation Index 2021. Ukraine / World Intellectual Property Organization (WIPO) : website. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021/ua.pdf (access date: 07.03.2024).

4. Retos económicos de la propiedad intelectual en la era digital: aspectos jurídicos, económicos y sociales / V. Zhukovska et al. *REICE: revista electrónica de investigación en ciencias económicas*. 2023. Vol. 11, no. 21. P. 235–262. URL: <https://doi.org/10.5377/reice.v11i21.16553> (date of access: 08.03.2024).

Tanklevska N. S.,

*Doctor of Science in Economics,
Professor of the Department of Economics and Finance of the Enterprise,
State University of Trade and Economics*

INNOVATIONS AS A DRIVER OF ECONOMIC DEVELOPMENT

Many scientists have been and are still studying the impact of innovations on the development of the national economy. At the same time, the relevance of such research is growing in the context of digitalization, as it allows to address issues of energy and resource saving, and to orient the state towards Ukraine's integration into the EU. The introduction of innovative, information, digital, production and other technologies opens the way to closer interstate cooperation in the development of renewable energy sources, which in the future will undoubtedly have an impact not only on the growth of the country's energy security, but also on the improvement of the environmental situation. Digitalization will become the main tool for achieving Ukraine's strategic goal of increasing GDP by 8 times to \$1 trillion in 2030 and ensuring the welfare, comfort and quality of life of Ukrainians at a level higher than the European average [1].

According to the annual study Global Skill Report 2022 by Coursera, Ukraine is ranked 21st out of 100 countries in the category of leading countries in 2022, and eighth in the ranking of technological competencies [2]. The main signs of the emergence of the information economy in Ukraine are the gradual transformation of the material and technical base of production into an innovative one, characterized by automation and

computerization of the means of production; introduction of modern information technologies in production, trade and services; expansion of the Internet and creation of network enterprises on this basis, which will lead to the emergence of new forms of work characterized by distance; emergence of enterprises and corporations of a new type, which will operate on the Internet. Digital transformation of Ukrainian business is the only way for its further development in the current post-pandemic environment, challenges of globalization and problems caused by Russia's full-scale military invasion of Ukraine [3].

The development of information and communication technologies in Ukraine has led to the emergence of digital technologies in the country. It can be argued that digitalization is a dynamic development of the economy and society based on the introduction of innovative technologies that improve the quality of life of the population. The Concept for the Development of the Digital Economy and Society of Ukraine for 2018-2020 laid the foundation for its further development [4]. The Ministry of Digital Transformation of Ukraine actively and effectively contributes to this process, in particular through its projects: Diia. Public Services Online, Diia.Business, Diia. Digital Education. More than 70 public services are available online on the Diia portal, including the registration of individual entrepreneurs. Today, Ukraine has already legalized the crypto sector and ranks 4th in terms of the number of cryptocurrency users. The number of users of the Diia application has exceeded 17 million, 60% of businesses in Ukraine are opened online, and more than 10 thousand operations of digital document exchange and validation are performed daily. According to D. Shmyhal, digitalization is a huge investment resource that can be used for the development of the economy [5].

One of the most important areas of innovative development of the country's society and economy is the technical and technological development of the resource potential of renewable energy sources. In order to solve the problem of energy independence, the state is focusing its efforts on obtaining energy from such sources as solar, wind, household and industrial waste, hydro and geothermal energy, as well as biofuels and gas. The use of innovative information and communication technologies, digitalization of the economy, the beginning of innovative energy development in Ukraine and the use of renewable energy sources indicate a gradual transition of the public economy of the country to innovative ways of development [6]. In the post-war period, the development of «green» generation is possible under the condition of adoption of national strategies for the development of renewable energy sources, development of offshore wind energy, introduction of «green» auctions, increase in the use of

biomass in the generation of electricity and heat, application of environmental restoration practices and promotion of energy initiatives.

Thus, innovation will become a significant driver of recovery and development of Ukrainian economy in the post-war period, allowing the production of high-quality competitive products and ensuring business efficiency.

References

1. Ukraina 2030E – kraina z rozvynutoiu tsyfrovoiu ekonomikoiu. Ukrainskyi istytut maibutnoho. URL: <http://surl.li/azjgc>, data zvernennia 01.03.2024.

2. Shchorichne doslidzhennia Global Skill Report 2022 vid Soursera. URL: <https://bit.ly/3NWY111>, data zvernennia 06.03.2024.

3. Kotelevets, D. O. Tendentsii rozvytku tsyfrovoi ekonomiky v Ukraini. Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: ekonomika ta upravlinnia, 2020. (5). URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-03-01>, data zvernennia 07.03.2024.

4. Kontseptsiiia rozvytku tsyfrovoi ekonomiky ta suspilstva Ukrainy na 2018-2020 rr. URL: <http://surl.li/hcidy>, data zvernennia 07.03.2024

5. Shmyhal D. Tsyfrovizatsiia – tse kolosalnyi investytsiinyi resurs, yakyi ye zmoha spriamuvaty na rozvytok ekonomiky. Diia Summit. 2020. URL: <http://surl.li/hqllq>, data zvernennia 06.03.2024.

6. Borovik L.V., Tanklevska N.S. Innovatsii yak faktor rozvytku natsionalnoi ekonomiky. Naukovyi visnyk lotnoi akademii. Serii: Ekonomika, menedzhment ta pravo. 2023. Vyp. 8. S. 41-47

Цикулова А. Е.,

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет*

Марченко О. І.,

*канд. екон. наук, доц.,
Державний податковий університет*

ВДОСКОНАЛЕННЯ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ ЯК ПІДҐРУНТЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

У сучасній глобальній економіці спостерігається активний інноваційно-технологічний розвиток, проте водночас масштабні проблеми,

такі як зміна клімату, вичерпання ресурсів, бідність, перенаселення та інші, потребують ефективного регулювання з боку міжнародної спільноти. Одним із шляхів забезпечення сталого розвитку національної економіки є впровадження «зеленої» економіки, яка сприяє зниженню ризиків для довкілля та ефективному використанню ресурсів. Це також сприяє залученню інвестицій, які стимулюють розвиток нових, екологічно орієнтованих галузей та технологій, що створюють нові робочі місця та економічні можливості. Такий підхід сприяє сталому розвитку та формуванню нових економічних перспектив. Для успішного впровадження «зеленої» економіки необхідно глибоко вивчити її особливості, системні фактори формування та його вплив на стале економічне зростання держави [1].

Головною метою інноваційного напрямку є підвищення ефективності використання ресурсів у економіці. Крім того, перехід до більш ресурсоефективної моделі економіки сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств і розвитку нових джерел зростання та робочих місць. Це досягається за рахунок зменшення витрат, комерціалізації інновацій та оптимізації управління ресурсами на всіх етапах їхнього життєвого циклу [2].

Концепція «зеленої економіки» сприяє згуртуванню урядів та бізнес-структур у балансованому співробітництві, сприяючи розширенню можливостей інвестування у природний капітал, вирішенню енергетичних та екологічних проблем, раціональному використанню земель, оптимальному розподілу обмежених ресурсів та поліпшенню їх управління. Стратегії розвитку «зеленої» економіки спрямовані на гармонійне поєднання економічних потреб суспільства з необхідністю постійного відновлення і збереження довкілля [3].

Прогрес у впровадженні зелених технологій суттєво пов'язаний з оптимізацією виробничих процесів у відповідності з концепцією більш чистого виробництва. Замість вирішення проблеми забруднення довкілля на кінцевому етапі шляхом утилізації відходів, увага тепер спрямовується на витіканні проблеми, що означає оптимізацію технологічних процесів від самого початку, починаючи з першого джерела відходів.

Екологічно орієнтоване виробництво стає економічно більш вигідним порівняно з заходами, спрямованими на подолання наслідків вже створених відходів, оскільки це дозволяє зменшити необхідність у подальшому переробленні відходів та витрати на їх зберігання. Для поширення інновацій з ефективним екологічним управлінням та дотриманням стандартів необхідне стимулювання бізнесу до раціонального використання ресурсів і зміни відношення до цього питання як серед населення, так і виробників [2].

Для суттєвого покращення ключових показників функціонування економіки та її переходу на шлях «зеленого» розвитку необхідно акцентувати увагу на підтримці таких інноваційних пріоритетів, щодо яких Україна вже має відповідний потенціал:

1. Збільшення ефективності альтернативних джерел енергії
2. Розвиток нових енергозберігаючих технологій
3. Впровадження нанотехнологій для очищення води та повітря
4. Застосування інновацій у використанні ресурсів
5. Вдосконалення агробіотехнологій у сільськогосподарських культурах
6. Підтримка зайнятості у «зеленому» секторі економіки та поліпшенням якості товарів і послуг «зеленої» продукції. [3]

Вдосконалення «зеленої» економіки виступає ключовим фактором у стимулюванні інноваційного розвитку. Шляхом сприяння інновацій у сфері екологічних технологій та методів виробництва, «зелена» економіка створює умови для створення нових ринків, робочих місць та підприємницьких можливостей. Такий підхід сприяє забезпеченню сталого розвитку, який враховує потреби сучасного суспільства, при цьому зберігаючи екологічну цілісність планети для майбутніх поколінь. Таким чином, вдосконалення «зеленої» економіки стає важливим підґрунтям для інноваційного розвитку, сприяючи гармонійному злиттю економічного процвітання та екологічної сталості.

Список використаних джерел

1. Самойленко А. Теоретико-методологічні аспекти «зеленої» економіки в контексті сталого розвитку. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2022. №41. С. 99-102.
2. Грибаускас Д., Дзяд О. Еко-інновації як спосіб побудови «зеленої» економіки в ЕС. Регіональна економіка та управління. 2018. №4(22). С. 16-22.
3. Чмир О. Розбудова «зеленої» економіки як основа інноваційного розвитку. Інноваційна Україна. 2022. №24. С. 110-123.

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ У БІЗНЕСІ: ЗМІНА ЦІННОСТЕЙ, ПРІОРИТЕТІВ, ТРЕНДІВ

Бабчинська О. І.,
д-р екон. наук, доц.,
доцент кафедри менеджменту та адміністрування
Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ

ВИМОГИ ДО ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Актуальність дослідження пов'язана із необхідністю забезпечення розвитку інституційного середовища, яке має дуже великий вплив на діяльність будь-якого підприємства. При цьому інституційне середовище відрізняється між країнами, окремими регіонами та галузями, що необхідно враховувати, наприклад, якщо підприємство функціонує в декількох країнах або планує вихід на ринки інших країн.

В сучасній економіці інноваційний розвиток підприємств стає важливим фактором конкурентоспроможності. Здатність підприємств адаптуватися до змін, швидко впроваджувати нові технології та створювати інноваційні продукти визначає їхню успішність на ринку. Однак для ефективного інноваційного розвитку необхідні не лише фінансові ресурси та технічна база, але й відповідна інституційна підтримка.

Інноваційне підприємство, на відміну від будь-якого іншого, так би мовити, традиційного підприємства, має особливі потреби. На нашу думку, такими потребами або вимогами, в першу чергу, є:

1) захист інтелектуальної власності. Якщо компанія створить новий продукт чи послугу, вона повинна бути впевненою, що вона зможе захистити свої права на винахід і мати можливість самостійно розпоряджатися цим правом;

2) доступ до знань. Для успішної інноваційної діяльності підприємство повинно мати доступ до інформації про винаходи інших підприємств, про наукові досягнення в своїй галузі. Крім того, не менш важливим є знання про те, як самостійно проводити інноваційну діяльність, як оцінити попит на ринку і як комерціалізувати інноваційний продукт;

3) наявність висококваліфікованого персоналу. Працівники є ключем до успіху в інноваційній діяльності. Наявність і доступність кваліфікованих кадрів є тією передумовою, без забезпечення якої підприємству неможливо буде налагодити стабільну роботу зі створення інновацій. Тому важливо, щоб підприємство мало доступ до таких трудових ресурсів, а також мало змогу підтримувати і розвивати вже наявний персонал;

4) доступ до інших ресурсів. Інноваційна діяльність несе в собі багато ризиків. Перш ніж буде створений один успішний продукт, підприємство буде вимушене витратити інвестиції і на багато інших нереалістичних або недіючих ідей. Очевидним є те, що така діяльність потребує багато ресурсів. Якщо велике фінансово стабільне підприємство може взяти на себе такі ризики і витрати, для малих і середніх підприємств це може бути непомірним тягарем. Саме тому важливим є доступ до інвестицій та кредитів, які могли б забезпечити стабільну діяльність інноваційно активного підприємства. Крім того, свою ефективність довели бізнес-інкубатори, технопарки та інші форми інноваційних об'єднань і підтримки бізнесу, які, крім фінансових ресурсів, дозволяють підприємствам отримувати необхідну інформацію, знання, консультаційну підтримку та мати матеріальну основу для започаткування бізнесу. Більш того, діяльність інноваційного підприємства неможлива без знань і людей.

Ці потреби можуть бути забезпечені при наявності сприятливого інституційного середовища функціонування інноваційно-активного підприємства, яке переважно визначається національною інноваційною системою.

Представлені результати ГІ(Global Innovation Index), за даними [1], свідчать, що серед 132 економік світу в 2022 році Україна посіла 57 позицію в рейтингу ГІ, а у 2023 році – 55 позицію, це є свідченням покращення рейтингу, зокрема серед країн Європи (39 позицій) – 34 позицію. ГІ в своїй структурі містить такі елементи: регуляторне середовище; людський капітал та дослідження; бізнес-середовище; освіта; науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (R&D); інформаційно-комунікаційні технології, знання та результати наукових досліджень.

У 2019 році в Україні була прийнята «Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030» [2]. Окремі напрями розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року включають:

– створення у межах населених пунктів місць, призначених передусім для розгортання інтелектуальної, творчої діяльності,

раціоналізаторського руху, розвитку креативних індустрій (зокрема виділення територій, створення на них відповідної інфраструктури, надання інформаційно-аналітичного та методичного забезпечення розвитку інноваційної культури);

- створення із залученням світових експертів, тренерів, наставників, європейської мережі підприємництва (EEN) шкіл обміну досвідом та національних ресурсів з навчання підприємству та інноваціям, зокрема мережі підвищення кваліфікації як для викладачів, так і для керівників закладів вищої освіти та наукових установ;

- покращення якості освіти шляхом наближення її до потреб глобального ринку та потреб у фахівцях, здатних створювати, адаптувати та використовувати технологічні інновації, підтримка запровадження навчальних дисциплін з підприємництва, фінансової грамотності та охорони інтелектуальної власності;

- забезпечення створення навчальних матеріалів із підприємництва та інновацій, які б підвищували рівень обізнаності, починаючи із школи, навчали азів створення власного бізнесу, фінансової грамотності та охорони інтелектуальної власності;

- забезпечення методично-консультаційної допомоги з різних аспектів провадження інноваційної діяльності;

- сприяння підготовці фахівців для забезпечення діяльності інноваційної інфраструктури;

- започаткування надання державної підтримки винахідникам та підприємцям на освітні і консультаційні послуги.

Ці структури також можуть надавати консультаційно-методичну допомогу щодо участі в європейських програмах, пов'язаних з інноваціями, та поширювати позитивний досвід успішних учасників зазначених програм.

Таким чином, формування інституційних засад інноваційного розвитку підприємств є складним та багатогранним процесом, який потребує комплексного підходу та врахування різноманітних факторів. Створення сприятливого інституційного середовища є ключовим для стимулювання інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності підприємств у глобальному ринковому середовищі.

Список використаних джерел

1. Сайт Міністерства економіки України. Інформаційні матеріали щодо стану інноваційної діяльності. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=69b9a9bf-5fbc-4035-8c0f-ac26b853c0eb&title=InformatsiiniMaterialiSchodoStanuInnovatsiinoiDiialnosti>

2. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Розпорядження Кабінету міністрів України від 10.07.2019 №526-2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>

Бойко М. Г.,
д-р екон. наук, проф.,
завідувачка кафедри готельно-ресторанного бізнесу ДТЕУ
Кулик М. В.,
канд. екон. наук, доцент кафедри
готельно-ресторанного бізнесу ДТЕУ

ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ТРЕНД ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ

Глобалізація створює конкуренцію на ринку послуг як на місцевому, так і на глобальному рівні. Аналогічно, демографічні та міграційні процеси, що відбуваються останнім часом, створюють як можливості, так і виклики для індустрії гостинності. Тому підприємствам сфери послуг необхідно підтримувати баланс між споживачами різних поколінь, оскільки потреби в послугах суттєво відрізняються залежно від вікової групи. Як і у випадку з іншими галузями, брендинг має надзвичайно великий вплив на індустрію гостинності. Відвідувачі прагнуть отримувати послуги передбачуваної якості від надійних брендів. Технологічний прогрес має значний вплив на всі види індустрії. Проте в індустрії гостинності людський фактор є більш помітним, а отже, управління відносинами з клієнтами є більш життєво важливим, ніж у минулому. Незважаючи на всепроникну глобалізацію, повернення до локалізації набирає обертів разом із боротьбою за ідентичність та зростаючою турботою і визнанням соціально-економічної та культурної реальності. Саме тому індустрія гостинності повинна поєднувати глобальні знання та місцеві реалії, враховуючи ці реалії при проектуванні та управлінні готелями в країні. Глобалізація та високодинамічне і прозоре онлайн-середовище індустрії гостинності вимагає посилення конкурентних переваг за рахунок досліджень, інновацій та розвитку [1].

Можливі різні комбінації інтеграції готельних мереж на ринку:
– готельні консорціуми (об'єднання декількох готелів і невеликих готельних груп різних класів)

– мережі або асоціації (об'єднання готелів, що відповідають певним вимогам)

– готелі, що поєднуються на основі принципу франчайзингу.

Розглянемо переваги контрактного управління та франчайзингу в сучасних економічних умовах. Об'єднання готелів відбувається шляхом укладання контракту на управління між власником підприємства та компанією, основним напрямком діяльності якої є професійне управління готелями в даному сегменті ринку. Компанія, яка вступає в контрактне управління, не отримує жодних прав на майно підприємства. Переваги інтеграції в готельну мережу [2]:

1. *Можливість закуповувати великі партії товарів і послуг за оптовими цінами.* Завдяки тому, що власник мережі управляє кількома об'єктами, він може здійснювати великі оптові закупівлі, а потім пропонувати іншим компаніям – учасникам мереж обладнання для номерів, постільну білизну, миючі засоби, предмети санітарії та гігієни тощо за низькими цінами.

2. *Економія коштів на навчання персоналу.* Як правило, мережа проводить централізоване навчання персоналу, що значно зменшує витрати кожного члена мережі окремо. Крім того, участь у мережі робить доступними для її членів високооплачувані експертні послуги в певних сферах, які кожному готелю окремо коштували б значно дорожче.

3. *Ефективне просування готельних послуг на ринок та економія на рекламних заходах.* Проведення організованої рекламної компанії завжди вимагає значних витрат, що дуже суттєво для бюджету окремих незалежних готелів. Готельні мережі дозволяють своїм членам розподіляти витрати на рекламу і просування між собою, щоб кожен міг скористатися результатами рекламної компанії. Крім того, рекламну функцію виконує торгова марка мережі [3].

4. *Використання централізованої системи бронювання,* що дозволяє оптимізувати дистрибуційні канали і збільшити завантаження всіх підприємств мережі.

5. *Використання централізованої системи бухгалтерського обліку, загальних маркетингових досліджень, будівництва, операцій з нерухомістю.* Переваги полягають у тому, що експерти можуть обслуговувати всі готелі, які входять до мережі, що значно зменшує відповідні витрати кожного учасника мережі окремо.

6. *Залучення інвестицій.* Групі готелів, які ведуть колективний бізнес, легше обґрунтувати отримання інвестицій, мобілізувати капітал і спрямувати його на розширення та підвищення ефективності своєї діяльності.

7. *Комунікації в команді*. Використовуючи стратегію інтеграції, готельні мережі можуть посилити співпрацю в команді, покращити обслуговування клієнтів, підвищити моральний дух співробітників і, зрештою, підвищити операційну ефективність.

Трансформація економіки та інтеграція України у світовий економічний простір характеризуються диференціацією бізнесу. Таким чином, в даний час рішення про вибір готельної мережі як оператора має ґрунтуватися на унікальних потребах і цілях готелю, враховуючи як переваги, так і недоліки процесу інтеграції.

Список використаних джерел

1. KUO, Fang-I.; FANG, Wei-Ta; LEPAGE, Ben A. Proactive environmental strategies in the hotel industry: Eco-innovation, green competitive advantage, and green core competence. *Journal of Sustainable Tourism*, 2022, 30.6: 1240-1261.

2. KALRA, Deepak; GHAZAL, Taher M.; AFIFI, Mohammed AM. Integration of collaboration systems in hospitality management as a comprehensive solution. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 2020, 29.8s: 3155-3173.

3. CHEN, Ming-Hsiang, et al. Modeling a green supply chain in the hotel industry: An evolutionary game theory approach. *International Journal of Hospitality Management*, 2021, 92: 102716.

Височин І. В.,

д-р екон. наук, професор кафедри економіки та фінансів підприємства ДТЕУ

Лях С. М.,

аспірант кафедри економіки та фінансів підприємства ДТЕУ

АДАПТАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Ключові відмінності торгівлі від інших видів економічної діяльності зумовлюють і специфіку використання адаптаційних інструментів розвитку суб'єктів господарювання. У відповідності до ключових драйверів адаптації торговельної сфери можна виокремити наступні адаптаційні інструменти підприємств торгівлі в умовах цифровізації:

1. Дія яких зумовлена проміжним місцем торгівлі в структурі суспільного виробництва.

- Велика залежність від ефективного співробітництва з постачальниками для забезпечення якості товарів та їхньої належної поставки (точно в термін, в потрібній кількості та якості) зумовлює той факт, що одним з ключових інструментів адаптації підприємств торгівлі стає *впровадження ефективної системи (у т.ч. IT-рішень) з управління ланцюгом постачань, складською логістикою та оптимізацією транспортування* [1].

- Мода, сезонність та зміна попиту: підприємства торгівлі першими в ланцюзі суспільного виробництва стикаються з епізодичними, сезонними та іншими коливаннями попиту або ж трендами у поведінці споживачів, що лише зароджуються. Це може вимагати *більш гнучких інструментів управління запасами, планування продажів, рекламної активності та маркетингових заходів*, ніж в інших галузях бізнесу.

2. Які діють через високу внутрішньогалузеву конкуренцію, у т.ч. між підприємствами торгівлі різного типу. Галузь торгівлі вимагає швидкої реакції на зміни кон'юнктури та дій конкурентів. Відповідно, підприємства торгівлі як мінімум потребують впровадження у свою діяльність *інструментів персоналізованого маркетингу*: використання аналітичних даних та цифрових інструментів (у тому числі штучного інтелекту) [2] для створення персоналізованих пропозицій до клієнтів. Крім того, вони мають задіяти *інструменти омніканальних продажів*: забезпечити покупцям можливість отримувати послуги та товари через різні канали – онлайн, офлайн, мобільні додатки, соціальні медіа тощо.

3. Які застосовуються для адаптації до зростаючого рівня глобалізації торгівлі, в зв'язку з чим підвищується актуальність впровадження *інструментів ризик-менеджменту* у діяльність підприємств торгівлі [3]. У той же час, для розширення і розвитку торгівлі, використання можливостей глобалізації та лібералізації, будь-який тип підприємства торгівлі потребує впровадження передових технологій продажу. Найбільш очевидним адаптаційним інструментом у цьому випадку є *розвиток онлайн-продажів на міжнародних платформах електронної комерції* (рівня Amazon, AliExpress тощо) задля підвищення доступності товарів для клієнтів.

4. Які виникають завдяки *придатності значного числа технічних інновацій для сфери торгівлі*. За даними річного звіту «Emergen

Research» [4], консалтингової компанії в галузі передових технологій, тільки за 2023 рік у сфері роздрібної торгівлі з'явилося або набули поширення більше 10 інноваційних інструментів, серед яких: *технології імерсивної штучної реальності; технології безконтактних платежів; технології так званих Retail Media; технології використання чат-ботів* та ін.

Як бачимо, розглянуті інструменти адаптації можуть використовуватися окремо або спільно, і їх інтеграція може забезпечити успішну адаптацію підприємств торгівлі до змін саме в умовах цифрової економіки.

Список використаних джерел

1. Abouelrous A., Gabor A.F., Zhang Y. Optimizing the inventory and fulfillment of an omnichannel retailer: a stochastic approach with scenario clustering. *Computers & Industrial Engineering*. Volume 173, October 2022. URL: <https://doi.org/10.1016/j.cie.2022.108723>

2. Биба В. Прогнозування попиту на новий асортимент роздрібних мереж під час воєнного стану. IV Міжнародна науково-практична конференція «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи». Секція 4. Управління ланцюгами поставок у стратегії розвитку підприємств. Травень 2023. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/279780>

3. Кучин С., Сержанов В. Ризики глобальної торгівлі та способи управління ними. *Актуальні проблеми економіки*. №6 (240). 2021. С. 105-110.

4. Retail Analytics Market By Component. Organization Size, Business Function, Deployment Mode, Industry Vertical and By Region Forecast to 2032, October 2023. URL: <https://www.emergenresearch.com/industry-report/retail-analytics-market>

Волкова Я. О.,
аспірантка кафедри менеджменту ДТЕУ
Хмурова В. В.,
канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту ДТЕУ

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСУВАННЯ УСТАНОВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Фінансування медичних установ в Україні та на міжнародному рівні демонструє широкий спектр методологій і моделей, обумовлених унікальними аспектами національних систем охорони здоров'я, рівнем економічного розвитку країн та їхніми політичними орієнтирами. Існує очевидна потреба в оптимізації механізмів фінансування, що вимагає детального розгляду наявних моделей та розробки новаторських стратегій для забезпечення стабільного та ефективного ресурсного забезпечення установ охорони здоров'я.

Розробка адекватних стратегій фінансування для медичних установ стає критично важливою, передбачаючи створення та імплементацію інтегрованого набору методів та інструментів, які здатні ефективно адаптуватися до змінних умов, соціально-економічних викликів та потреб в галузі охорони здоров'я. Цей процес передбачає застосування різноманітних тактик та стратегій, націлених не лише на підтримку, але й на поліпшення діяльності медичних установ, при цьому підвищуючи якість медичної допомоги та роблячи її більш доступною для населення.

Необхідно провести аналіз існуючих фінансових механізмів на рівні країни, а також дослідити передовий міжнародний досвід та інноваційні практики. Вивчення кращих світових прикладів може сприяти формуванню гolistичного та диференційованого підходу до фінансування, який охоплював би необхідні інвестиції в ключові області та стимулював би впровадження технологічних новинок.

Ідеальні стратегії мають включати використання гнучких фінансових інструментів, здатних пристосовуватися до динамічних змін у потребах населення, наприклад, через створення медичних страхових фондів, регулювання прямого та непрямого оподаткування, створення регіональних інноваційних фондів охорони здоров'я, а також інтеграцію моделей публічно-приватного партнерства. Це, зокрема, дозволить покращити доступ до медичних послуг та підвищити їх якість, особливо в віддалених та соціально незахищених регіонах.

Ключовим є розроблення механізмів для прозорого розподілу фінансових ресурсів, запровадження системи постійного моніторингу та оцінки використання коштів з метою забезпечення того, щоб інвестиції у сферу охорони здоров'я вносили реальний внесок у покращення якості медичних послуг, інновацій та доступності лікування.

Слід також зосередитися на підвищенні рівня фінансової обізнаності серед керівників медичних установ, щоб вони могли ефективніше управляти доступними ресурсами, залучати додаткове фінансування та оптимізувати витрати, при цьому підвищуючи якість медичного обслуговування.

Синергія між державним та приватним секторами відіграє вирішальну роль у формуванні міцної фінансової бази для медичних установ, що дозволяє не тільки задовольняти поточні потреби у ресурсах, але й інвестувати в розвиток та інновації. Залучення приватних інвестицій може значно розширити можливості для поліпшення інфраструктури, оновлення обладнання, впровадження сучасних лікувальних методик, а також забезпечення високого рівня кваліфікації медичного персоналу.

Розробка та реалізація цільових програм, які враховують ключові вимоги до медичного обслуговування, є фундаментальним для досягнення високої ефективності фінансування. Ці програми мають бути спрямовані на вирішення нагальних проблем охорони здоров'я, зокрема забезпечення доступності медичної допомоги для всіх верств населення, покращення якості первинної медичної допомоги, профілактика хвороб та загальне підвищення рівня здоров'я громадян.

Таким чином, досягнення ефективності у фінансуванні медичних установ залежить не тільки від кількості залучених ресурсів, а й від компетентного їх розподілу та використання, виходячи з різноманітних та специфічних потреб населення в сфері охорони здоров'я. Інтеграція зусиль державного та приватного секторів, разом із впровадженням цільових програм, орієнтованих на ключові аспекти медичного обслуговування, створює міцну основу для реалізації цієї мети. Такий комплексний підхід забезпечує створення адаптивної, стійкої та орієнтованої на пацієнта системи охорони здоров'я, що сприяє наданню якісних та доступних медичних послуг для всіх громадян.

Список використаних джерел

1. Інтелектуальна праця авторів тез, без використання додаткової літератури.

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ БІЗНЕСУ ТА ЗМІНА ПЕРСПЕКТИВНИХ СТРАТЕГІЙ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

За сучасних темпів інноваційного розвитку, український бізнес зіткнувся із небаченими до цього викликами, пов'язаними з повномасштабним вторгненням Росії. В таких умовах звичні підходи до управління інноваційною діяльністю виявляються неефективними, потребують змін цінностей та пріоритетів. Руйнування інфраструктури, загрози обстрілів, потреби міграції, втрата територій, відключення світла – все це створює умови до зміни парадигми управління бізнес, та зокрема – його управлінської складової.

В рамках даного дослідження увага зосереджена на тому, як умови війни впливають на управління інноваційною діяльністю в українських компаніях, розглянуті уже проведені зміни серед місцевих підприємств, а також оцінені майбутні тренди. Важливо оцінити, як змінюються цінності та пріоритети менеджерів компаній, як вони адаптуються до нових кризових умов, та які нові інноваційні практики та стратегії формують у відповідь на виклики, пов'язані з війною. Робота намагається відповісти на питання, як бізнес може не тільки вижити в умовах кризи, але й знайти шляхи для розвитку, використовуючи інновації як інструмент для цього. Це можливо за рахунок того, що саме кризові часи нестандартного мислення та гнучкості у прийнятті рішень, стимулюючи компанії до пошуку нових можливостей для інновацій. Тому важливо дослідити досвід українських компаній, та визначити ключові фактори, що сприяють ефективному управлінню інноваційною діяльністю в умовах війни.

Самі по собі новітні технології можуть відігравати ключову роль у зменшенні негативних наслідків війни та підвищення ефективності управління під час кризових ситуацій. Дрони та безпілотники можуть використовуватися для розвідки та доставки ресурсів в прифронтових територіях, штучний інтелект допомагає в аналізі значних обсягів даних, а підвищення якості кібербезпеки забезпечує захист інформаційних мереж від ворога, атаки на які проходять постійно. Забезпечити безпеку фінансових операцій можна за допомогою оплати криптовалютою, або ж CBDC (central bank digital currency) на перспективу. Використання ж передових систем зв'язку може забезпечити зв'язок зі співробітниками та клієнтами не знаходячись в одному регіоні, зберігаючи таким чином продуктивність підприємства.

Іншими словами, підходів до забезпечення більш якісного функціонування підприємства за допомогою новітніх технологій існує досить багато, і деякі з них можуть залишатися неочевидними. Тим не менш, для цього компанії повинні прагнути їх запроваджувати, так само як і держава має бути зацікавленою їм у цьому допомагати.

Проблема розвитку новітніх технологій не є новою в Україні. Так про необхідність проведення якісних змін в інфраструктурі країни шляхом її модернізації писали І. Р. Fomichenko, V. P. Bashtovyi, D. O. Kozhurin та О. V. Pakhomova [1]. Так само вони звертали увагу і на потребу підвищення ефективності управління ризиками на місцевих підприємствах та формування комплексного підходу до розвитку інновацій. Іншими словами, дана проблема не є для України новою, але в умовах повномасштабного вторгнення її актуальність зростає кратно. Рекомендації з приводу вдосконалення систем управління на компаніях у контексті цифровізації економіки формувала S. Boyda [2], звертаючи увагу на організаційний, кадровий, технологічний та маркетинговий компоненти. Керівники підприємств, особливо в умовах воєнного часу, повинні знаходити можливості для запровадження інноваційних технологій в кожен з етапів функціонування підприємством: як для отримання більших конкурентних переваг, так і захисту життя працівників. Більш предметно актуальні можливості інноваційного розвитку бізнесу в умовах війни розглядала Yu. S. Rogozyan [3]. Основними технологіями, що потребують розвитку, учена вважає ті, що направлені на збереження енергоефективності та модернізацію основних галузей промисловості. На рівні з цим оцінюються й проблеми, що наразі є наявними як через повномасштабне вторгнення Росії, так і проблеми, що історично існують в Україні.

Одним із варіантів зниження ризиків є диверсифікація: географічна, продуктова, ринкова чи будь яка інша, оскільки всі вони будуть актуальними в умовах війни. Розглядали даний інструмент в своєму дослідженні Yu. Starenky та T. Pihnyak (2023). Учені зазначали, що посилення зусиль в напрямку розвитку диверсифікації може призвести до підвищення внутрішнього та міжнародного попиту на українську продукцію, а отже і значно покращити сучасні умови розвитку бізнесу в країні. Однак не так багато уваги в сучасних наукових роботах приділяється саме особливостям управління компанією в цей період. Таким чином, саме формування більш ефективних принципів управління в умовах війни стає одним із найбільш актуальних завдань даного дослідження. Це дасть змогу значно підвищити конкурентоспроможність українських підприємств на іноземних ринках та дасть змогу мінімізувати втрати, пов'язані з війною.

Список використаних джерел

1. Fomichenko, I. P., Bashtovyi, V. P., Kozhurin, D. O., Pakhomova, O. V. 2022. Modern aspects and methods of managing innovative activities at domestic enterprises. *Economic Herald of Donbass*, 1 (67), 103-109. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/185595/12-Fomichenko.pdf?sequence=1>
2. Boyda, S. 2022. Innovative approaches to enterprise management in the conditions of digitalization of the economy. *Economics and Enterprise Management*, 1 (85), 72-81. URL: <http://heralden.chite.edu.ua/content/download/archive/2022/v1/6.pdf>
3. Rogozyan, Yu. S. 2023. The innovative trajectory of the development of the regional economy as a strategic factor for the restoration of territories in the conditions of war. *Economy and Society*, 47, 1-7. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2091/2019>
4. Starenky, Yu., Pihnyak, T. 2023. Problems of entrepreneurship development in Ukraine in the conditions of war. Theory and practice of modern economics. Proceedings of the XXIV international scientific and practical conference, 15, 187-189. URL: <https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/4664/1/A3.pdf#page=187>

Кіндзерський Ю. В.,

*д-р екон. наук, провідний науковий співробітник,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»*

ПРО ПРОМИСЛОВУ ПОЛІТИКУ ТА ІННОВАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ У ПЕРІОД ВІЙНИ

Сучасна україно-російська війна стала мірилом для оцінки якості тієї економічної політики, що проводилась в Україні у попередні десятиліття і зумовила глибоку деіндустріалізацію і відсталість країни [1]. Вистояти у війні буде складно без хоча б часткового відновлення власного промислового виробництва для воєнних потреб і збереження економічної активності населення. Говорити про успішне повоєнне відновлення України взагалі не варто без розбудови промисловості на якісно новій інноваційно-технологічній основі.

Досвід заможних розвинених країн засвідчив, що головну роль у піднесенні виробництва відіграє промислова політика [2]. Вона

комплементарно поєднує структурні і фундаментальні фактори розвитку. Структурні фактори (предмет «вертикальної/секторальної» промислової політики) забезпечують випереджаючий розвиток окремих секторів і технологій виробництва з вищою продуктивністю. Фундаментальні фактори (сфера «горизонтальної» промислової політики) спрямовані на створення сприятливого бізнес-клімату, підвищення конкурентоспроможності, розбудову сфер освіти, науки, охорони здоров'я, інфраструктури. Підтримування і стимулювання інноваційної діяльності є важливим і обов'язковим завданням промислової політики, оскільки через цю діяльність тісно пов'язуються процеси створення інноваційних продуктів і технологій у науковій сфері та їх подальше впровадження у сферу виробництва.

Війна підштовхнула ЄС та США спрямувати свої зусилля на нарощування випуску озброєння та боєприпасів для надання воєнної допомоги Україні і переозброєння власних армій. Рішення, які вживаються для цього, належать до класичних інструментів «вертикальної» промислової політики. Вони передбачають державне замовлення на виробництво зброї на діючих потужностях, державні інвестиції виробникам на розробку нових зразків зброї, на створення нових потужностей з виробництва зброї і боєприпасів на основі технологій четвертої промислової революції, потужностей з ремонту воєнної техніки, на розбудову воєнної інфраструктури і логістики, їх «цифровізацію» і автоматизацію. Це прямо чи опосередковано через міжгалузеві зв'язки чинитиме стимулюючий вплив на промислове виробництво і усю економіку країн Заходу впродовж багатьох років. Він спричинить нові структурні і технологічні зміни в них під дією нових способів ведення війни, її «цифровізації» і «роботизації», необхідності розроблення нових видів озброєння і способів захисту територій і населення у перспективі, необхідності подолання зовнішньої залежності країн у виробництві озброєння при постачанні стратегічної сировини і комплектуючих, потреби у винайденні нових технологій і матеріалів швидкого подолання наслідків війни для людини і навколишнього середовища. Перелічені питання вже закладаються у завдання промислової політики країн Заходу на найближчі десятиліття.

З огляду на таке бачення промислової політики та її зв'язку з інноваційною діяльністю, дискусія про необхідність першої втрачає сенс. Водночас ставиться питання якою має бути політика щоб відповідати суспільним і безпековим потребам з огляду на специфіку кожної країни, виклики, цілі і завдання, які перед нею постають. У цьому зв'язку якість інституційного забезпечення і наповнення

промислової політики є умовою її успішності. Це стосується як розвинених країн, так і безпосередньо України, інституційний дизайн якої, на жаль, досі не сприяв розбудові власної високорозвиненої промисловості.

Тому, при формуванні в Україні системи інститутів для проведення промислової політики та оцінки її наслідків слід ретельно підійти до визначення мети і завдань політики, обґрунтування предметної сфери та цільової групи її застосування, відповісти на питання, що має бути результатом політики, виділити конкретні сектори, регіони, галузево-регіональні кластери, технології, необхідні ресурси, що мають бути залучені у виробництво, продукти, які мають бути отримані. Лише після цього буде можливо сформувати адекватну систему інститутів для реалізації промислової політики при здійсненні як повоєнної відбудови країни у перспективі, так і нині для підтримання стійкості воєнної економіки.

Список використаних джерел

1. Kindzerski Yu. Ukrainian economy facing the challenges of deindustrialization. *Concepts, strategies and mechanisms of economic systems management in the context of modern world challenges*. Sofia: VUZF Publishing House «St. Grigorii Bogoslov». 2021. PP. 10-24.

2. Warwick K. Beyond Industrial Policy: Emerging Issues and New Trends. *OECD Science, Technology and Industry Policy Papers*. 2013. № 2. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/5k4869clw0xp-en>.

Ляшок Я. О.,

д-р екон. наук, професор ДВНЗ «ДонНТУ»

Подкопаєв С. В.,

д-р техн. наук, професор, ДВНЗ «ДонНТУ»

Кужель Е. В.,

патентний повірений України

ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЕКОЛОГІЗАЦІЯ СЕРЕДОВИЩА – НАДІЙНИЙ ШЛЯХ ДО СТАБІЛЬНОЇ РОЗБУДОВИ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Нагальна потреба звернути пильну увагу на екологічні негаразди планети Земля вже з останньої третини минулого століття лунає у закликах прогресивних екологів світу до урядів країн та до впливових

міжнародних організацій. Забруднення довкілля через техногенну діяльність людей, здобуття тепла для ведення технологічних процесів або для створення комфортних умов проживання шляхом спалювання викопних видів палива нарешті почали хвилювати людство через відчуття особистої небезпеки, тому розпочалися кроки з пошуку та використання заходів очищення середовища. До таких кроків належать екологічно-економічні заходи, активізація наукових розробок у сфері енергетики та екології з їх патентно-правовим захистом включно, а також трансфер технологій. [1, с. 62-70].

Інтенсифікація та вдосконалення розробок в сфері використання здавна відомих відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), як засвідчує світова практика можуть цілком задовільнити енергетичні потреби суспільства. [2].

Через російську агресію в Україні у сучасних політичних, воєнних і громадянських умовах одним з безвідкладних питань стає активізація наукових розробок та прискорення їх втілення в інноваційні процеси відбудови країни, особливо у регіонах, що зруйновані військовими діями.

Через антропогенну діяльність людей у сьогоденні світова цивілізація (а Україна особливо через війну на її території) зіткнулася з низкою проблем, дві з яких є надзвичайно серйозні: перша – вичерпаність викопного палива (а в Україні тим паче, через масштабні крадіжки агресора), яка складає основу одержання енергетичної і теплової енергії, а друга – зростання викидів шкідливих речовин.

Обидві проблеми мають практично спільне вирішення: широко-масштабне впровадження енергоощадності у всіх сферах діяльності і тим самим економія природнього палива, а також впровадження «зелених» технологій. [3].

На даний час достовірно відомо, що Міжнародна Енергетична Агенція (МЕА) оголосила 2024 рік, роком «енергозбереження та екологізації». Щоб бути у тренді світових тенденцій техніко-технологічних вимог науковці України консолідують зусилля у здійсненні інноваційних розробок у зазначеному світовою науковою спільнотою напрямку боротьби з викидами CO₂.

Прагнення відчизняної науки бути в тренді світових тенденцій розбудови економіки, надає поступових для нової розстановки акцентів у тематиці наукових розробок.

Так, наприклад, ДонНТУ стабілізує та спрямовує орієнтири на розробки конструкцій відновлюваних джерел енергії, а саме сонячних колекторів та на технології одержання тепла з використанням ВДЕ. Останнім часом запатентовані та знаходяться у стадії патентування

декілька інноваційних розробок з зазначеної вище тематики, причому частина цих розробок може бути застосована на військові потреби. Крім того, враховуючи зростаючу потребу видобутку вугілля для металургії, хімічних технологій, медицини та фармакології, розроблена серія конструкцій та технологій з питань покращення безпеки стану виробок у шахтах.

Стосовно вирішення екопроблем, слід зазначити, що науковцями університету опрацьовані світові провідні практики з питань утилізації діоксиду вуглецю CO₂ для очистки повітря у приміщеннях. Запропоновані інновації у технологічних комплексах, що дозволяють окрім утилізації CO₂ одержувати побічні корисні продукти. Згадані пропозиції теж знаходяться в стадії патентування. Отже, зважаючи на вищенаведене, можна зробити висновок про те, що на сучасному етапі стану економіки шляхом розробки інновацій та трансферу технологій в Україні поширюється створення нових підходів до вирішення екологічних проблем, що активно сприяють переходу на енергочисті «зелені» технології, хоча суттєвою перепорою їх втілення стають військові події.

Список використаних джерел

1. Дружинская О.И. Экономические механизмы окружающей среды // О.И. Дружинская., Журнал «Научная идея» №2, 2017 г., с. 62-70.
2. Energy consumption in the Netherlands. Електронний ресурс URL: <https://www.worlddata.info>. (дата звернення 12.01.2022 р).
3. Кужель Е.В., Скалига М.М. / «Екологія та енергетика нерозривний дуєт сьогодення» // Доповідь на XXV Міжнародній науково-практичній конференції «Innovative trends science and practice, tasks and ways to solve them» Афіни, Греція, 2023 р.

Мельничук О. П.,
канд. екон. наук, доц.,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ІНЖИНІРИНГ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОПОЗИЦІЇ СПОЖИВЧОЇ ЦІННОСТІ

Відносини між споживачами та бізнесом зазнають багатогранної трансформації, що базується на чотирьох факторах: економічний вплив ринків, досвід використання продуктів наступного покоління, сприйняття споживачами цінностей бренду та прийняття брендами бізнес-моделей. Будь-яка фірма, яка продає споживачам, повинна розуміти, як ці фактори вплинуть на її клієнтів, а також на їхній власний бізнес, і їм потрібно почати планувати ці процеси, щоб використовувати ці тенденції для максимізації цінності відносин із клієнтами.

Тематика впровадження інновацій активно висвітлюється у працях Снігур Х.А., Ткачової Н., Богацької Н.М., Кульганік О.М., Стратійчук В.М., Хачатрян В. В.

Формування споживчої цінності – це динамічний процес, спрямований на створення продукту, що забезпечує максимальний рівень користі для клієнта. Цей процес потребує ретельного балансування між функціональними характеристиками та фінансовими аспектами продукту. Загалом, інжиніринг цінності прагне до максимізації споживчої вигоди при одночасному мінімізації витрат.

Суть створення цінності полягає в забезпеченні максимального задоволення клієнтів та користі від продукту. Нехтування практичністю, ціною або функціональністю продукту може призвести до його витіснення з ринку, адже він не вирішує проблему споживача або не відповідає його фінансовим можливостям. Інжиніринг цінності відіграє важливу роль, спонукаючи компанію ретельно оцінювати свої плани для максимізації прибутку[1].

Розробка цінностей часто розбиває цінності на використання, вартість, обмін і оцінку. Хоча інші етапи можуть використовувати різні категорії для визначення цінностей споживача, кінцева мета полягає в тому, щоб усі цінності споживача були охоплені для аналізу [2].

Створення інноваційної цінності можна розглянути на прикладі відомої мережі кав'ярень Starbucks. Якщо розглядати ринок, то у всьому світі є мільйони кав'ярень, оскільки: в'їзних бар'єрів майже немає, немає потреби в спеціальних маркетингових кампаніях, крім того всі знають продукт. Є багато прикладів успішних закладів, деякі

з них мають хороші результати, тому що їх кава найкраща, інші з них мають хороші побічні продукти, інші добре розташовані тощо.

У випадку Starbucks було запропоновано споживчу цінність, коли належним чином Starbucks «прочитав», що є ключем до успіху, а саме можливість запропонувати клієнтам «третє» місце перебування після дому та офісу. Справа була не в каві, не в чаєх і не в диванах: Starbucks запропонував комфортний досвід. Клієнти відчують себе як вдома, не вдома: у них є безкоштовний Wi-Fi (Starbucks першим запропонував цю послугу), чисті ванні кімнати, зручні дивани. І, найголовніше: нікого не хвилює, якщо клієнт проводить багато часу перед комп'ютером. Заклад стягує відносно високу ціну за каву (порівняно з європейськими стандартами), але пропонується місце для зустрічей, місце для роботи, де клієнт не відчуває, що «пора піти, тому що він допив каву годину назад». Це конкурентна перевага в кав'ярнях Starbucks за рахунок створення інноваційної пропозиції споживчої цінності.

Є багато прикладів, коли створення інноваційної цінності привело до появи конкурентних переваг на ринку і до успіху на ринку, це і Amazon, ІКЕА, Harley Davidson та інші. Багато компаній продемонстрували свою здатність до цілеспрямованих змін на основі нових обставин, але довгостроковий успіх вимагає від компаній проактивної оцінки своїх можливостей з готовністю впроваджувати інновації в кожен аспект бізнесу.

Отже, створення цінностей – це процес, який гарантує, що продукт не втратить свій потенціал. Продукти, які не мають мети чи цінності, будуть втрачені на ринку, стаючи центрами витрат для компанії, яка приносить невеликий прибуток або взагалі не приносить його. Впроваджуючи інжиніринг цінності, компанія оцінює, як продукт може краще обслуговувати своїх клієнтів, як можна створити цінність і мінімізувати витрати.

Список використаних джерел

1. Снігур Х.А. Формування ланцюгів створення споживчої цінності у сучасних умовах. *Сучасні тренди глобальної та національної економіки*. Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту ТНЕУ, 2019. С. 280-282.

2. Ткачова Н. Формування конкурентних переваг підприємства на засадах маркетингу цінностей. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*, 2023 (1), С. 3–9. <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2023.1.3>

Онофрійчук І. В.,
канд. екон. наук., доц.,
доцент кафедри журналістики та реклами ДТЕУ

РЕКЛАМНІ ТЕКСТИ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Сучасність диктує нову реальність взаємодії із е-користувачами. Динаміка розвитку цифрової економіки спричинила зміни в усіх галузях, зокрема й у маркетингових комунікаціях. Фахівці в цій галузі повинні вміти постійно підлаштовуватися під умови, що змінюються, і навіть випереджати на крок прийдешні зміни. Український рекламний ринок загалом та інтернет-реклами зокрема, є незначним порівняно з обсягом в Європі. Однак на даний момент інтерактивні технології вже використовуються в Україні, і за рахунок розширення та поглиблення спектру послуг рекламних агентств, що використовують інформаційні технології, український рекламний ринок значно підвищить комунікаційну ефективність з цільовою аудиторією та зменшить витрати [1].

Для розуміння довжини рекламних текстів було проаналізовано кількість символів та відповідно реакцій е-користувачів у Facebook за 1–2 кв 2023 р. 3 популярних е-підприємств світу Alibaba, Amazon, eBay. Для збору статистичної інформації використано аналітичний онлайн ресурс LiveDune [2].

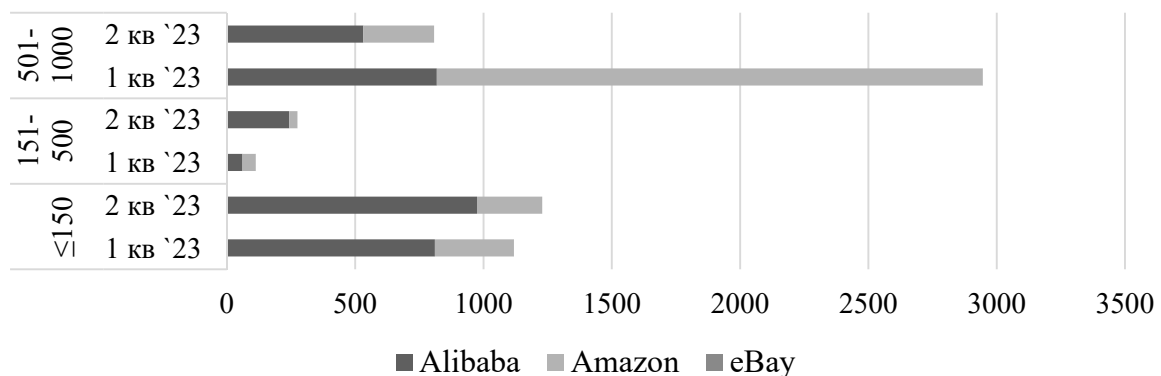

Рис. 1. Кількість реакцій е-користувачів у Facebook 3 е-підприємств світу відносно довжини рекламних текстів, 1–2 кв. 2023 р.

Джерело: складено автором за [2]

За кількістю реакцій передує Alibaba за 1–2 кв. 2023 р. (15827), але щодо максимальної кількості реакцій на певну кількість символів за певний період передує Amazon (4059 реакцій на пост ≤ 150 символів – 2 кв. 2023 р.).

Найактивніший профіль у Facebook серед підприємств е-торгівлі має Amazon, з загальною кількістю постів – 120 за 1–2 кв. 2023 р. Лідером серед розподілу реакцій е-користувачів відповідно до кількості постів є Alibaba (3439 реакцій на 1 пост за 1–2 кв. 2023 р). Розмір постів за весь період часу становить в основному від 151 до 500 символів. Для аналізу постів підприємств е-торгівлі розглянемо 5 популярних е-підприємств України за 1–2 квартал 2023 р. (рис. 2).

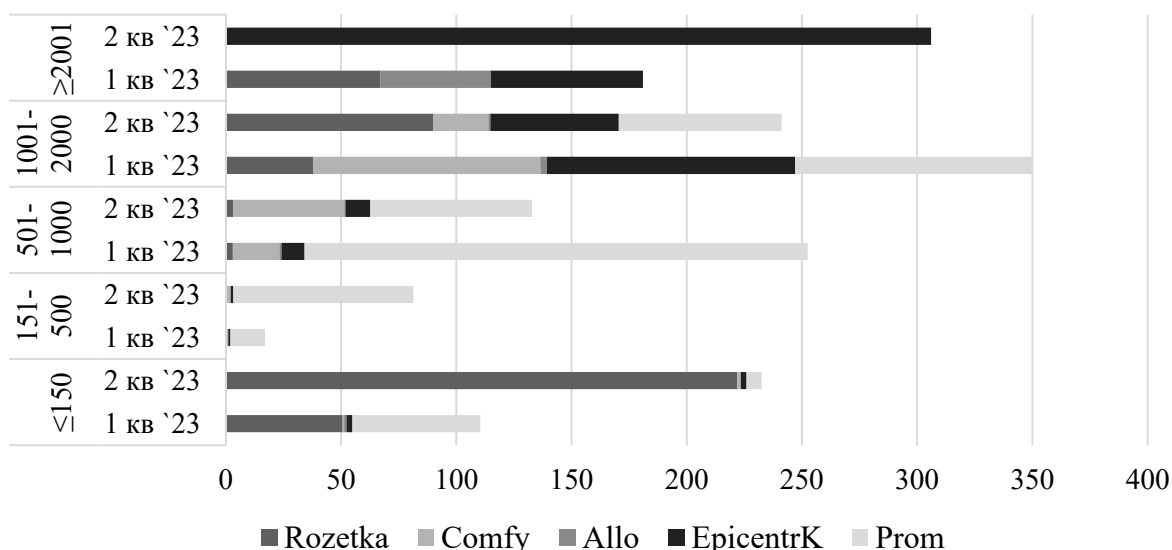

Рис. 2. Кількість реакцій е-користувачів у Facebook 5 е-підприємств України відносно довжини рекламних текстів, 1–2 кв. 2023 р.

Джерело: складено автором за [2]

Беззаперечним лідером за всіма параметрами є Rozetka за 1–2 кв. 2023 р. (усього реакцій – 12636; публікацій – 1082; реакцій на пости від 1001 до 2000 символів – 6384; 5599 коментарів та 293 репостів на пост, що має 1001–2000 символів; співвідношення реакцій та кількості публікацій дорівнює 222 реакції на 1 пост). Prom відзначився найбільшою кількістю лайків – 904 на пост, що має ≤150 символів у 1 кв. 2023 р. Відзначається більшою активністю 2 кв. 2023 р. як з боку підприємств, так і з боку е-користувачів. В Україні переважають якісні рекламні тексти, що мають від 151 до 500 символів.

Отже, відповідно до проведеного дослідження постів в соціальній мережі Facebook, можна зробити висновки, що якість написання постів в Україні та за кордоном істотно відрізняється, враховуючи довжину та частоту публікацій. У світі переважають пости довгі, схожі на сторітейлінг, а вітчизняні публікації характеризуються комерційним типом контенту та стислим викладом матеріалу.

Список використаних джерел

1. LiveDune. 2024. URL: <https://pro.livedune.com/facebook/>
2. Гамова І. В. Маркетингові комунікації у е-торгівлі. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*, 2023. № 128(3), С. 53–66. DOI:10.31617/3.2023(128)05.

Федулова І. В.,
д-р екон. наук, проф.,
професор кафедри менеджменту ДТЕУ

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ТОРГІВЛІ

Штучний інтелект (ШІ) здійснює трансформаційні зміни в оптовій та роздрібній торгівлі. Найбільш популярними напрямками використання ШІ в цих галузях є: персоналізація і маркетинг; оптимізація ланцюга постачання; клієнтський сервіс і чат-боти; оптимізація ціноутворення; безпека і запобігання шахрайству; віртуальна та доповнена реальність.

Перш за все штучний інтелект (ШІ) в оптовій і роздрібній торгівлі грає ключову роль у зборі, обробці та аналізі великої кількості даних про покупців та їхню поведінку [1; 2]. Це дозволяє створювати персоналізовані рекомендації товарів і послуг за допомогою збору і обробки даних, прогнозування та аналізу покупців, надання персоналізованих рекомендацій, оптимізації цін та акцій, покращання взаємодії із клієнтами.

Використання алгоритмів для аналізу даних користувача дозволяє надавати їм персоналізовані рекомендації щодо використання товарів або послуг. В першу чергу, це спостереження за поведінкою покупців для пропозиції товарів та послуг, які можуть їх зацікавити. Аналіз даних про покупців здійснюється з використанням алгоритмів машинного навчання для виявлення та розуміння їх поведінки, уподобань та поштовхів до здійснення покупки. Аналіз поведінки споживачів здійснюється також за допомогою моніторингу і аналізу даних з онлайн-магазинів, включаючи перегляди товарів, деталі покупок, рецензії та рейтинги. Для спостережень за процесом покупки використовуються сенсори, камери, RFID-мітки та інші технології для відстеження руху покупців та їхньої взаємодії з товарами.

ШІ використовує аналіз даних для прогнозування попиту на товари, що дозволяє оптимізувати запаси та управління ланцюгом постачання. Крім того, системи ШІ можуть автоматизувати процес управління запасами, забезпечуючи оптимальний рівень наявності товарів і заздалегідь повідомляти про проблеми із наявністю певних товарів на складі.

За допомогою чат-ботів та віртуальних асистентів для підтримки клієнтів відбувається вирішення питань та надання інформації про товари та послуги. Також алгоритми ШІ можуть обробляти та відповідати на запитання клієнтів в реальному часі, поліпшуючи якість обслуговування.

Можливе використання даних для визначення ефективності рекламних акцій та знижок та для створення персоналізованих повідомлень та пропозицій для покупців через канали електронної пошти або соціальних мереж.

ШІ дозволяє динамічно управляти цінами, враховуючи різноманітні фактори, такі як попит, конкуренція та стратегії маркетингу. Системи ШІ допомагають аналізувати ціни конкурентів та пропонувати оптимальні стратегії ціноутворення. В результаті відбувається оптимізація цін на товари в режимі реального часу.

Системи ШІ можуть виявляти незвичайні патерни та аномалії в платіжних операціях, що допомагає виявляти шахраїв та зменшувати ризик фінансових втрат.

Використання ШІ дозволяє створювати інтерактивні та іммерсивні віртуальні магазини, які покращують взаємодію з клієнтами та забезпечують новий рівень комфорту при покупках.

Основними перевагами введення штучного інтелекту у бізнес-процеси торгового підприємства є зниження витрат на виробництво, продажі, контроль доставки та скорочення інших статей видатків організації, значні спрощення буденних процедур та скорочення часу на їх виконання, що дає можливість для сфери творчого розвитку та прояву ініціативи з боку працівників [3].

Штучний інтелект в оптовій та роздрібній торгівлі відкриває широкі можливості для покращення ефективності операцій та забезпечення більшого задоволення клієнтів.

Список використаних джерел

1. BRAINBERRY. Delivery excellence. 8 прикладів використання штучного інтелекту в рекламі та роздрібній торгівлі. 2019. URL: <https://brainberry.ua/uk/newsroom/blog/8-examples-of-ai-in-retail-and-advertising>

2. Іванова І. В., Боровік Т.М., Залозна Т.Г., Руденко А.Ю. Використання штучного інтелекту в маркетингу. *МАРКЕТИНГ І ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ*, 2023. v. 7, n. 2, p. 32-42.

3. Загарчук В.І., Клим О.С., Антохова І.М. Використання штучного інтелекту в торгівлі. *International scientific e-journal ЛОГОΣ. ONLINE*. 2020. 15. DOI 10.36074/2663-4139.15.10

Ціпурида В. С.,

канд екон. наук, доцент кафедри менеджменту ДТЕУ

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ У СУЧАСНОМУ БІЗНЕСІ

Війна звела до абсолюту суспільний запит на справедливість у різноманітних її проявах, вимагаючи зміну цінностей, пріоритетів, трендів. Українське суспільство більше не влаштовує той стан речей, який існував раніше. Позбавлений бюрократичних кайданів, які суттєво стримують розвиток державного сектору, бізнес може стати реальним агентом змін, утверджувати ті цінності, які сьогодні дорогою ціною виборюються на полі бою і роблять свій внесок у майбутнє.

Прогнозується, що у найближче десятиліття Україна зіштовхнеться з безпрецедентно масштабними змінами. Ці зміни будуть продиктовані не лише зміненими запитом післявоєнного суспільства, а й глобальними трендами: технологічним прогресом, діджиталізацією, глобалізацією та кліматичними змінами. А українському бізнесові, який є головною артерією життєздатності економіки, – стати в авангарді цих всеосяжних та інтенсивних трансформацій [1].

Тому, бізнес має не лише відповідально ставитися як до свого продукту, так і до свого споживача, а й декларувати активну соціальну позицію. Орієнтація на соціально відповідальний бізнес є світовим трендом. Отже, війна в Україні не послабила вимоги до соціальної відповідальності, а навпаки – лише посилила їх. Україна щодня виборює своє право на існування і право на майбутнє для прийдешніх поколінь. Кожен з нас несе відповідальність за це майбутнє. Цілі сталого розвитку є одними із визначальних для міжнародного бізнесу при побудові стратегій і політик [2].

Щоб подолати наслідки соціальної кризи, реалізувати проєкти, направлені на відбудову країни, буде потреба у значних інвестиціях. І для потенційних інвесторів хорошим сигналом стане те, що бізнес в

Україні є ESG-свідомим. Якщо кожен український бізнес обере такий шлях, це стане неоціненним внеском в майбутнє України, як квітучої, перспективної держави, яка є відкритою для іноземних інвесторів [3].

Глобальна перспектива сьогодні керує світом. Змінюються соціальні контексти, технології, геополітична та демографічна ситуації. Переоцінити пріоритети працівників змусив ще локдаун. За цей період мільйони людей у всьому світі втратили роботу, а загальний рівень добробуту суттєво знизився. Але, локдаун і допоміг засвоїти деякі позитивні уроки, наприклад, те, що ефективно працювати співробітники можуть й з дому, що є великою перевагою. В Україні кадрова ситуація ще драматичніша, адже з пандемії ми одразу ввійшли в повномасштабне вторгнення, яке досі триває. [4].

Отже, на Україну (зрештою, як і на світ) насувається новий тренд: масове переформатування ринку праці. Першу скрипку в цьому процесі відіграватиме зміна парадигми політик управління людським капіталом. Управління людським капіталом – це важлива складовою успіху будь-якого бізнесу. Тож бізнес, який прагне працювати на європейському ринку, зобов'язаний у своїй діяльності відповідати внутрішнім та зовнішнім вимогам, нормам та стандартам Європейського Союзу. Прозорість діяльності, громадський контроль і публічність – це основні фактори, які сьогодні висувуються до державних органів. [5].

У сучасному суспільстві держава не може бути антагоністом бізнес-середовища, а має бути основним партнером бізнесу. Міцна, стійка взаємодія державних інституцій та приватного сектору гарантує поступальний рух вперед. Отже, входження підприємства у єдиний ритм розвитку із зовнішнім середовищем – це врівноваження ним 3-х факторів: *індивідуального* (дотримання особистих інтересів і цілей для свого розвитку), *колективного* (узгодження своїх інтересів і цілей, а також інтересів і цілей партнерів, споживачів, постачальників), і *соціального* (дотримання інтересів і цілей розвитку суспільства).

Список використаних джерел

1. Орлова, В. М., Бородінчик, Ю. А. Інноваційний розвиток України як складова соціально-економічно стратегії розвитку держави. / В. М., Орлова, Ю. А. Бородінчик, // *Економічний простір*, 2019, № 147. С. 90-102.

2. Поляков В.А. Філософія управління змінами. – Кропивницький: АРГОС, ТОВ, 2022. – 88 с.

3. Федулова Л.І. Концептуальні засади формування інноваційної системи підприємств / Л. І. Федулова // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 10. – С. 195-205. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2014_10_26

4. Чабан Г. В. Формування персоналу підприємства: фактори і методи / Г. В. Чабан, В. Г. Чабан, Л. В. Тірбах // Економічний вісник університету. – 2023. – Вип. 56. – С. 49-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esvu_2023_56_8

5. Яцкевич, І. Інноваційна політика України у післявоєнний період. / І. Яцкевич // *Економіка та суспільство* – 2022. – Вип.39. – С. 49-53. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-53>

Шарко В. В.,
д-р екон. наук, проф.,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
Андрусенко Н. В.,
канд. екон. наук, доц.,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ІНСТРУМЕНТИ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ

Internet-галузь принципово перевершує за частотою і швидкістю змін будь-яку іншу галузь. Щороку з'являються нові інструменти Internet-маркетингу: соціальні мережі, таргетинг, мобільні додатки тощо. Систематизація інструментів, методів необхідна для розуміння доцільності використання тих чи інших засобів просування у мережі Internet.

Незалежно від сфери діяльності, розмірів та конкурентних позицій на ринку, підприємства торгівлі отримують доступ до світового ринку, нових інструментів просування продукції/послуг на ринках, різноманітних способів взаємодіяти із цільовою аудиторією, більш повно задовольняти їх потреби і бажання.

У своїй роботі автори [1] умовно Internet-інструменти в маркетингу поділяють на такі типи (рис. 1).

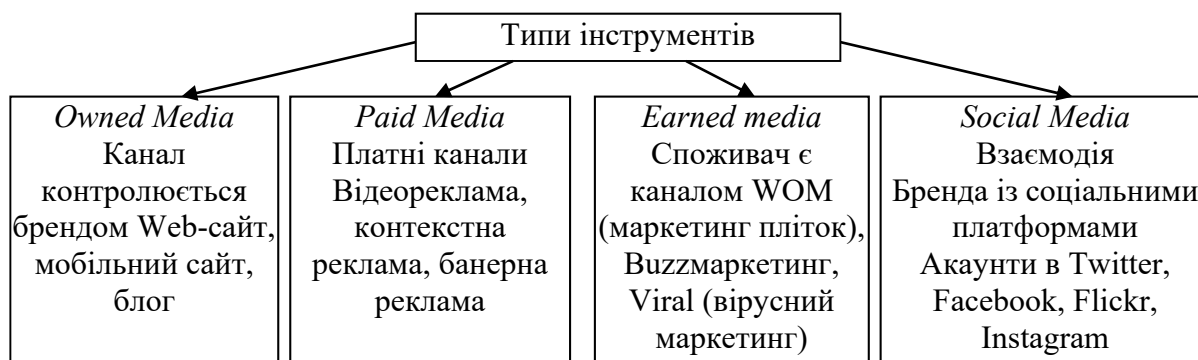

Рис. 1. Типи інструментів Internet-маркетингу
Складено авторами на базі [1]

За результатами аналізу наукових джерел та аналітичних звітів практиків підприємств торгівлі нами систематизовано перелік інструментів. При цьому їх не потрібно вважати тактичним планом розвитку підприємства сфери торгівлі або стратегією просування продукції (сировини). Кожний тип інструмента та вид методу може виявлятися ефективним для певного підприємства й абсолютно непотрібним та неефективним для іншого, тому маркетолог виходячи із цілей підприємства використовує виключно необхідні інструменти у рамках стратегії Інтернет-маркетингу.

До завдань щодо розвитку Інтернет-маркетингу у господарській діяльності підприємств сфери торгівлі, відносимо: маркетингові дослідження та аналіз ринкових можливостей: дослідження, оцінка факторів маркетингового макросередовища підприємства; збір, аналіз маркетингової інформації; прогнозування кон'юнктури ринку; вивчення структури відповідного ринку; аналіз мікросередовища підприємства; формування маркетингової інформаційної системи; сегментація, вибір цільових ринків і сегментів (в т. числі B2C, B2B), вивчення цільової аудиторії, позиціонування: оцінка і вибір найбільш перспективних ринкових сегментів; збір інформації про цільову аудиторію та її аналіз (ринок B2C: вік, географія, інтереси, захоплення, потреби/проблеми, бажання, страхи, час перебування в мережі Інтернет і т.п.; ринок B2B: сфера діяльності, розміри, галузь, географія, особливості співпраці тощо); дослідження конкурентів і конкурентного середовища: джерела надходження і кількість трафіку; кількість переглядів сторінок та час перебування на веб ресурсі; посилення, ключові запити; основні контакти із споживачами; інтереси споживачів; ефективність контенту; кількість передплатників; частота публікацій; історія постів та ін.

Список використаних джерел

1. Ілляшенко С.М., Іванова Т.Є. Інструменти та методи просування продукції в Internet: аналітичний огляд. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2015. № 3. С. 20-32.

Штурмак О. О.,
студентка ФМТП 1-4 ДТЕУ
Каховська О. В.,
д-р екон. наук, проф.,
професор кафедри менеджменту ДТЕУ

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ІННОВАЦІЇ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах питання управління корпоративною соціальною відповідальністю (КСВ) виступають передумовою формування і досягнення загальноуправлінських цілей підприємств незалежно від форми їх власності, масштабів ведення бізнесу та сфери діяльності. Однозначно, що глобалізаційні процеси, що відбуваються сьогодні, спричиняють необхідність адаптації методів ведення бізнесу всіх міжнародних економік.

Зокрема, Україна не є виключенням, де сучасні реалії вимагають від компаній дотримання екологічної та соціальної відповідальності перед суспільством і все більше компаній починає усвідомлювати, що їхні дії мають велику ціну. КСВ у нас в країні є ще досить новим поняттям, яке передбачає запровадження єдиного системного підходу в управлінні бізнес-процесами з метою забезпечення позитивного впливу на суспільство.

Тому, соціальна відповідальність вимагає від бізнесу прийняття відповідальності за свої дії та урахування інтересів не тільки акціонерів, але й споживачів, співробітників, громадськості та природи. Соціальна відповідальність стає необхідним елементом стратегії розвитку кожного бізнесу та все ж існує необхідність у постійному вдосконаленні соціальної відповідальності бізнесу. Зі змінами в соціально-економічному середовищі та змінюються вимоги суспільства. Від підприємств вимагають постійного оновлення своїх підходів та стратегій. Бо розуміння викликів та перспектив майбутнього дозволить бізнесу адаптуватися до змін і підтримувати високий рівень соціальної відповідальності.

Саме ініціативи та інновації бізнесу, здатні збільшити прибутковість, вводячи КСВ, прагнуть досягти двох цілей: збільшити свій вплив і знизити ризики. На мою думку, вирішуючи проблеми суспільства, вони забезпечують себе і необхідною кількістю співробітників, і достатнім числом клієнтів, і створюють собі гідну репутацію.

Більшість компаній в Україні, майже 89% проводять освітні проекти і працюють над поліпшенням умов праці та розвитком персоналу, 62,5% займаються ініціативами в сфері екології, 91% співпрацюють з громадськими організаціями та благодійними фондами, а 24% компаній в Україні вже мають закладений бюджет на проекти корпоративної соціальної відповідальності.

Шляхом інтеграційних процесів, підприємства України долучаються до новітніх технологій, що дозволяє підвищувати науково-технічний рівень їх розвитку. Також підприємства можуть долучитися до сучасних науково-технічних розробок, якими володіють ТНК та мати доступ до унікальних ресурсів та технологій інших країн.

До основних напрямків розвитку КСВ бізнесу в Україні належить: забезпечення нормативно-правової бази та створення стратегії (концепції) розвитку соціальної відповідальності бізнесу; допомога ТНК та великих українських компаній, які вже задіяні у КСВ та вдавання все більшої кількості українських підприємств до принципів корпоративної соціальної відповідальності.

Вже з 2022 року і до сьогодні все більше підприємців зрозуміли важливість благодійності. Тому, трендом стало передавати частину свого прибутку різноманітним благодійним організаціям, які допомагають військовим, тваринам, дітям, хворим, пенсіонерам, переселенцям та іншим. Іншою тенденцією у суспільстві стало надання певних пільг військовим або їх родичам, наприклад, послуги із великою знижкою або взагалі безкоштовно.

Отже, соціальна відповідальність бізнесу не лише сприяє покращенню підприємства, але й має значимий вплив на стосунки зі зацікавленими сторонами та довгострокову стійкість. Подальший розвиток КСВ в Україні має великі перспективи і зараз навіть невеликі підприємства України зрозуміли свою важливість для соціальних змін у країні, що значно прискорило поширення цінностей КСВ.

Список використаних джерел

1. Волинець У. А. Економічні засади регулювання соціально відповідальної діяльності суб'єктів економіки в Україні [Текст] : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Рівне, 2016.

2. Офіційний веб-сайт CSR Ukraine. URL: <http://csr-ukraine.org>

Яковенко Р. В.,
канд. екон. наук, доц.,
доцент кафедри маркетингу, менеджменту та економіки,
Економіко-технологічний інститут імені Роберта Ельворті,
м. Кропивницький, Україна

ІННОВАЦІЙНІСТЬ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Відповідно до проєкту Закону України «Про основи продовольчої безпеки України», «продовольча безпека України ... – здатність держави задовольняти потреби населення в харчуванні на рівні не нижче медичних обґрунтованих норм гарантована наявністю відповідних ресурсів, потенціалом внутрішнього виробництва, незалежно від внутрішніх і зовнішніх умов (погроз) спроможність забезпечити сприятливу демографічну динаміку, збереження генофонду нації, сталість розвитку, інтеграцію країни у світовий економічний простір, суверенітет і незалежність» [1]. У той же час, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» [2] вносить корективи лише у сферу регулювання відносин стосовно землеустрою, землеволодіння та землекористування, залишаючи поза увагою законодавця безліч інших важливих питань, на які ми звернемо увагу нижче.

Економічний зміст категорії «продовольча безпека», як правило, розкривається з позицій споживача. Але в світлі загострення продовольчої кризи в сучасних умовах глобалізації економіки, на нашу думку, до трактування сутності продовольчої безпеки не в останню чергу слід підходити і з позицій виробника [3, с. 110]. Саме такий підхід збалансовує дію ринкового механізму, визначає пріоритетні завдання у сфері саме продовольчої безпеки.

Загалом втрати в м'ясомолочному напрямі у галузі тваринництва оцінюється у 15%, але у ряді великих тваринницьких ферм та м'ясокомбінатів, які територіально розташовані неподалік зони активних бойових дій цей відсоток може бути значно більшим. За оцінками профільної асоціації зменшення виробництва молока підприємствами всіх форм власності може скласти 16%. Через брак коштів у торговельних мережах сільгосптоваровиробники стикаються з проблемами своєчасного розрахунку за здану продукцію, крім того відчувається негативний вплив від неконтрольованого імпорту [4].

Серед визначальних причин, що призвели до скорочення пропозиції фасованих круп, і підняття на них цін, а також фактичного зникнення з продажу окремих видів вагових круп, слід віднести: загальний хаос у системі виробництва та логістики, пов'язаних з неможливістю прогнозування розвитку подій на фронті, подорожчання пального, ускладнення шляхів транспортування продукції до магазинів (блок-пости, погіршення шляхів та інфраструктури), а також бажання власників торговельних мереж нажитись на людському горі [5, с. 401].

В Україні прослідковується екстенсивний характер розвитку як сільського господарства, так і більшості секторів економіки. Обсяги виробництва сільськогосподарської продукції значно відстають від сусідніх країн зі схожими географічними та кліматичними умовами, а за період 1990-2010 рр. відбулося подальше скорочення виробництва багатьох сільськогосподарських культур (за винятком зростання виробництва насіння соняшника та незначного збільшення обсягів виробництва картоплі та овочів) [6, с. 71-72].

Список використаних джерел

1. Про основи продовольчої безпеки України : Проект Закону України від 08.04.2011 № 8370. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF6GI00A?an=3> (дата звернення: 06.04.2023).

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 № 2145-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text> (дата звернення: 06.04.2023).

3. Зеленська О. О. Система продовольчої безпеки : сутність та ієрархічні рівні. *Вісник ЖДТУ. Серія : Економічні науки*. 2012. № 1 (59). С. 108–112.

4. Бойко В. О., Бойко Л. О. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 41. – URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27> (дата звернення: 06.04.2023).

5. Яковенко Р. В., Іванченко М. Р. Управління процесами ціноутворення на деякі продовольчі товари в умовах російської агресії. *Actual priorities of modern science, education and practice : Proceedings of the XXI International Scientific and Practical Conference (May 31-03 June, 2022, Paris, France)*, Paris, France. P. 398-401.

6. Крупін В. Є., Пушак Я. Я. Аспекти формування продовольчої безпеки України. *Економічні інновації*. 2012. Вип. 47. С. 70-80.

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЄКТАМИ ТА СТАРТАПАМИ

Климанський В. І.,
аспірант ДТЕУ

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ АНАЛІЗУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Інноваційні інструменти управління підприємствами у сфері електронної торгівлі є ключовим елементом для досягнення конкурентної переваги та підвищення ефективності підприємств. Це особливо стає більш актуальним в ситуацію значної ринковою невизначеності, а також військових ризиків в Україні.

Існує ряд інноваційних інструментів аналізу управління бізнес-процесами підприємства та його аналітики, спрямованих на покращення ефективності та конкурентоспроможності підприємств. До них належить аналітика великих даних (Big Data Analytics), яка дозволяє використовувати об'ємні дані для виявлення тенденцій та управління запасами. Машинне навчання та штучний інтелект використовуються для автоматизації процесів та персоналізації обслуговування клієнтів. Інтернет речей включає в себе використання зв'язаних між собою пристроїв для збору даних про товари та інфраструктуру та уподобання клієнтів.

В сучасних умовах кібербезпека виходить на перший план в онлайн-ритейлах, тож блокчейн технології забезпечують безпеку та відстеження транзакцій, а також управління ланцюгом постачання. Дана технологія вже є перевіреним фактором забезпечення безпеки обміну даних. Підтвердженням цьому є її застосування застосунком Дія [1]. Автоматизація робочих процесів полягає в використанні роботів-програм для рутинних завдань. Інтерактивна аналітика та візуалізація даних використовуються для аналізу та візуалізації результатів, що допомагає в ухваленні обґрунтованих рішень на основі даних. Використання цих інструментів окремо або в поєднанні може значно підвищити ефективність управління на підприємствах електронної торгівлі [2].

Примітним є використовуються інноваційних інструментів збору та аналізу даних, які спрямовані на оптимізацію різних

аспектів діяльності підприємств є аналітика великих даних (Big Data Analytics) що дозволяє використовувати великі обсяги даних для виявлення тенденцій у попиті, аналізу ринку та покращення стратегій продажу. Машинне навчання та штучний інтелект застосовуються для автоматизації процесів, відбору персоналізованих пропозицій для клієнтів, а також прогнозування попиту на товари та послуги.

Інтернет речей (IoT) дозволяє збирати дані про стан товарів, роботу обладнання та інфраструктуру, що допомагає підвищити ефективність управління ланцюгом постачання та забезпечити якість обслуговування. Застосування таких інструментів, як аналітика великих даних, машинне навчання, Інтернет речей, блокчейн технології та інші, дозволяє підприємствам ефективно реагувати на зміни в ринкових умовах, забезпечувати стабільність управління та підвищувати конкурентоспроможність. Автоматизація робочих процесів допомагає зменшити рутинну працю та збільшити ефективність використання ресурсів підприємства. Інтерактивна аналітика та візуалізація даних дозволяють керівництву швидко аналізувати результати та приймати обґрунтовані стратегічні рішення на основі цієї інформації. Комбінація цих інструментів дозволяє підприємствам ефективно управляти бізнес-процесами в сфері електронної торгівлі та забезпечувати стабільний розвиток на ринку в сучасних умовах підвищених ризиків і нестабільності.

Список використаних джерел

1. Вперше в історії блокчейн технології інтегрують в український додаток держави у смартфоні «Дія» URL: <https://noworries.news/vpershe-v-istoriyi-blokchejn-tehnologiyi-integruyut-v-ukrayinskyj-dodatok-derzhavy-u-smartfoni-diya/>

2. Statistics and Market Data about E-commerce. URL: <https://www.statista.com/markets/413/e-commerce/>

3. Зелена книга. Ринок електронної комерції. URL: <https://regulation.gov.ua/book/117-zelena-kniga-rinok-elektronnoi-komercii>

Чайченко С.,
д-р фіз.-мат. наук, проф.,
проректор з науково-педагогічної роботи,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Шулик Т.,
канд. пед. наук, доц.,
керівник підрозділу моніторингу якості вищої освіти,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Ольховська Ю.,
спеціаліст підрозділу моніторингу якості вищої освіти,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО АКСЕЛЕРАТОРА GСИР ДЛЯ ІННОВАЦІЙ, ТЕХНОЛОГІЙ ТА СТАРТАПІВ У ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

У світі та в Україні зокрема реалізується проєкт «Глобальна інноваційна програма екологічно чистих технологій для малих та середніх підприємств України» (далі – Проєкт), який є частиною глобальної ініціативи, спрямованої на просування інноваційних технологій та створення екосистеми підтримки інноваційного підприємництва.

З січня 2019 року Організацією Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО) за підтримки Глобального екологічного фонду (ГЕФ) було розпочато впровадження Проєкту в Україні [1]. У 2021 році за підтримки ЮНІДО було утворено мережу регіональних акселераторів на базі таких університетів України: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ), Чорноморський національний університет імені Петра Могили (м. Миколаїв), Херсонський державний університет (м. Херсон), Сумський державний університет (м. Суми), Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ). Метою діяльності акселераторів було відбір, навчання команд та підтримка стартап-проєктів, спрямованих на запровадження «чистих» технологій.

Протягом 2021-2022 рр. командою Регіонального акселератора GСИР для інновацій, технологій та стартапів у Донецькій області (далі – Регіональний акселератор), створеного на базі ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», було проведено два онлайн-конкурси стартап-проєктів.

Основні етапи діяльності Регіонального акселератора були побудовані на методології Проєкту та передбачали наступне:

1. *Проведення конкурсу* – оголошення конкурсу та відбір команд для участі в наступному етапі.

2. *Навчання в Бізнес академії* – було побудовано на 20 Бізнес елементах GCIP [2, с. 90], які відібрані команди поступово опанували, проєктуючи їх на свої стартапи. Під час участі у Бізнес академії команди активно взаємодіяли з тренерами та закріпленими за ними менторами.

3. *Фінальне суддівство* – оцінювання удосконалених презентацій стартапів, які були підготовлені під час навчання в Бізнес академії, консультування з тренерами та менторами та відбір переможців.

Далі наведемо деякі статистичні дані щодо кожного з проведених онлайн-конкурсів:

	I конкурс, травень 2021 р. – серпень 2021 р.	II конкурс, жовтень 2021 р. – січень 2022 р.
Подані стартап-проєкти	12	19
Відібрані стартап-проєкти	10	10
Команда акселератора	5	5
Тренери	10	10
Ментори	3	3
Члени команд	17	18
Судді півфіналу	7	7
Судді фіналу	7	7

Усі команди, відібрані до Регіонального акселератора, мали можливість отримати консультативну, організаційну, інформаційну підтримку. Водночас, команди-переможці – фінансову підтримку на реалізацію своїх стартапів (виготовлення прототипів, отримання охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності тощо).

Ураховуючи позитивний досвід роботи Регіонального акселератора, задля створення інноваційних рішень у галузі чистих технологій, навесні 2024 року планується проведення третього онлайн-конкурсу стартап-проєктів, які мають бути спрямовані на розгортання інноваційних чистих рішень (технологій), зокрема на вирішення потреб післявоєнної реконструкції.

Список використаних джерел

1. Глобальна інноваційна програма чистих технологій для МСП в Україні. URL: <https://gcipukraine.com/> (дата звернення: 05.03.2024).

2. Global Cleantech Innovation Programme (GCIP) : Acceleration Guidebook. URL : <https://www.unido.org/sites/default/files/unido-publications/2023-11/GCIP%20Acceleration%20Guidebook.pdf> (дата звернення: 05.03.2024).

ЗАХИСТ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ Й МІЖНАРОДНИЙ ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ

Жуковська В. М.,
д-р екон. наук, професор кафедри менеджменту ДТЕУ
Миколайчук І. П.,
канд. екон. наук, професор кафедри менеджменту ДТЕУ

СТРАТЕГІЯ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ВИКЛИКІВ

Інтелектуальна власність відіграє ключову роль у стимулюванні інновацій та розвитку технологій. Пріоритет в частині інтелектуальної власності також передбачено Глобальною інноваційною стратегією (візія) України 2024. Провідні країни світу активно конкурують і співпрацюють у цій сфері, намагаючись забезпечити своїм компаніям конкурентні переваги та захист від незаконного використання та копіювання інтелектуальної власності. Азія, Європа та Сполучені Штати Америки відомі своєю активною діяльністю в галузі інтелектуальної власності: кожна з цих країн має свої унікальні особливості та переваги у розвитку технологій і захисті прав власності [1]. Відповідно до Звіту Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ/WIPO) світова патентна діяльність у 2023 році встановила новий рекорд: було подано 3,457 млн патентних заявок – і, це головний індикатор у сфері інтелектуальної власності [2]. Лідерами патентування Китай, США, Японія, Республіка Корея, Німеччина. Дослідження конкуренції та співпраці між ними дозволяє краще зрозуміти динаміку інноваційного середовища у світовому просторі.

Із зростанням використання цифрових технологій зростає кількість порушень об'єктів права інтелектуальної власності. Відповідно, компанії повинні бути готові до захисту своїх інноваційних розробок та даних в цифровому середовищі. Простий доступ до інформації через Інтернет створює серйозні виклики у сфері захисту авторських прав, товарних знаків та іншої інтелектуальної власності [1]. Захист конфіденційної інформації, що зберігається в хмарних сервісах, стає все більшою проблемою для компаній, що потребує посилення інформаційного забезпечення від кібератак.

В сучасному цифровому світі, де технології швидко розвиваються, а обмін інформацією стає все більшим та ширшим, захист інтелек-

туальної власності стає надзвичайно важливою стратегічною метою для компаній усіх розмірів та галузей [3]. На користь розробки або посилення стратегії захисту даних, які відповідають цифровим глобальним викликам свідчить той факт, що перманентно виникають судові суперечки між великими технологічними компаніями щодо патентних прав. Відомими є приклади порушення інтелектуальної власності, які спричинили значні правові наслідки для відомих компаній як то: судова справа між Apple і Samsung щодо порушення патентів на мобільні технології, зокрема дизайну та інтерфейсу пристроїв. Apple звинуватила Samsung у копіюванні дизайну iPhone і iPad, що призвело до судового процесу та мільйонних виплат [4]. Volkswagen стала об'єктом широкомасштабного скандалу (2015 р.), пов'язаного зі спекулятивним програмним забезпеченням, що маніпулювало даними про викиди в автомобілях під час тестів на викиди. Це призвело до суттєвих фінансових втрат і збитків для компанії, а також порушення законодавства про інтелектуальну власність. Nike часто стикалася з проблемами підробки своїх товарів у різних частинах світу.

Компанія Microsoft також активно бореться з піратством свого програмного забезпечення, виявляючи та переслідуючи компанії та особи, що використовують нелегальні копії їхніх продуктів. Проведення ретельного аналізу з визначення існуючих патентів або інших форм інтелектуальної власності на етапах ініціації та розробки інновацій допоможе уникнути порушення інших патентів і захистити інтелектуальну власність компанії від можливих спорів.

Отже, розробка та реалізація сформованих цілей ефективної стратегії захисту інтелектуальної власності стає невід'ємною частиною бізнесу в умовах цифрових викликів. Наведені приклади свідчать, як навіть великі та впливові компанії можуть стикатися з проблемами порушення інтелектуальної власності, що може призвести до серйозних репутаційних втрат. Захист об'єктів інтелектуальної власності у процесі їх комерціалізації дозволяє компаніям зберігати унікальні конкурентні переваги.

Список використаних джерел

1. Zhukovska V., Goi V., Cherednychenko V., Zabolotna O., Shyshliuk V. Economic challenges of intellectual property in the digital era: legal, economic and social aspects. *Revista Electrónica De Investigación En Ciencias Económicas*. 2023. 11(21), 235-262. URL: <https://doi.org/10.5377/reice.v11i21.16553>.

2. Щорічний звіт ВОІВ: головні тенденції розвитку інтелектуальної власності у світі. URL: <https://nipo.gov.ua/shchorichnyi-zvit-wipo>.

3. Миколайчук І.П., Сичова Н.В. Інтелектуальний капітал як основа розвитку компетенцій підприємства торгівлі. *Проблеми економіки*. 2018. №3(36). С.221-227.

4. Спир між Apple та Samsung: патентні права та дизайн мобільних телефонів та планшетів. <https://www.bca.education/spir-mizh-apple-ta-samsung-bl/>

Коваленко Т. В.,
молодший науковий співробітник
відділу питань захисту прав інтелектуальної власності
Науково-дослідного Інституту інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ НА ТОРГОВЕЛЬНІ МАРКИ

Відповідно до п. 1 статті 1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» «торговельна марка – позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб;» [1]. При використанні чи неодноразовому знайомстві з тим чи іншим товаром або послугою споживач мимоволі переносить своє відношення до товару або послуги з певною торговельною маркою, у результаті чого остання починає асоціюватися з визначеними властивостями і якістю. При цьому торговельна марка виконує роль засобу, що приваблює споживача, і може розглядатися як елемент, що інформує споживача про наявність у придбаному товарі чи послугі тих чи інших характерних властивостей, що задовольняють його потреби і смак. Вона символізує стабільність якісних характеристик і властивостей товарів і послуг. При цьому дані фактори не тільки визначають якість кожної окремої товару і послуги, але й передбачають стабільність якості всіх наступних таких же товарів і послуг з даною торговельною маркою.

Для досягнення комерційного успіху виробничим структурам необхідно створювати товари і послуги, які, незважаючи на існування однорідних на ринку, можуть привернути увагу споживачів. Це стосується і структур малого та середнього бізнесу, і великих

компаній-власників торговельних марок. Інноваційні проєкти особливо важливі для організацій малого та середнього бізнесу, оскільки вони не взмозі конкурувати із великими підприємствами та компаніями у питаннях витрат та цінової політики. Однак, завдяки новизні, інноваціям наданих товару і послугі, власники торговельних марок, як одного з об'єктів інтелектуальної власності, здатні задовольнити потреби більш широкої аудиторії споживачів і завдяки цьому збільшувати свій прибуток.

Успіх відомих виробників світу у створенні конкурентоздатних виробів і послуг перш за все залежить від їх інноваційної діяльності, що направлена на створення принципово нових товарів і послуг.

На теперішній час конкурентів стало стільки, що варто припуститися помилки у веденні бізнесу, як у той же час цей бізнес може достатися комусь із партнерів, конкурентів або взагалі стороннім особам. При цьому надія повернути собі втрачене буде мінімальною.

У середовищі, що на теперішній час швидко змінюється, власники торговельних марок повинні постійно переглядати направленість своєї діяльності, тобто приймати рішення досить швидко, рішення про припинення випуску одних товарів або про припинення надання певних послуг, покращення інших товарів і послуг. Такі рішення є ризикованими, але вони надзвичайно важливі для подальшого розвитку підприємства та задоволення потреб споживачів.

Саме створення торговельної марки має своєю ціллю здобуття споживацької прихильності. Посилення торговельної марки та просування її на ринку залежить від такого актуального фактора, як використання інновацій.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV «інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери;

інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг; (...)

інноваційна продукція – нові конкурентоздатні товари чи послуги, що відповідають вимогам, встановленим цим Законом;» [2].

Завдяки інноваційним проєктам компанії мають велику перевагу перед іншими у веденні бізнесу. На відміну від своїх конкурентів компанії, що сприймаються споживачами, як інноваційні, найчастіше

мають можливість назначати більш високі ціни на свої товари і послуги. Це призводить до збільшення об'ємів прибутку та прискорення окупності товарів і послуг.

Інноваційна торговельна марка значно скорочує для компанії час на досягнення необхідного об'єму продаж. Споживачі очікують від інноваційної торговельної марки прагнення нових шляхів розвитку і з більшою довірою відносяться до нових товарів і послуг цієї компанії. І звичайно, інноваційна торговельна марка найскоріше допоможе перетворити її у бренд – комплекс уявлень, думок, асоціацій, емоцій, ціннісних характеристик про товар, послугу, компанію у свідомості споживачів.

Інноваційна діяльність є одним із найважливіших напрямків економічного розвитку країни, задоволення потреб всіх сфер народного господарства та потреб споживачів.

Список використаних джерел

1. Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3689-ХІІ «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» із змінами та доповненнями в редакції від 21.07.2023 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text>

2. Закон України «Про інноваційну діяльність» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 36, ст.266). У редакції 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

Раїмов Р. І.,

канд. юрид. наук, викладач кафедри права ВТЕІ ДТЕУ

ПРАВО ОСОБЛИВОГО РОДУ ТА ТВОРЧИЙ ВНЕСОК ЛЮДИНИ

Правове регулювання неоригінальних об'єктів, згенерованих комп'ютерною програмою, вийшло на новий рівень. На рівні закону внесено правову визначеність щодо визначення правового режиму цих об'єктів.

Законодавець не вживає поняття «створено» щодо неоригінального об'єкту, натомість у законі вказано – «згенеровано комп'ютерною програмою». Це словосполучення додатково підкреслює

відсутність творчості людини в об'єкті, який генерується, а не «створюється» як твір, як результат власне творчої праці.

Відтак маємо законодавче поняття «неоригінальний об'єкт (не твір), який згенеровано(не створено) комп'ютерною програмою [1].

Право особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою врегульовано Законом України «Про авторське право і суміжні права» від 01 грудня 2022 року № 2811-ІХ, який набрав чинності 01 січня 2023 року (далі – Закон) [2].

Так згідно з частиною першою статті 33 Закону Неоригінальним об'єктом, згенерованим комп'ютерною програмою, є об'єкт, що відрізняється від існуючих подібних об'єктів та утворений у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі фізичної особи в утворенні цього об'єкта.

Відповідно до частини другої статті 33 Закону суб'єктами права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою, можуть бути особи, яким, з урахуванням вимоги, передбаченої частиною сьомою цієї статті, належать майнові права або які мають ліцензійні повноваження на передбачену частиною першою цієї статті комп'ютерну програму – автори такої комп'ютерної програми, їх спадкоємці, особи, яким автори чи їх спадкоємці передали (відчужили) майнові права на комп'ютерну програму або правомірні користувачі комп'ютерної програми.

Водночас частиною сьомою статті 33 Закону передбачено вимоги, які по суті означають, що в контексті використання неоригінальних об'єктів, згенерованих комп'ютерними програмами, суб'єкт користується правом особливого роду (*sui generis*), за умови, що дотримуються права власника(ів) на вихідний об'єкт, що використовувався для генерації нового неоригінального об'єкта.

Як відомо, авторське право виникає з факту створення об'єкту. І його (об'єкту) фізичне існування вже, ап'орі, вимагає і має на увазі існування автора. Принаймі, в діючих сьогодні авторсько-правових системах. У разі відсутності автора, об'єкт, який має усі ознаки об'єкту авторського права (вид, зміст, втілення у матеріальній формі) законодавчо не може бути визнаний саме об'єктом авторського права. Відповідно, розпоряджання ним можливе за правилами розпоряджання правами на матеріальний об'єкт, на річ.

Проте, специфіка таких об'єктів (можливість легкого їх копіювання, передання електронними каналами зв'язку, можливість їх фізичного існування у необмеженій кількості примірників, екстериторіальний характер розповсюдження, тощо) робить проблематичною

застосування до них норм речового права. І ми знову повертаємося до того, що або фізична особа має визнаватись автором твору і мати можливість розпоряджатися правами на нього, або має створюватись окрема система охорони і розпорядження прав, створених засобами штучного інтелекту, як прав особливого роду (*sui generis*) [3].

Отже, правове регулювання неоригінальних об'єктів, згенерованих комп'ютерною програмою, в Україні враховує відсутність творчого внеску людини у процес генерації таких об'єктів. Водночас є доцільним більш детально розмежувати поняття творчого внеску людини безпосередньо під час генерації об'єкту та при визначенні налаштування такої генерації. Творчий підхід людини до умов, заданих комп'ютерній програмі, може призвести до появи вже оригінальних об'єктів авторського права.

Список використаних джерел

1. Тарасенко Л.Л. Право особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою. Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності. (м. Київ, 26 квітня 2023 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2023. URL: <http://cpdpcipr.kpi.ua/article/view/278826/273481>.

2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01 грудня 2022 року № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2811-20>.

3. Дмитришин В.С. Розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності на об'єкти, створені з використанням штучного інтелекту. Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. 2023. Том 34 (73) № 4. URL: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.4/04>

ІННОВАЦІЙНА ФУНКЦІЯ БІЗНЕС-ОСВІТИ

Волошин А. С.,

студентка 1 курсу 4 групи ФМТІ ДТЕУ

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В БІЗНЕС-ОСВІТІ

В останні роки спостерігається стрімкий розвиток процесів, пов'язаних зі змінами у засобах передачі інформації, розвитком мережових структур, фундаментальними змінами у технологіях та можливостях впливу на аудиторію. Це свідчить про важливість ретельного вивчення проблем комунікаційного зв'язку та необхідність пошуку нових способів впливу на аудиторію з метою донесення до неї необхідної інформації. Традиційні методи навчання вже не мають тієї ефективності, яка необхідна для підготовки фахівців, готових до роботи в сучасному конкурентному середовищі. Тому впровадження інноваційних методів навчання в бізнес-освіту набуває все більшого значення. Якщо розглядати ці процеси в контексті освітніх галузей, то сучасні студенти є відкритими до світу, соціально активними, мобільними, обізнаними та цілеспрямованими. Вони не сприймають застарілі методи навчання і швидко втрачають інтерес до нього. Тому класичні лекційні та практичні формати навчання не відповідають потребам ринку праці в компетентних фахівців.

З огляду на зростаючу популярність онлайн-освіти, через певні обставини в світі та країні, став можливим вільний доступ до матеріалів курсів провідних університетів світу, таких як Гарвард, Стенфорд, Каліфорнійський університет, Берклі, Массачусетський технологічний інститут та Кембриджський університет, а також створення безкоштовної освітньої платформи (Prometheus, Coursera, EdEra, Udacity та ін.). [1, 2] Останніми роками все частіше використовуються інтерактивні методи навчання, що базуються на нових моделях взаємодії викладача та студента. На відміну від традиційної моделі, де викладач є джерелом інформації, а студент-її отримувачем новій моделі викладач виступає в ролі коуча, тобто заохочує критичне мислення студента, відкриває нові ракурси осмислення проблем, надає перевірені інструменти для їх вирішення та знаходить нові нестандартні підходи. У таких відносинах студенту відводиться роль дослідника, який навчається новим підходам до

вирішення реальних проблем у невизначеній ситуації, максимально наближеній до реалій ділового світу. Ця модель передбачає партнерство та активну роль. Ефективність навчання в таких умовах досягається активним використанням різних каналів комунікацій. Як відомо, аудіальний канал, який традиційно використовується в навчальному процесі, може забезпечити засвоєння лише 30% інформації, тоді як візуальний – близько 60 %, а кінетичний – понад 90 %. [4] Тому для кращого засвоєння матеріалу майбутні фахівці повинні не тільки слухати і дивитися, а й застосовувати отриману інформацію на практиці. До перевірених методів у навчальному процесі як засобів формування нових компетенцій майбутніх менеджерів належать візуалізація, рольові та ділові ігри, он-лайн комп'ютерні симуляції, вирішення кейсів, модерація, фасилітація, групові дискусії, мозкові штурми, дебати та переговорні турніри.

З врахуванням стрімкого розвитку технологій та змін у способах передачі інформації, а також зростаючої важливості підготовки фахівців, з'являється необхідність у впровадженні інноваційних методів навчання в бізнес-освіту. Це сприяє розвитку майбутнього професійного лідерства. Якість і практична цінність бізнес-освіти також підвищить конкурентоспроможність людських ресурсів на міжнародному ринку праці. Це підвищить цінність вищої освіти в Україні та сприятиме формуванню інтелектуальної бізнес-еліти.

Список використаних джерел

1. Тучківський Т. 7 кращих сервісів для он-лайн освіти // Т. Тучківський, сайт Inspired.com.ua [Електронний ресурс]. URL: <http://inspired.com.ua/ideas/sites/7-online-courses/>.
2. EdEra [Електронний ресурс]. URL: <https://ed-era.com/>
3. Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, І 74 перспективи. Збірник наукових праць. Випуск 5. / За ред. М.М. Козяра, Н.Г. Ничкало. – Львів: ЛДУ БЖД, 2017. – 400 с

Raksha N. V.,
PhD in Economics
Adjunct Professor in Leadership
Swiss UMEF University of Applied Science Institute

THE MAIN BUSINESS EDUCATION TECHNOLOGY TRENDS 2024

As the digital revolution accelerates, education technology (EdTech) will leave an indelible mark on lives and economies all over the world.

From filling in gaps in the workforce to the growing emphasis on mental health in education, technology is changing and enhancing the educational sector worldwide. And this phenomenon is touching all learners – whether that’s a child newly entering school or an experienced employer receiving Business Education (MBA) to deepen his knowledge.

The next 10 years will see 800 million K-12 graduates and 350 million post-secondary-school graduates globally, and expenditure on education around the world is set to hit \$10 trillion by 2030 [1]. In that growing global education ecosystem, Edtech is set to play a critical role.

As the sector evolves, five key trends are emerging. These trends are already shaping the world of EdTech and education – and will continue to do so for years to come for hundreds of millions of people around the world.

1. Upskilling: Training the workforce of the future.

Inexorable rise of automation, Artificial Intelligence (AI) and digitization is reshaping the job market. As a result, upskilling and reskilling the workforce have become imperative. According to the OECD (The Organization for Economic Co-operation and Development), nearly 1 billion jobs worldwide will undergo significant changes due to technology within the next decade [2].

This trend, of people using EdTech platforms to upskills for a changing job market, shows no signs of abating.

2. AI: Revolutionizing learning experiences.

AI is ushering in a new era of education, offering personalized and efficient learning experiences. AI in the education market is set to skyrocket, with estimates predicting a global increase of approximately \$21 billion by 2028 [3].

AI is being implemented in essentially every education technology company and will have a profound impact on business models and learners.

3. Talent: Drawing new talent to EdTech

Digitization and AI have unleashed top-tier talent into the EdTech sector. Accomplished professionals from tech giants are founding EdTech companies, recognizing the immense potential of this market. Entrepreneurs like Kyron's Rajen, Sizzle's Jerome Pesenti and Maximal Learning's Eran Megiddo bring a wealth of experience to capitalize on the opportunities and forge new innovations in the EdTech space.

4. Mental health: Shaping well-being

As the world transitions beyond the pandemic, the spotlight on mental health support in education is intensifying. Alarming statistics from the CDC's Youth Risk Behavior Surveillance Data underscore the urgency of the matter. Organizations like Hazel Health, Panorama Education, Thrive Global and Woebot, dedicated to addressing mental and socio-emotional challenges facing K-12 students and promoting healthier, happier lives are truly at the forefront of this work.

5. Outcomes: Prioritizing impact measurement

In the EdTech sector, the prioritization of impact and outcomes is critical. It is essential for building enduring businesses and driving effective education. Without robust outcomes data, assessing what works for end-users is challenging.

In K-12 education, a lack of data on product implementation and outcomes leads to districts trying an average of 2,591 EdTech tools annually, hindering efforts to address ongoing and pandemic-induced learning loss. Similarly, in workforce training, the US spent \$101.8 billion in 2023 [4]. In today's market, where there are millions of unfilled jobs and more that need to be upskilled, understanding the impact of investments is key.

Efforts to ensure inclusive, equitable, and accessible education are intensifying, and the demand for upskilling and reskilling among professionals is higher than ever. This is a time to embrace technology and deliver the most potent solutions to cater to the dynamic and evolving needs across learner levels.

References

1. Centre for the New Economy and Society. URL: <https://centres.weforum.org/centre-for-new-economy-and-society/home> (Access date: 18.03.2024).

2. The Organization for Economic Co-operation and Development URL: https://www.oecd-ilibrary.org/search?value1=edtech&option1=quicksearch&facetOptions=51&facetNames=pub_igoId_facet&operator51=AND&option51=pub_igoId_facet&value51=%27igo%2Foecd%27&publisherId=%2Fcontent%2Figo%2Foecd&searchType=quick (Access date: 18.03.2024).

3. World Economic Forum URL: <https://www.weforum.org/agenda/2024/02/these-are-the-4-key-trends-that-will-shape-the-edtech-market-into-2030/> (Access date: 18.03.2024).

4. 2023 Education Outcomes Report by Owl Ventures URL: <https://view.genial.ly/6525982780798f0011437cde> (Access date: 18.03.2024).

Рязанцева В. В.,

*канд. фіз.-мат. наук, доцент кафедри статистики
та економетрії ДТЕУ*

ВИЩА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Система освіти є невід’ємною складовою екосистеми інновацій. Висока якість усіх ланок освіти сприяє зростанню кількості інновацій в економіці, створює конкурентні переваги для національної екосистеми інновацій та ринку, позитивно впливає на підвищення продуктивності та врешті дозволяє досягти економічного зростання. Окремі складові системи освіти мають особливо великий вплив на зростання інноваційності економіки. До таких чинників належить якість природничо-математичної освіти (STEM-освіти), її практичність і наближеність до реальних науково-технічних проблем і потреб ринку, здатність освітньої системи розвивати «м’які» навички та якості, зокрема навички вирішення проблем, творчого підходу до вирішення проблем, застосування теоретичних знань, соціальної взаємодії, ініціативності [1].

Вища освіта України має бути конкурентоспроможною та соціально відповідальною, яка має високу довіру у суспільстві, інтегрованою у європейський освітній та дослідницький простори. Вища освіта формує фаховий та науково-освітній потенціал країни

шляхом реалізації якісних освітніх програм, досліджень і соціальних проєктів, демонструє динамічний розвиток інституцій та академічних спільнот на принципах академічної свободи, університетської автономії, доброчесності та інклюзивності.

Розвиток інформаційного суспільства та високотехнологічної економіки потребує масової вищої освіти, вимагає від кожної сучасної людини високого рівня освіченості та здатності до критичного мислення. Вища освіта стає необхідним стратегічним елементом безпеки суспільства. Стратегічним пріоритетом держави повинно бути максимально можливе без компромісів щодо якості охоплення населення країни вищою освітою, стимулювання здобуття другої та наступної вищої освіти в межах безперервної освіти дорослих.

Вища освіта має стати центром інноваційного розвитку, глибоко інтегрованим у ринкові процеси та в діяльність бізнесу. Університети мають бути центрами ефективних наукових парків, спрямованими на створення інновацій та технологій, успішну їх комерціалізацію та впровадження в економіку, співпрацю з бізнесом.

Інтеграція в інноваційний європейський простір є однією з тем, за якою працюють освітяни і науковці. Урядом України була схвалена Стратегія розвитку вищої освіти на 2022-2032 роки [2], яка визначає напрями розвитку системи вищої освіти на сучасному етапі розвитку суспільства та економіки країни.

Реалізація цієї Стратегії здійснюється трьома етапами, що передбачають:

перший (2022-2024 роки) – запровадження фінансової автономії закладів вищої освіти, вдосконалення системи управління ними, завершення гармонізації структури вищої освіти України відповідно до зобов'язань країн – членів Європейського простору вищої освіти, забезпечення обладнання для сучасних навчальних і передових науково-дослідних лабораторій;

другий (2025-2028 роки) – завершення модернізації мережі закладів вищої освіти, включаючи розбудову доступної інфраструктури закладів вищої освіти, та вдосконалення системи бюджетного фінансування вищої освіти, розширення діяльності із забезпечення освіти дорослих та інноваційної діяльності закладів вищої освіти, проведення оцінки ефективності прийнятих нормативно-правових актів, їх актуалізацію;

третій (2029-2032 роки) – розширення зв'язків освіти з наукою та бізнесом, інтеграцію до світового освітньо-наукового простору,

створення підґрунтя для подальшого розвитку вищої освіти, розроблення у 2032 році Стратегії розвитку вищої освіти на наступний період, узгодженої із стратегіями соціально-економічного, науково-технічного та інноваційного розвитку України, створення інтегрованої стратегії розвитку освіти, науки та інновацій.

Швидкі зміни, що відбуваються у суспільстві, технологіях, вимагають від фахівців як професійних, так і загальних компетентностей, зокрема здатності навчатися, критично та системно мислити, програмувати, працювати в умовах невизначеності, креативності, міжгалузевої комунікації, мультикультурності та володіння кількома, у тому числі англійською, мовами. Світовими трендами майбутнього є мультидисциплінарність освітніх і дослідницьких програм, свобода вибору і формування індивідуальної освітньої траєкторії.

Список використаних джерел

3. URL: <https://ain.ua/2023/12/15/minczyfry-predstavylo-strategiyu-rozvytku-innovacij-ukrayiny/>

4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>

ДОСВІД БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЙ ТА ГАЛУЗЕВИХ ОБ'ЄДНАНЬ У СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Багацька К. В.,

*д-р екон. наук, доц., доцент кафедри економіки
та фінансів підприємства ДТЕУ*

РОЛЬ АГЕНЦІЙ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В СИСТЕМІ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙ

Розвиток і активізація інноваційної діяльності є однією з пріоритетних цілей розвитку економіки країни, яка другий рік поспіль потерпає від повномасштабного вторгнення. Важливим завданням політики місцевого економічного розвитку є створення системи підтримки інновацій, яка має заохочувати молодих підприємців до створення і втілення в життя своїх бізнес-проектів, в тому числі і інноваційних.

Системою підтримки інновацій можна вважати комплексну структуру, що складається з інституційних, організаційних, правових, економічних та соціальних механізмів, спрямованих на стимулювання, розвиток та підтримку інноваційних процесів та діяльності в різних сферах економіки та суспільства.

Слід зазначити, що на загальнодержавному рівні систему підтримки підприємництва зокрема інноваційного, яка включає працюючі інституції підтримки бізнесу, платформу «Дія Бізнес», реалізовані програми фінансової підтримки бізнесу («Доступні кредити 5 – 7 – 9%»), система державних грантів для МСБ), заходи з промоції і допомоги у програмі «Horizont 2020», розвиток навчальних програм та освітніх ініціатив тощо можна вважати сформованою. На локальному ж рівні, інституційна складова системи підтримки і розвитку бізнесу, в тому числі і інноваційного, є недостатньо сформованою і має значний потенціал розвитку.

Про наявність резервів на місцевому рівні щодо удосконалення системи підтримки бізнесу, свідчить нерівномірність регіонального розподілу результатів грантової програми «Власна справа». Так, якщо у Львівській області спостерігалась найбільша активність щодо виграних грантових проектів – сукупно на суму 524,5 млн грн станом на 01.03.2024 р., більше 200 млн грантових коштів було отримано

підприємцями в Києві, Київській, Рівненській, Вінницькій та Івано-Франківській областях. Зрозуміло, що низька грантова активність спостерігається у областей, що межують із зоною проведення бойових дій, проте в Черкаській (76 млн грн), Закарпатській (40 млн грн) та Кіровоградській областях (44,9 млн грн) грантова активність також залишається на недостатньому рівні. Так, у Запорізькій області, частина якої окупована агресором, а решта території потерпає від наслідків бойових дій, грантова активність бізнесу за період 01.01.2022 – 01.03.2024 рр. була вищою, ніж на Закарпатті і Кіровоградщині, і підприємцями було залучено 64,2 млн грн грантових коштів [1].

Вважаємо, що важливу роль у підтримці інноваційної бізнес-активності на рівні МСБ в громадах можуть відіграти регіональні агенції місцевого економічного розвитку, що створюються місцевими радами як неприбуткові організації у формі комунальних установ чи комунальних некомерційних підприємств, з метою сприяння бізнес-активності та розвитку інновацій в громаді [2]. Регіональні агентства економічного розвитку можуть відігравати ключову роль у підтримці інновацій в наступних напрямках:

1) Створення екосистеми інновацій: формування сприятливого середовища для розвитку інновацій, включаючи сприяння взаємодії між підприємствами, університетами та дослідницькими установами, а також залучення інвестицій.

2) Фінансова підтримка: консультування щодо державної та міжнародної фінансової підтримки, а також самостійне залучення грантів для фінансування партнерських інноваційних проєктів.

3) Технологічний трансфер: організація програм технологічного трансферу з метою передачі технологій та знань між науковими установами, підприємствами та іншими учасниками екосистеми інновацій.

4) Освітні та консультативні послуги: організація навчальні програми, створення бізнес-інкубаторів, спрямованих на підвищення рівня компетентності учасників інноваційного процесу.

5) Маркетинг та просування: організація заходів просування задля стимулювання споживання та популяризації інноваційних продуктів та послуг, що створюються в регіоні.

Позитивна грантова динаміка окремих областей України спричинена зокрема і високою активністю регіональних агенцій економічного розвитку, які є надійною інституційною підтримкою локальної економічної активності.

Список використаних джерел

1. Власна справа. 2024. URL: https://public.tableau.com/app/profile/me.ukraine/viz/Beta_generic/Dashboard_generic (Дата доступу 30.01.2024).

2. Типове положення про агенцію регіонального розвитку. Затв. Постановою КМУ в редакції від 21.10.2022. URL: <https://mtu.gov.ua/files>

Биковець В. М.,
генеральний директор
Спільки підприємців малих, середніх
і приватизованих підприємств України, м. Київ

БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЇ ТА ГАЛУЗЕВІ ОБ'ЄДНАННЯ У СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Варто констатувати, що стан інноваційних процесів у промисловості України є кризовим і не відповідає рівню промислово розвинутих країн світу. Недостатніми є обсяги реалізованої промисловістю інноваційної продукції.

Ключовими проблемами сталого інноваційного розвитку економіки України є:

- зменшення рівня наукомісткості валового внутрішнього продукту;
- низький рівень розробки та споживання інноваційної продукції, що базувались би на основі відповідних цільових програм розвитку промисловості України, відсутність дієвих державних програм з імпортозаміщення;
- відсутність дієвої моделі державної підтримки та сприяння розвитку галузей з високою додатковою вартістю продукту;
- низький рівень використання механізму державно-приватного партнерства у реалізації інфраструктурних та інноваційних проєктів;
- низькі соціальні гарантії для науковців та висококваліфікованих спеціалістів;
- низький рівень взаємодії між бізнесом та закладами вищої освіти, невідповідність якості освіти потребам ринку;
- низький рівень навчання практичним технологіям.

Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності в Україні є власні кошти підприємств (70-85% від загального фінансування). В умовах кризи, подорожчання імпортованих запчастин та ресурсів, необхідності виконувати соціальні зобов'язання, підприємства змушені скорочувати обсяги фінансування не лише інноваційної діяльності, але і науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР).

Дуже показовим в цьому контексті є частка витрат на науково-дослідні роботи у структурі валового-внутрішнього продукту (ВВП) та її розвиток протягом певного періоду. Заможні країни витрачають на науково-дослідні роботи значно більшу частку ВВП, ніж бідні. Україна витрачає 0,95%, тоді як за всіма розрахунками має бути не менше 1,75%.

Відсутність доступу до капіталу, відсутність державної підтримки, зокрема, на початкових етапах розвитку інновацій, яким притаманний високий ступінь ризику, а також низка внутрішньополітичних викликів та регуляторних вад фактично унеможливають залучення кредитних коштів для інноваційної та наукової діяльності.

Подальшого вдосконалення потребує вітчизняна нормативно-правова база у сфері інтелектуальної власності та адаптації до європейського законодавства.

Низька ефективність судової системи призводить до небажання підприємців реєструвати права інтелектуальної власності на українські розробки в Україні та стимулює піратство в сфері програмного забезпечення та Інтернеті, підробки, порушення законодавства в сфері промислових зразків.

Основними високотехнологічними напрямками для України є високотехнологічне машинобудування; розвиток інноваційної екосистеми; розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій; застосування інформаційних технологій в АПК, енергетиці, транспорті та промисловості; створення нових матеріалів; розвиток фармацевтичної та біоінженерної галузі.

Помітну роль в системі розвитку інноваційної діяльності в Україні мали б відігравати підприємницькі та галузеві об'єднання, які в більшості країн світу є ключовим і дуже дієвим елементом інфраструктури підтримки підприємництва, невід'ємною частиною громадянського суспільства, показником його спроможності до самоорганізації, захисту своїх прав і представлення своїх інтересів.

На жаль, діяльність таких об'єднань в Україні, ще не набула такого масштабу, який ми спостерігаємо в багатьох країнах світу. Підприємці в Україні досить скептично ставляться до своєї участі в роботі об'єднань підприємців.

Разом з тим, в Україні існують об'єднання підприємців, які:

- дійсно активно працюють і лобюють інтереси підприємництва;
- орієнтовані на своїх членів;
- надають їм істотну допомогу і суттєву підтримку.

Об'єднання підприємців в Україні, так само, як і в інших країнах, намагаються сприяти розвитку підприємництва, в тому числі інноваційного, підвищенню його іміджу.

Ганечко І. Г.,
*канд. екон. наук, доц., доцент кафедри економіки
та фінансів підприємства ДТЕУ*

Афанасьєв К. М.,
*канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту і маркетингу
Київського національного лінгвістичного університету*

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ОЦІНКИ ЗБИТКІВ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ

Питання фінансового відшкодування втрат внаслідок пошкодження, руйнації майна, що перебуває у власності держави, бізнесу та населення, стало одним із найбільш нагальних після повномасштабного вторгнення в Україну Російської Федерації.

Фундаментальний принцип фінансової компенсації полягає в тому, що позивачі мають право на таку суму грошей, яка забезпечить їм таке саме становище, в якому вони перебували б, якби не зазнали шкоди внаслідок війни [1].

За даними Міністерства фінансів України, завдані інфраструктурі збитки на початок 2024 року сягають \$155 млрд (з врахуванням збитків через підриг країною-агресором Каховської ГЕС), втрати промисловості та підприємств – близько \$13,1 млрд. Великі втрати несе житловий фонд України, прямі збитки від руйнувань цих об'єктів оцінюються у \$58,9 млрд. та постійно зростають [2].

Певні передумови для фінансової компенсації та відшкодування усіх видів нанесеної шкоди внаслідок збройної агресії РФ, створено шляхом ухвалення резолюції «Забезпечення засобів правового захисту та репарацій у зв'язку з агресією проти України» Генеральною Асамблеєю Об'єднаних Націй 14 листопада 2023 року [3]. Окрім цього, 17 лютого 2023 року уряд Нідерландів схвалив рішення про створення в Гаазі міжнародної організації – Реєстру збитків, завданих Україні російською агресією, який стане базою формування механізму репарацій від Російської Федерації за завдану війною шкоду [4].

Важливим етапом визначення розміру фінансової компенсації є формування доказової бази про знищення, руйнування або експропріацію активів на окупованих територіях.

Процес ідентифікації та опису активів, фіксації наслідків їх руйнування є доволі трудомістким і передбачає дотримання вимог до сформованої доказової документації. При цьому терміни отримання фінансового відшкодування збитків, їх своєчасність, є для усіх типів позивачів критично важливими. Для того, щоб процес збору доказів не був розтягнутий в часі на багато років, доцільно використовувати

сучасні досягнення розвитку техніки та технологій. Оскільки мова йде про збір великої кількості інформації та її обробку, в тому числі і про розпізнавання зображень у фото- і відеоматеріалах, то системи штучного інтелекту здатні суттєво допомогти у вирішенні цих задач. Одним із напрямків залучення до процесу ідентифікації та оцінки збитків штучного інтелекту є використання машинного навчання для аналізу зображень різних територій України. Слід зазначити, що по багатьох об'єктах вже зафіксовані руйнування, зроблено супутникові зображення з космосу та дронів, підготовлено з використанням цієї інформації багато аналітичних звітів.

Документуванню збитків сприяє також інтегрована, динамічно інтерактивна Національна кадастрова система для нерухомого майна (землі та поліпшень), вона є цінним технічним активом для підтримки позовів про відшкодування збитків. Кадастрові системи допомагають також забезпечити прозорість даного процесу [1].

Таким чином, інформаційні технології та штучний інтелект можуть сприяти як формуванню доказової бази, так і проведенню масової оцінки об'єктів, в тому числі, з використанням моделі автоматичної оцінки нерухомості (Automated Valuation Model), оцифруванню позовів тощо. Послідовний та об'єктивний процес ідентифікації й опису активів, незалежна, справедлива оцінка втрат внаслідок збройного конфлікту, є базовими умовами повної та своєчасної фінансової компенсації збитків. Результати фінансової оцінки мають бути прийнятними для міжнародних інстанцій, тобто відповідати визнанам на міжнародному рівні стандартам оцінки, наразі це МСО (IVS) 2022.

Список використаних джерел

1. Томас П., Сімонова Л. Оцінка збитків від війни для фінансової компенсації. Вокс Україна. 18.04.2023. URL: <https://voxukraine.org/otsinka-zbitkiv-vid-vijny-dlya-finansovoyi-kompensatsiyi>
2. Міністерство фінансів України. Сума збитків, нанесених інфраструктурі України, сягнула майже \$155 млрд – KSE. URL: 12.02.2024. <https://minfin.com.ua/ua/2024/02/12/121386082/>
3. Ліга 360. Генасамблея ООН підтримала резолюцію щодо виплати рф репарацій Україні: що для нас це означає? URL: <https://ips.ligazakon.net/document/NZ224820> (дата звернення 10.03.2024).
4. Посольство України в Королівстві Нідерланди. Реєстр збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України. URL: <https://netherlands.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/spivrobotnictvo-z-mizhnarodnimi-organizaciyami/reyestr-zbitkiv-zavdanih-agresiyeyu-rosijskoyi-federaciyi-proti-ukrayini> (дата звернення 10.03.2024).

Наукове електронне видання

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УКРАЇНІ. ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ**

**МАТЕРІАЛИ
XV МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕС-ФОРУМУ**

(Київ, 21 березня 2024 року)

Видавець і виготовлювач
Державний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156
Тел. (044) 513 74 18
Електронна пошта knute@knute.edu.ua
80E-2024

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 7656 від 05.09.2022